

BÁLINT MÓZES

TESTVÉRMENTŐ

Krónikás napló a csángó sorsról

GONDOLKODÓ MAGYAROK II.

BÁLINT MÓZES

TESTVÉRMENTŐ

Krónikás napló a csángó sorsról
1990–2007

Baba Lászlónak
és hárs népének
a Zeteli magyarság
nevében is tisztelettel,
Székelyudvarhely 2007. június 7.

UDVARHELYSZÉK KULTURÁLIS EGYESÜLET
SZÉKELYUDVARHELY, 2007

Első borító: Moldvai magyarok a csíksomlyói búcsún
Belső borító: dr. Györfly István (Karcag, 1884–Bp., 1939):
A moldvai csángók néprajzi térképe
Hátsó belső borító: Csángóföld. Topográf
Hátsó borító: Magyar felirat a keresztén Klézsében, Csicsó Antal házánál
Fotók: Bálint Mózes
Digitális utómunka: DÁVID Fotó

Kiadó: Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely

Számítógépes előkészítés: Bálint Csongor Attila, Szigyártó Lajos, Róth András Lajos
Korrektúra: P. Buzogány Árpád
Nyomdai előkészítés: Lukács Levente

© Bálint Mózes

Készült a székelyudvarhelyi EXPERT PRINT Nyomdában

ISBN: 978 973 1879 01 7

TARTALOM

Bevezető.....	9
1990	11
1991	25
1992	47
1993	61
1994	75
1995	93
1996	113
1997	135
1998	157
1999	179
2000	201
2001	205
2002	209
2003	215
2004	217
2005	221
2006	227
2007	233
Helységnév-azonosító	236
Jelentősebb források:	
1. Hírlapok, folyóiratok, kiadványok	242
2. Könyvek.....	243

A krónikás hajdani munkatársai:

RÉKA, az unoka (1989–1996)

MÁRTA a sorstárs (1937–2000)

BANDI, a jó barát (1937–2005)

emlékének

„Az írás erkölcs.” (Németh László)

„Minden népet meg kell becsülni, hirdetjük, s a magyart – csak a magyart – nem becsüli senki.”

(Illyés Gyula)

„A magyar nyelv eredete messzire megy vissza. Egész sajátos módon fejlődött és szerkezete olyan időkben alakult ki, amikor a legtöbb most élő európai nyelv nem is létezett.”

(Sir John Browning)

„... mennyben s pokolban szószóló
légy értünk közbenjáró
s lenne védelmünkre,
hogy ne kéne nyelvünk
féltünkben lenyelnünk
s önnön szégyenünkre.”

(Kányádi Sándor)

„Hogyan gyónjam meg a vétkeket oláhul, ha magyarul vétkeztem?”

(Petrás gazda)

„Imádkozom jó Istennek
magának, hogy megfizesse.”

(Lakatos Demeter)

„Én nem tudok, mint te lenni.
Én szeretném bírni tudni.
Hogy akarom te, ne lenni
úgy, hogy én ne érijél élni.”

(Duma-István András)

Bevezető

Lészpedről a fiatal Zöld Pétert Kallós Zoltán segítette, hogy Kolozsváron tanulhasson.

Ott is érettségizett.

Székelyudvarhelyre onnan érkezett.

Az új környezetben – ahol akkor a szerszámkészítő műhelynek énekkara, könyvterjesztője, természetjáró csapata, a vállalatnak rendszeres ismeretterjesztő programot, különösképpen helytörténeti ismereteket nyújtó üzemi klubja, a városnak élénk művelődési élete volt – a benyomásait így összegezte:

– Azt hittem jól tudok magyarul, de úgy látom, itt újra kell kezdenem a tanulást.

A következő években Lujzikalagor, Klézse érdeklődő fiataljai jelentkeztek újrakezdesre.

Amikor az 1989-es fordulathoz érkeztünk, egy kisebb szabadcsapatunk volt, akikkel a szülőföldön sűrűbben kezdtünk forgolódni, **rendezni végre közös dolgainkat.**

Mit tapasztaltunk e forgolódások közben?

Erről szól krónikánk.

1990

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1990

MÁJUS 31.

Főtisztelendő Paskai László bíboros érsek, Kegyelmes Atya!

Református keresztyén létemre 1990. február 4.-én a Szentatyához fordultam a moldvai csángómagyarokért. Mellékelek egy példányt az írásból.

Valamilyen oknál fogva semmilyen válasz nem érkezett azóta.

A moldvai csángómagyarok még mindig az *esztergomi érsek*hez tartozóknak tartják magukat. Az évszázadok, de különösképpen az utóbbi évtizedek alatt kialakult helyzet okainak az értékelésekor valószínűleg mindnyájunkban megszólal a lelkiismeret...

A kialakult helyzetet tarthatatlannak ítélem és úgy gondolom, hogy mindnyájunk kötelessége a korábbi hibák helyrehozásán munkálkodni.

Kérem messzemenő segítségét azért, hogy testvéreinknek visszaadhassuk az anyanyelvű imádkozás jogát.

*Különös tisztelettel,
1990. május 31. Bálint Mózes*

JÚLIUS 8.

Nagytiszteletű Püspök Úr!

A csángómagyarok sorsának a javításáért levelet írtam a pápának és átadtam egy katolikus egyházat képviselő személynek. Semmilyen választ nem kaptam és javulást sem észleltem a felvetett kérdésekben. Ezért írtam Paskai bíborosnak a napokban, tovább sürgetve a kérdés elintézését. Mindkét levélről mellékelek egy-egy példányt.

1990. március 11.-én a Sepsiszentgyörgyön tartott moldvai csángómagyar találkozóan hangzott el, hogy Tökés László tiszteletes urat kellene felkérni, hogy a pápánál kérjen kihallgatást és tárja fel a helyzetet.

Erre szeretném a magam nevében is kérni a Nagytiszteletű Püspök Urat. A Sepsiszentgyörgyön tartott találkozóról készült jegyzőkönyvek egy-egy példányát mellékelem.

A székelyudvarhelyi RMDSZ választmányának a megbízásából Észak-Moldovában tett látogatásunk alkalmából a mellékelt jelentésben rögzítettük tapasztalatainkat. Megállapítottuk, hogy a bákói református parókiáról nem lehet az egész moldvai szórványt rendszeresen ellátni.

A Püspök Úr különös figyelmébe ajánlom egy Iași-i református parókia létrehozásának a szorgalmazását, ahonnan az észak-moldovai szórványt hatékonyabban el lehetne látni!

*Tisztelettel,
1990. július 8. Bálint Mózes*

JÚLIUS 25.

Kedves Bálint Úr!

Nagyon örvendtem a csángók sorsát felvállaló megkeresésének. Magam sem szalasztottam el egyetlen alkalmat sem e kérdés felvetésére, valahányszor jeles sok személyiségekkel találkoztam (pl. Colasuono érsek).

Remélem, hogy eljutok a szentatya színe elé is, és akkor lelkére köthetem e drámai kérdés megoldását.

Köszönöm az értékes dokumentációt. Eredményes munkát kívánok, Isten segítségével, szeretettel

Tőkés László

JÚLIUS 29.

Folklórtalálkozó Lészpeden.

Az Anna-napi búcsún, a szabadtéri misén délelőtt még románul imádkoztak, délutánra már szép magyar nyelven szerepeltek a népes és hálás közönség örömeire Lujzikalagor, Nagypatak, Szabófalva, Külsőrekecsin és a helybeli műkedvelők.

AUGUSZTUS 12.

Szászkúton a búcsún sokan voltunk. Hallgattuk a jelenlévők ismétlődő panaszait. Gyermkeiket nem vették fel Székelyudvarhelyen a Pedagógiai Líceumba.

AUGUSZTUS 15.

SZENTATYA!

Elkeseredésemben kértem segítségét a moldvai csángómagyar római katolikus hívők számára 1990. február 4-én írt levelemben, amire a mai napig nem kaptam választ – arra gondolok, hogy nem érkezett el a rendeltetési helyére, amiért újra mellékelek egy példányt.

Az idén újra részt vettem az Anna-napi búcsún. Örömmel tapasztaltam, hogy a világi ünnepségen Lészped lakóinak magyar anyanyelvükön tartottak helybeli és környékbeli csángómagyar falvak műkedvelő énekesei és táncosai egy nagyon szép előadást.

Ugyanakkor szomorúan állapítottam meg, hogy a misét a nagy számban összegyűlt hívőknek még mindig nem az anyanyelvükön tartották.

Eddig azt gondoltam, hogy az anyanyelven való imádkozás jogát a diktatúra tiltja, azonban elkeserít a gondolat, hogy ezért a mostani állapotért csakis a római katolikus egyház felelős. Ezt a helyzetet nem tűrhetjük tovább tiszta lelkiismerettel!

Felvetődik a kérdés, hogy miképpen juthatott egy népcsoport ilyen megalázó állapotba?

Olvastam a MOLDVAI CSÁNGÓMAGYAR OKMÁNYTÁR 1467–1706. Bp., II. köt. 591–593. oldalain, az 1665 végéről keltezett ISMERETLEN JELENTÉS A MOLDVAI KATOLIKUS EGYHÁZKÖZSÉGEKRŐL című írásban: „*A magyar katolikusok legnagyobb része magyar, románul is beszélnek, de magyar papot szeretnének.*”

A továbbiakban a Hargita Népe napilapban olvasni: MOLDVAI CSÁNGÓK LEVELE A PÁPÁHOZ 1981-ben, ahol a hívők (61 aláírással) panaszozik, hogy: „*... itten való tanult papok maradtak hát, azután nagy keserűségben vagyunk olyformálag, hogy a magyar anyai nyelvet el akarják mindenképpen tiltani, mert a szentmise előtt való imádságokat oláhul végzi, az kántor az énekeket hasonlóképpen, és az ifjak ameddig az oláh nyelven nem tudnak imádkozni, hát házasságra nem léphetnek, különösen más öregeink vagy fiatal asszonyaink, akik oláhul nem értenek, elmennek, hogy a gyónást elvégezzék, azok mind el vannak a gyóntatószéktől üldözve és arra nézve sokan elhagyták a templomba menést vasárnap és ünnepnapokon, azelőtt elmentünk többen hozzájuk és kértük, hogy hagyna meg a mi anyanyelvünköt és az volt a felelet: bé jelent a miniszterséghez, hogy mű a magyar nyelvet nem akarjuk elhagyni.*”

Ugyanabban a lapban olvashatjuk: „*...Moldovában, Cacica bányavárosban a Nagyboldogasszony-napi búcsún tizenkét nyelven olvasták fel az Evangéliumot. Együtt élnek ott ugyanis románok, lengyelek, ukránok, magyarok igazi testvériségben. Miért sérti hát valakinek fülét a másik nyelv? És különösen, hogyan fér össze a papi hivatással? Hogyan gyűlölhét ennyire egy pap, akinek hivatása kelle, hogy legyen a szeretet hirdetése? A krisztusi szeretet, amely nem tesz különbséget az emberek között. Hogyan gondozhatja magyar anyanyelvű hívei lelkét az a pap, aki Krisztus szavát sem hajlandó meghallgatni ezen a nyelven...*”

A lelkem akkor nyugszik meg, ha ennek a hányatott sorsú népnek visszaadják azt a jogát, hogy anyanyelvén imádkozhasson Istenéhez.

1990. augusztus 15.

Bálint Mózes

(Megjelent: A Céh. 1990. november)

AUGUSZTUS 20.

Pusztinán is sikeres volt a Csángómagyar fesztivál.

AUGUSZTUS 26.

Főtisztelendő Püspök Atya Bálint Lajos Püspök Gyulafehérvár

Egy megdöbbentő élmény alapján -, amit református keresztyénként értem meg - a lelkiismeretem megnyugtatásáért a csángómagyarság sorsáért aggódva, 1990. február 4.-e után a következő (a mostani íráshoz mellékelt) tudósításokat küldtem el:

1. Szentatya 1990. február 4.
2. Főtisztelendő Paskai László... 1990. május 31.
3. Nagytiszteletű Püspök Úr 1990. június 8.

Tőkés László püspök úrnak elküldtem a sepsiszentgyörgyi csángómagyar találkozó I. 1990. február 18., II. 1990. március 11., III. 1990. március 25., IV. 1990. április 29., V. 1990. május 6. jegyzőkönyveit, valamint az RMDSZ székelyudvarhelyi szórványmagyar bizottsága által készített (1990. május 19.-i) jelentést is.

4. Szentatya 1990. augusztus 15.

A jelen pillanatig Tőkés Püspök úrtól kaptam választ (mellékelem a másolatát) amelyben vállalkozik a közvetítésre. Az időközbeni sajnálatos baleset miatt ennek a szent hivatásának nem tehet eleget.

Kérem különös tisztelettel a Püspök Atyát, mivel nagyérdemű elődje Márton Áron püspök úrnak mindig szívélyes ügye volt a csángómagyarok sorsának a megoldása,

meggyőződésem, hogy Főtisztelendősége is lelkiismereti kérdésnek tekinti ezt a fájó pontot.

Kiemelek a Szentatyanak írt gondolatokból néhányat:

„Megdöbbenve állapítottam meg, hogy a világmindenség egyetlen olyan népe a csángómagyar, kinek tilos anyanyelvén imádkozni Istenéhez.”

„Eddig azt gondoltam, hogy az anyanyelven való imádkozás jogát a diktátúra tiltja, azonban elkeserít a gondolat, hogy ezért a mostani állapotokért csakis a római katolikus egyház a felelős. Ezt a helyzetet nem tűrhetjük tovább tiszta lelkiismerettel.”

Mivel az ország egyházmegyéi közül a gyulafehérvári egyházmegye hagyományaira és népességére való tekintettel a legtekintélyesebb, ezért fordulok Önhöz, hogy a többi Püspök Atyával együttesen tennének lépést e fájó és lelkiismeret felkavaró kérdés megoldására.

A Keresztény Szó 1990. augusztus 26-i számában közölt olvasói levél, Moldvai Primicia című írás szinte visszhangozza az elmondottakat.

További mellékletként küldök egy kimutatást a moldvai csángómagyar településekről és a javasolt testvér hitközségekről, amelyek részt vállalhatnak a hívek lelki gondozásában, amihez Főtitiztelendő Püspök Atya áldását kérem.

1990. augusztus 26. Bálint Mózes

Székelyudvarhelyre érkezett az RMDSZ és a Római Katolikus Esperesi Hivatal gondoskodására Lészpedről 26, Lujzikalagorból 6, Forrófalváról 2, Újfaluból 3, Szász kütről 4 fiatal. Az elszállásolás családoknál, a vidék nevezetességeinek a bemutatása csoportosan történt az itt töltött napokon.

K I M U T A T Á S

A moldvai csángómagyar településekről és javasolt testvér hitközségekről
1990. augusztus

	Moldvai csángó-magyar település	Családok becsült száma	A búcsú napja	Javasolt testvér hitközség határon innen	A búcsú napja	Javasolt testvér-hitközség határon túl	Letelepedett bukovinai moldvai magyar családok száma
1.	Bákó	6500	IX. 14	Balánbánya	V. 16	Gyula (Kornló)	72
2.	Báhna	250		Borzsova	III. 9	Bonyhád	17
3.	Berindest	100	VIII. 29	Delne	VI. 27	Györe	111
4.	Bogdánfalva	800	IX. 8	Lemhény	IX. 29	Bonyhádvarasd	111
5.	Csik	100	VII. 27	Szentsimon	VI. 27	Cikó	151
6.	Forrófalva	750	VI. 13	Gyimesfelsőlok	XI. 30	Szárász	158 fő
7.	Fűrészfalva	150		Rákos	IX. 8	Lengyel	62
8.	Frumósza	600	VII. 22	Szépvíz	VI. 27	Kakasd	4000 fő
9.	Gyoszeny	680	VI. 24	Mindszent	XI. 1	Diósberény	27
10.	Kapota	15		Fitód		Kalaznó	110
11.	Klézse	900	X. 4	Dánfalva	XII. 8	Düzs	64
12.	Külsőrekecsin	500	V. 24	Szentmihály	IX. 9	Möcsény	52
13.	Lábnik	250	VII. 26	Lázárfalva	Úrnap	Érd	4000 fő

BÁLINT MÓZES – TESTVÉRMENTŐ

14.	Lészped	870	VII. 26	Szentdomokos	VIII. 8	Jakabszállás	
15.	Lujzikalagor	1100	IX. 14	Madéfalva	VII. 26	Bátaszék	45
16.	Magyarfalva	360	IX. 8	Menaság	XII. 8	Tihany (Zebegény)	
17.	Nagypatak	700	IX. 29	Gyimesközéplök	VII. 22	Mekényes	65 fő
18.	Ploskucény	600	IX. 14	Szentmárton	XI. 11	Izmeny	106
19.	Pokolpatak	200	IX. 8	Szentimre	XI. 5	Kisdorog	126
20.	Pusztina	850	IX. 2	Karcfalva	VIII. 15	Zomba	165
21.	Somoska	400	P.u.1.h	Madaras	VI. 29	Somberek	79
22.	Szabófalva	2800	IX. 29	Alsócemáton	VIII. 6	Tevel	184
23.	Szászkút	250	VIII. 6	Pálfalva	IX. 29	Vaskút	132
24.	Trunk	200	IV. 24	Csíkсомlyó	VII. 2	Tabód	31
25.	Újfalu	850	VI. 6	Csikszentgyörgy	VIII. 24	Felsónána	89

SEPTEMBER 1.

Magyarfaluba először jutottunk el. A faluban 380 magyar katolikus család él. Itt mindenki magyar, csak a tanító és a pädurar (erdész) oláh. Gusa József azért kér képes bibliát, mert nem tud írni, de abból tudná az unokáit tanítani...

SEPTEMBER 9.

Magyarfaluban átadtuk a kért képes bibliát.

SEPTEMBER 16.

Lujzikalagorban a Szentkereszt-i búcsút pénteken tartották. Sokadszor panasolják, hogy gyermekeik az iskolában nem tanulhatnak magyarul.

SEPTEMBER 17.

Székelyudvarhelyre a 2. sz. Ipari Szakközépiskolába Forrófalváról 8, Bogdánfalváról 1, Lujzikalagorból 2, Szászkútról 2 tanulót vettek fel. Csíkszeredában a József Attila iskolában 30 moldvai magyar fiatal oktatásáról gondoskodnak.

SZEPTEMBER 19.

Sepsiszentgyörgyön szórványügyekről és a Csángó Újság szerkesztési gondjairól tájékoztunk.

SZEPTEMBER 21-23.

Gyergyószárhegyen a Kárpát-medence pedagógusainak a küldöttjei tanácskoztak az iskola felettébb szükséges voltáról. „Magunk keresése” tanulmányutunk Lujzikalagóba vezetett.

Zágon felé mutat egy halovány csillag eligazításra Zágonban a Mikes Kelemen ünnepségen Délvidék, Felvidék, Kárpátalja, Csonkamagyarország küldötteivel elméledtünk a hűségéről, Bartha Levente társaságában.

SZEPTEMBER 30.

Gyimesekben a VII. Csángó Fesztiválon Gyimesbükk, Gyimesfelsőlok, Pusztina, Hétfalu, Sepsiszentgyörgy, Budapestről jelenlévő műkedvelő csoportok léptek fel.

OKTÓBER 15.

Szabófalván egy svájci küldöttséggel tudomásul vettük a helybeli közlést, miszerint a helybeli hagyomány úgy él a tudatukban, hogy *falujuk lakói a tatárjárás óta madzsarok*.

Bákóban a református parókián értesülünk arról, hogy a református lelkész Tanászi Árpád Magyarországra távozott. A hívek maradtak.

OKTÓBER 20.

Sepsiszentgyörgyön a *Cantus Finnis* vegyeskar, a komlói pedagógusok kara, a pusztinai kórus népes közönség előtt koncertezett.

OKTÓBER 23.

Szucsávaról érkezett Székelyudvarhelyre egy cserekapcsolatot kezdeményező levél.

NOVEMBER 7.

Székelykeresztúron 15 moldvai magyar fiataalt fogadtak tanulmányaik folytatására.

NOVEMBER 15.

Lujzikalagorban átadtuk a kért gyógyszereket. A hívek panaszkodnak, mert a papjuk a vasárnapi misén pellengérezzi azokat a szülőket, akik magyar nyelvű oktatásra adták gyermekeiket. Izenik a szentséges pápának, hogy miket követnek el ezek a papok. A népet sanyargatva a legnagyobb szentségtörést követik el (CS. A.).

NOVEMBER 24.

Szucsáván Tanu Gheorgheta tagja az RMDSZ-nek. Annak idején a fiával utaztak Marosvásárhelyre szavazni, mert az RMDSZ programját találták a legelfogadhatóbbnak. Többször kérték a Román Televíziót, hogy magyar nyelveckét sugározzanak. Fontosnak tartják, hogy Hargita megye és Bukovina szorosabb kapcsolatba lépjen.

A szucsávai vonatállomáson a határjelzőt mutatják a hajdani román és osztrák-magyar határvonalon.

Istensegíts (Tibeni) faluban egy első világháború alatt készült légifelvétel (Dr. Németh Kálmán: Százezer szív sikolt. Bácsjózseffelva, 1943. 247. o.) naprakész térképként szolgál. A volt katolikus templomot három éve vették birtokba, Burilă Damaschin ortodox lelkész szerint. Az oltárt a László István plébános 1845–1914. Lizoloi Szent Teréz dalárda 1934. feliratot tartalmazó márványablát, mint a templomhoz tartozó ereklyét továbbra is megőrzik. Az orgona összecsomagolva jobb sorsra vár. A toronyórát újraindították. A harangok épek. Hárman élnek még az itt maradt magyarok közül. A negyvenes években eltávozottak ünnepnapokon még mindig küldenek egy-egy képeslapot.

Hadikfalván (Dornești) magyarok nem maradtak, csak néhány magyarul tudó ember van még. A templom megsérült a második világháborúban. A falak s a harangok maradtak meg. A temetőben felnőtt a gaz. A háború után a kriptákat rosszindulatú emberek feldúlták.

NOVEMBER 25.

Szabófalván egy szülő panasolja, hogy Budapesten meglátogatta az ott tanuló lányát és milyen sok kellemetlensége volt a taxisblokádnak miatt. Először járt ott. Többet nem megy.

NOVEMBER 29.

Székelyudvarhelyen tanuló József fiához érkezett Lujzikalagorból az édesapja, Czampó Ababei Mihály. Ő mondja, hogy a Gróza-kormány idején náluk is volt magyar iskola, amit a szeminárium helyébe költöztettek és azt mondták, hogy a magyar oktatás a katolikus vallás ellen van. Ez az ördögi gondolat mély nyomokat hagyott az emberekben. A falu mostani plébánosa, Pál József 58–59 éves, Gyulafehérváron végzett, ezért nem értik, hogy miért olyan nagy ellensége a magyar nyelvnek. Éppen, hogy ki nem átkozta azokat, akik gyermekeiket máshova viszik iskolába tanulni. Ezelőtt meg arra biztatott, hogy gyermekeinket taníttassuk tanároknak, orvosoknak, most, amikor erre lehetőség nyílt megveti az idegenben tanuló fiatalok családjait. Ez az ő dolga, mert más papot hozunk, de miért nem érti meg, hogy ha neki volt joga Gyulafehérváron iskolába menni, másnak is van. Felháborító, hogy rosszindulatú újságírókat hív és mocskoltatja a falut (Pur și simplu. Anul I. Nr. 43 noi. 1990 Eugen I. Spirit Creier Ceangău pe ruta Bacău–Harghita–Budapesta.). Jobb volna, ha a nép bajával foglalkozna; egy orvosi recept megírása, hogy a földrengés utáni károk tisztességes felbecsültetése többszöri utánjárással, késve vagy igazságtalanul történik. Sok mindent túrtünk a diktatúra alatt, de most már nem túrjuk. Amikor 1979-ben itt Székelyudvarhelyen táncoltunk a KALÁKA műsorában a kalagori csoporttal, amit a televízió is közvetített, hívtak a szekuritátéra. A gyimesi komám azért tanácsolta, hogy ha oda hívtak, akkor ügyelj, mert megpallnak.

Amikor beléptem, az őrnagy nekem indult. Neki-kiáltottam, hogy ha megüt, semmit se mondok, pedig sok mondanivalóm van.

Meglepődött.

Hagyta, hogy beszéljem ki magam.

Csirkefogókkal volt dolgom.

Kit tartasz annak?

A legaljasabb embert, aki pénzért elárulja az embertársát s nem is végzi becsületesen a dolgát. Egy alkalommal, amikor a szülőfalumban, Lujzikalagorban útbaigazítottam egy érdeklődő magyart, beárult, meghurcoltak ahelyett, hogy meggyőződtek volna az érdeklődő ember szándékáról.

Egy másik alkalommal a felvételin Bákóban nem vették fel a lányomat, mert csak 5000 lejt tudtam volna fizetni. Azt hazudták, hogy nincs több hely, de aki több pénzt tudott a zsebükbe dugni, annak felvették a butább gyermekét. Ha Székelyudvarhelyen a tudása alapján vették fel s én ott szerepeltem, ez miért baj?

Mert ti románizálva vagytok.

Az őrnagy biztosan túllépte hatáskörét. Kijelentéseim meglepődtem. Akárhogy is ijesztettek, nem fáj annyira, mint ez a mostani bánás, amikor egy katolikus, a saját vallásának papja, viselkedik ilyen embertelen módon. Remélem, hogy megsegít a jó Isten, nekünk is igazságot tesz.

DECEMBER 11.

Szászkúton a földosztókra panaszkodnak.

Magyarfalú felé, egy alkalmi utas mondja, hogy Predeisa falu papja két évet Gyulafehérváron járt s miután eltávolították. Jászvásáron nem vették fel, majd Bukarestben ortodox papként végzett.

Fundoaia faluban is katolikusok élnek, de az út olyan rossz, hogy járművel még száraz útban sem járható.

Ploscuteni falu katolikus lakói igen szorgalmasak, a csatornát is ők építették.

Magyarfaluban Bacsiu Mihály azzal fogad, hogy hiába hallgatom ezt a kútiát (rádiót), semmi jót nem mond.

1991

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1991

JANUÁR 3.

Gyimesbükkben átadtuk az igényelt könyveket, Szászskúton az élelmiszert, Lujzikalagorban a gyógyszer.

A székelyudvarhelyi kórházból gyógyultán Lujzikalagorba érkező Horváth Máriaától azt kérdezték a rendelőben, hogy mit fizetett az udvarhelyi orvosoknak?
Magyar beszédem volt a fizetség.

JANUÁR 10.

Budapesten a Nemzetközi Továbbképző Intézetben jelen vannak a magyar fővárosban tanuló moldvai magyar diákok és Farkas János mérnök vezetésével itt dolgozó moldvai magyar vendégmunkások, a Bartha Levente előadásán (Király László: PIPACSOK).

Az előadás utáni megbeszélésen Atzél Endre ismertette a pápalátogatás csán-
gókra vonatkozó helyzetét. Ezer csángó zarándok elhelyezéséről gondoskodnak.

JANUÁR 27.

Menaságon a Csíkszeredában tanuló moldvai magyar diákok műsorát láttuk. Hétféteken az itteni plébánián tartózkodnak a diákok. A hagyományait őrző település lakói vigyázzák a közösséget s a havast.

MÁRCIUS 6.

Úgy tűnt, hogy moldvai magyarjainknak a diktatúra akadályozza az édes anyanyelv használatát. Kiderült, hogy ezért az égbekiáltó bűnért egyedül a római katolikus egyház a felelős.

MÁRCIUS 8.

A magyar fővárosból moldovai magyar diákokkal hazafele tartó csoportot Atzél Endre szállította. Székelyudvarhelyen csatlakoztam hozzájuk.

Gyimesbükkben a Rákóczi-lépcsőn, – azaz a hajdani ezeréves határon innen –, két fiatal rendőr az útlevelünket kérte. Elődeimtől nagyapámtól, vagy édesapámtól kérhették volna ugyanitt.

Fiúk, mióta van itt országhatár?

Parancs szerint minden magyar rendszámú autó utasait igazolatnunk kell március 15-ig.

Megnyugodtunk, mert vigyáznak ránk!

MÁRCIUS 9.

Bákóban a pápalátogatás menetéről kaptak eligazítást a települések küldöttei.

MÁRCIUS 21.

JELENTÉS AZ ÚRISTENHEZ

Élet és Halálnak hatalmas Ura, Nagy Isten!

Közvetítők útján minden szolgádnak elmondtam panaszomat.

A Szentatyának is.

Ennek ellenére a legigazabb híveid, a csángómagyarok életében minden változatlan. Kérlek, világosítsd meg földi helytartóid elméjét és tedd ezáltal lehetővé, hogy édes anyanyelvükön imádkozhassanak híveid a Szeret partján is.

Add Uram, hogy farkas szerepet vállaló Ion Robu érseked elméje megvilágosodjon és híveid lelkét megnyugtassa.

Segítsd, Uram, hogy ez az elvetemült ember térjen vissza az igazság útjára.

Engedd meg, hogy emlékeztessem a rossz úton tévelygőt a kötelességére és elméje megvilágosítására, hívő és hitetlen gondolkodókat idézve:

ELEMI HITTAN A Római Katolikus Hitű Ifjúság hasznára kérdésekben és feleletekben Püspöki engedelemmel. (Kétnyelvű, román és magyar nyelvű, 1866-ban Iassiban kiadott kézikönyv).

LEVÉL IGEN TISZTELT NAGYSÁGOS DOMOKOS PÁL PÉTER ÚRNAK

Kérem szépen legyen szíves és méltóztassék megemlékezni a szegény csángó népről, amely Uraságod meglátogatta lesz a jövő őszön két éve. Urasága megígérte volt, hogy a templomnak és éneklő menyecskéknek és lányoknak fényképeit el fogja küldeni, amelyet túrhetetlen várunk s még sem fogtuk el, kérem szépen ha lehet méltóztassék elküldeni.

Más kérés Uraságodhoz:

Vagyon két csángó ügyes fiúnk, egyik az én saját gyermekem, második közeli való nemzetség, egy-egy tizenkét évesek s már elvégezték a négy osztályt az első iskolában és kíváncsijak menni magasabb iskolába, papi vagy tanító iskolába. Iassiban és Bukaresben is vagyon papi szeminár, de már jól tudjuk, hogy ha a mű fiaink a Regátba tanulnak papságot, el fogják felejtetni az édes magyar nyelvünk szólását, mert úgy történt minden csángó fiúval, akik ott papok lettek. Jassi püspökünk csak tiszta csángó fiú, de nem ért magyarul semmit, de nagyon gyűlöli és tiltsa beszélni vagy énekelni a templomokban a magyar nyelvet. Ennek okáért kíváncsijak vagyunk, hogy Uraságának segedelmével ez a két szegény csángó fiú,

a fennebb említettek, legyenek elfogadva egy iskolában Erdélyben, papi vagy tanító és kántor iskolában, ahol uraságod elismeri, hogy jobb lenne. Nagyon higgyük, hogy valamikor ez a két csángó fiú iskola végezte után megtérnének a csángó nép közé, ahol a magyar nyelvnek szólása nagyon el van hervadva, tanítanak és hirdetnek a csángó nép közt mindent csak tiszta magyarul és akkor elhinnők, hogy az elhervadott magyar nyelvnek szólása a csángó nép közt még felpillanna.

A magyar nyelv kiszáradásának oka a csángó nép között:

Jassi püspökeink mindig csak olasz emberek voltak és csak olasz papokat rendeltek a szegény csángó népségnek, amelyek nagyon gyűlölik és tiltották édes magyar nyelvünk szólását: a csángó fiúnak, ki papságot tanult Jasiban, nem volt szabad beszélni, írni vagy olvasni semmit magyarul, hogy a fiú sok csúfolás miatt önmaga meggyűlölte az ő édes magyar nyelvének szólását. Úgy történt a mai Püspökünkkel is, aki gyűlöli az ő magyar nyelvet (1931).

BENDA KÁLMÁN : A MOLDVAI MAGYAROK TÖRTÉNETE

...1241 után, miután a mongolok elpusztították Magyarországot, a helyreállt ország elsősorban egy újabb támadás elleni védekezést igyekezett megszervezni. Ezért Moldvában a Szeret mentén katonai őrhelyeket létesítettek, s az akkori idők szokása szerint a katonaságot családostul telepítették erre a vidékre. Végig a Szeret mentén zárt láncban sorakoztak azok a telepek, amelyek részben ma is megvannak, részben elpusztultak. Némelyek ezek közül magyar lakossága ma már egyáltalán nincs – elvándoroltak vagy a későbbi török-tatár harcok idején meg is semmisültek –, de a helynevek tanúsítják, hogy valamikor itt is magyarok éltek s ők voltak az első telepések ezen a vidéken. Ez a katonai telepítés, mely a moldvai magyarságnak legősibb rétegét alkotja, megőrizte azt a középkori nyelvet, mely élő formában csak Moldvában maradt fenn, s amelynek alapján a nyelvészek rekonstruálni tudják a középkor nyelvállapotát.

A moldvai magyarok néprajzi hagyományai, tradíciói mind ebbe az Árpád-kori időkre nyúlnak vissza. Kiszakadva a nemzettestből, a fejlődés egészéből, egy idegen országban megőrizték azt, ami idehaza nálunk a fejlődés következtében eltűnt, módosult, megváltozott. (1991)

FODOR ISTVÁN: A MAGYAR JELLEGŰ X–XII. SZÁZADI MOLDVAI RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

A Moldva történetével kapcsolatos régészeti kutatások különösen akkor lehetnek gyümölcsözőek, ha eredményeik összhangban vannak a nyelvészeti és történeti vizsgálódásokkal. Sajnos a csángókkal kapcsolatos magyar kutatásnak

arcpirítóan sok az adóssága. A moldvai magyarokat nemcsak a magyar egyház felejtette el, hanem a magyar tudományosság is.

Amikor a keleten maradt magyarokat vizsgáljuk, el tudunk jutni a Magna Hungaria-i magyarság lakóhelyére, de tudomásom szerint Moldvában még magyar régész sohasem járt. (1991)

FERENCZI GÉZA: ÚJABB ADALÉKOK A MOLDAI CSÁNGÓK KÉRDÉSÉHEZ

A csángó név talán azért nem jelentkezik írásban korábban, mert a moldvai oklevél-kibocsátás csak jóval a csángók szerepének a megszűnte után kezdődött.

A közlőknek a Moldvából, a Havaselvérlől származó leletek tanúskodására alapozott véleményét egybegyűjtve kiviláglik: a magyarok Erdélyt gyakorlatilag a X. század végére egészében megszállták, hisz más országok esetével azonosan – a közvetlen belső védősávtól kifelé eső gyepréség is az ország területéhez számított központi hatalom akarata érvényesült ottan is. Az egész gyepréség fölötti teljes magyar uralom nélkül nem magyarázható meg a XI. századi magyar jelenlét és terjeszkedés („expansiunea”) vagy uralom Havaselvén vagy Moldvában. (1990)

MOLDAI CSÁNGÓK LEVELE A PÁPÁHOZ

Szentséges Atyám.

Mi szegény Kákovai és Nagypataki és más falvak és magyarok, a mi nyelvünkön csángó magyarok újra össze gyűltünk nagy-nagy szegénységünkől sokat tanácskoztunk, mert a mióta az idegen Papok tollunk el fogytak és az itten való tanult papok maradtak hát azután nagy keserűségben vagyunk olyan formálag, hogy a magyar anyai nyelvet el akarják minden képpen tiltani, mert a szent mise előtt való imádságokat oláhuul végzi az kántor az énekeket hasonlóképpen és az ifjak a meddig az oláh nyelven nem tudnak imádkozni hát házasságra nem léphetnek különösen más öregeink vagy fijatal asszonyaink kik oláhuul nem értenek el mennek, hogy a gyónást el végezzék azok mind el vannak a gyóntató széktől üldözve és arra nézve sokan el hagyták a templomba menést vasárnap és ünnep napokon ez előtt elmentünk többen hozzájuk és kértük, hogy hagyyna meg a mi anyanyelvünköt és az volt a felelet, hogy bé jelent a miniszterséghez, hogy mű a magyar nyelvet nem akarjuk el hagyni.

Immár régóta, hogy ilyen pásztor kéz alatt bolyong a nyáj, nincs, aki az Isten szent igéit hirdesse nálunk a mi édes magyar anyanyelvünkön nincs, aki a gyónás szentségeinek a kiszolgáltatásával meg vigasztalja szegény bűnös lelkünket, nincs, aki kereszt szülöt kötelességeire figyelmeztesse, nincs, aki a házassulandót jó ta-

nácsokkal el lássa, nincs köztünk való lelki pásztorunk, nincs nyelvünk után való papunk.

Hejába könyörgünk a jasi Püspök szent földi helytartójához bizakodó szemekkel emeljük fel tekintetünket és térden állva könyörgünk kicsikék és nagyok, férjfiak és fejrénépek, hogy könyörüljön meg rajtunk és adjon nekünk nyelvünkön béli magyar papot.

Csak a mű környékünkön 20000 lelket számláló magyar tömegnek egyetlen magyar pap sem hirdet anyanyelvén szent hitünk igéit, pedig vallásunk tanítása szerint mindenki anyanyelvén hallgatja és értheti csak meg Isten és egyházunk szent tanítását.

Ha a mű püspökségünk nem tudja lelki szükségleteinket kielégíteni, úgy szentséges atyánk kegyeskedjék minket átcsatolni az erdélyi egyházmegyéhez vagy elrendelni, hogy küldjenek onnan a mi számunkra magyar papot.

Legmélyebb hódolattal és alázattal könyörgünk szentséges atyánk teljesítse kérésünköt, a mi vallásunknak mindig hűséges gyermekei maradunk. (A levélen itt 61 névalírás olvasható).

DEMSE MÁRTON: LEVÉL MOLDVÁBÓL, KÉRDŐ-JELEK, KÉRDŐJELEK

Ismeritek-e azt, aki ezerszer is beleroppant, de parancsra mégse hajolt? Tudjátok-e századok bús ismeretlenjének sorsát, aki most megismerésre meri emelni arcát? Van-e elég erőtök egy archaikus nyelv bebarangolására, futja-e időtökből a lelki odafigyelésre?

Ha erre jártok szeretném tőletek hallani a szivárványba fészkelő pacsirták haldokló trilláját. Így talán az én vallomásaim is kellő hitellel lennének. Mentve lennék a félrebeszélő jelzőtől: az utóbbi időben ettől sem kímélnek.

Hogy éreznétek magatok száz meg száz kihallgatás, nyilatkozttatás után? Milyenek látjátok az ököl erejének igazságát? Tetszik-e fehér falra fröccsenő orrvér, hogy „igazat” mondj, olyant, amilyent az öklök kérnek? Spiclik, széltolók voltak mindig szép számmal – ismert tény – koronázatlanul hulltak porba. Ne csodálkozz magnissime, hogy nem szégyellem, nem búvok történelmünk elől. Ujjal a tengert úgy sem mérhetitek. Nem fogtok soha lemondani a curriculum vitae írásáról. Tudjátok-e, hogy érzi az magát, akinek minden írott betűje lakat alá tétetett?

Hányszor is lett feldúlva családi szentélyem, tudjátok-e?

Nem bújok, nem is bújhatok történelem elől. Századokon át csángáltam idáig. Moldva történelme az enyém, más hibám ne keressétek. A csángóság moldvaisága szent és igaz. Nem hazaáruló társaság, ahogy azt szemembe számtalanszor köpték. Ne bújhatok hamis eszmék ujjá mögé, mert a hősi eposzt ezután fogjuk könyvekbe írni. Eddig dalaink és balladaink égre keltek, de ezután jön az írott szó. Ezután gyűl a mi életünk is könyvekbe, úgy, ahogy más nemzeteké gyűlt.

Add Isten, hogy ne vérrel írjunk Verbőczy Tripartitumot. Elég volt belőle egy világnak. Borzongtak? Hát akkor engedjétek szóhoz jutni szabadon, ne bilincsből, mert bilincsel a kézen, nyelven nem is lehet szókimondás.

Adtak-e hűségem bizonyítására még egy lehetőséget?

Bűn-e az, ha nemzetszerető szó buggyan belőlem? Nem hullhat sötétbe a megbotlott világ. Kezdjük ismét előlről a kőkorszaktól, hogy minden eszmétől szeplőtlenek maradjunk? Dobjunk máglyára az évezredek kultúráját? Kinek a kedvéért? Legyünk Zelóták, vagy szálljunk Kharon ladikjába mindnyájan?

BEKE GYÖRGY: TORZ TÜKÖR. HA ÉN INTÉZNÉM

Groteszk világhoz abszurd ötletek illenek. Az én vizsgáldásom is ilyen fordított tükör.

Miként cselekednék, ha román nacionalista lennék? Évtizedekkel ezelőtt a moldvai csángó-magyarok körében kísértett meg ez a gondolat.

Ha én intézném a nemzetiségi ügyeket, akkor Moldvában tennék látványosabb engedményeket a magyar kisebbségeknek. Visszaállítanám az ötvenes években el-sorvasztott magyar iskolákat, mind egy szálig, még újakat is létesítenék, mert nem minden faluba jutott belőlük. Megszervezném a magyar tanítóképzést lehetőleg Bákó városában – ennek meg is volt az előzménye az ötvenes évek elején – hogy a moldvai csángó-magyarokat végre soraikból jött, sorsukat, hagyományaikat és érzékenységüket belülről ismerő értelmiségiek taníthassák. Közbenjárnék a Iași-i római katolikus püspökségen (nyitott füllel hallgatják ott a bukaresti parancsokat), hogy a moldvai papok is térjenek át végre a zsinat törvényére, vezessék be az anyanyelvű misét, prédikációt és gyóntatást, elvégre alighanem Moldova az egyetlen hely a világon, ahol a római egyház nagy reformját egyszerűen nem hajtották végre. Újságot indítanék Bákó városában, magyar nyelven, egy ideig román melléklettel – hogy a nyelvüket veszített, de nemzetiségükhöz ragaszkodó csángókhoz is szólhassunk –, sűrűn küldeném Moldvába a magyar népi együtteseket, színházakat.

Mindezek után pedig elvinném Moldvába a külföldi sajtótudósítókat, hadd hozzák a világ közvéleményének tudomására: ezt tette a román állam történelmünk során mindig elnyomott, félretaszított nemzeti árvaságra kárhozottatott csángókkal. Többet, mint saját anyaországuk, amelyik – ismét fáj leírnom – századokon át nem sokat törődött a Kárpátokon túli magyarok sorsával. Csupán nemzeti felelősségüket átérző papok, írók, egy-két közéleti személyiség próbált segíteni a maga erejéből, egyéni buzgalomból a moldvai és bukovinai magyarokon. Boldog megszégyenülésünk lenne, ha a román állam mutatna példát nekünk saját felelősségérzetünkre.

Hát nem elképesztően rövidlátó volt a Ceaușescu-diktatúra, hogy ezt az egyszerű taktikai fogást nem ismerte fel?

SEPSISZENTGYÖRGYI TALÁLKOZÓ 1990 – ROBU BERNÁD Szabófalva:

Amikor születtem, magyarul tanultam meg. Így neveltek szüleim. Százéves nagyanyám egy szót sem tudott románul. Meggyőződtem, hogy magyar vér kering bennem, de mégis román lettem. Szükségünk van egy kétnyelvű lapra. Sokat tanulmányoztam a történelmünket. M. Kogălniceanu volt az első, aki megadta jogainkat. N. Iorga is elismerte, hogy ezek a moldvai falvak magyar falvak. Robu püspök (máskülönben rokonom) be akarta bizonyítani, hogy mi csángók románok vagyunk... Nagyanyám azt mondta, hogy 1907-ben mi nem lázadtunk fel, mert nekünk nem volt bojárunk. Magyar vérünk van. De nincs erdő száraz ág nélkül.

BAJOR ANDOR: GONDOLATOK A DAMASZKUSZI ÚTRÓL

A Pártot és a Belügyminisztériumot kétségtelenül át lehetett verni a lelkes tolongással és a mérhetetlen hála kifejezésével. Ezt a kétes módszert azonban Istennel szemben teljességgel fölösleges alkalmazni. Szerintem ugyanis nem hiszi el. És ez igen lényeges különbség a huszadik század hatalmi és örökkévaló hatalom között. Így végül is az alkalmi vagy politikai ihletésű damaszkuszi utas a Párt után nem Istent csapja be, csak saját magát.

Mi azonban teljességgel alkalmatlanok és illetéktelenek vagyunk a damaszkuszi út tömegfelvonulóinak szétválasztására. Eleve elhiszük, hogy Saulusból Paulusszá változtak. Utólag ugyanis ők maguk fognak erről vallani, tettel vagy mulasztással.

Addig azonban kötelesek vagyunk bízni bennük, és örvendenünk kell, hogy a kommunizmus teljes erkölcsi bukása után a keresztyének hirtelen megszorodtak. Talán Ceaușescu elvtárs végzett titokban alpári dadogásaival és a falurombolással egyidőben misszionáriusi munkát. Kétségtelenül erre utalt Ioan Robu bukaresti püspök – ma a Szentszék által kinevezett érsek – az Elnök Elvtárs számára tartott ihletett beszédében, melyben az aranykorszaknak ez az aranszájú főpapja, elvtársunk Ceaușescu úrban, kifejezte mérhetelen háláját a csodálatra méltó vallásszabadságért, a falvak tervszerű újjáépítéséért és azért a magas életszínvonalért, amelyben Románia egész népe él, ellentétben a nyugati páriák pogány nyomorával.

Amíg Ceaușescu elvtársnak ilyen lelkes, példamutatóan igazmondó főpapjai voltak és vannak, akik bizonyára hajlandóak lettek volna rejtelmes amerikai uta-

zások mellé akár a mártírok koszorúját is elfogadni: nem tartjuk különösnek a damaszkuszi út közlekedési anomáliáját.

KELET – NYUGAT, II. ÉVFOLYAM 10. SZÁM 1991

„A CSÁNGÓK CSÁNGÓUL BESZÉLNEK” – nyilatkozta Ioan Robu, Bukarest katolikus érseke.

Vannak papok, akik a csángó falvakból tanultak tovább. De ön nem hajlandó megérteni, hogy –, mint az előbb is kihangsúlyoztam – nem létezik írott csángó nyelv? Könyvek nincsenek, semmi sincsen. Akik arról papolnak, hogy szükséges ezeknek a csángóknak a nyelvét bevezetni a templomba, az iskolába, azok ugyan „csángó nyelvről” beszélnek, de tulajdonképpen a magyarra gondolnak – hogy végre nevéen nevezzem a dolgokat.

De hát érsek úr, milyen más nyelvre kellene gondolnunk, mint a magyar nyelvre, a moldvai csángók anyanyelvére? Figyelmebe ajánlanám a következő szerzőket is. Tessék csak figyelni:

DIMITRIE CANTEMIR: MOLDOVA LEÍRÁSA

Tiszta moldvai paraszt nem létezik, akiket találunk vagy orosz, vagy erdélyi, vagy, amint nálunk mondani szokták, magyar származásúak (...) Azok, akiket Lengyelországból hoztak Moldova közepébe, hosszú idő múltán elfeledték hazájuk nyelvét és a moldvait sajátították el, akik pedig Lengyel-hon határainál laknak, ma is a lengyel és az ukrán nyelvet beszélik. A magyarok, akik a római vallást követik, ehhez és az ősi nyelvükhöz ragaszkodóbbnak bizonyultak, de mindnyájan ismerik a moldvai nyelvet is.

NICOLAE IORGA: ROMÂNIA CUM ERA PÂNĂ LA 1918

A magyarok betelepülése a Slanic-i völgybe sokkal régebbi, mint a vállalkozók kora. Még a XIII. század elején leereszkedtek a kunok katolikus püspökségének a földjére, eljutva ezen az úton a Szeret vizéig. Annyi század eltelté után ... megőrizték régi székely nyelvüket és törvényüket.

Igazán ebből a népből származnak ők? Biztos, mert 1200 körül a Szereten túli terület nagy része magyarnak számított. (...) A Tatros völgyén beszűrődött az erdélyi székelység egy nyúlványa. A Tatrostól a Szeret vizéig jutottak, s felmentek a Szeretbe hasonló szögben beömlő Moldvai folyóig.

GEORGE IOAN LAHOVARII: MARELE DICȚIONAR GEOGRAFIC.

A Bákó megyében élő telepések két ágra oszlanak. Egyrészt a csángóknak nevezettek, akik emberemlékezet óta, talán már a moldvai fejedelemség megalakulása előtt a Szeret völgyében laktak (...)

1420-ban Zsigmond erdélyi herceg nagyszámú székelynek és szásznak ad el-távozt, akik Moldvába telepedtek le és Jó Sándor (Alexandru cel Bun) jól fogadta őket. Kilenc parókiába osztják őket a bákói katolikus püspök hatáskörébe. A német parókiák később eltűntek, vagy beolvadtak a magyarokéba. (...) Beszédüket illetően megkülönbözteti őket az a tény, hogy nem tudják kiejteni az S és a Cs hangokat, Csé helyett Szét, Si helyett Szit mondanak. Másrészt: más magyarok és székelyek jöttek Moldvába a XVII. század közepén és a XVIII. században, s az Erdéllyel határos birtokokon telepedtek le, a Tatros és mellékfolyóinak völgyében.

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE MODERNE

Ceangău, ceangăi: (csángó, csángók) személy, aki Bákó megyében a XIII. században megtelepült magyar népességhez tartozik.

VASILE BRABAN: DICȚIONAR AL LIMBII ROMÂNE MODERNE

Ceangău, ceangăi (csángó, csángók) személy, aki valószínűleg a XV. században Moldvába megtelepedett székely népességhez tartozik (a Tatros, a Beszterce és a Szeret völgyében a Romantól északra levő telepekig).

Kérem figyelni, Robu érsek úr!

VÉGH ANTAL: URAMISTEN, SIESS ŐKET MEGSEGÍTENI

Nagyobb a baj Ninivében, mint gondolnád.

Ha már a Hitetlen Lélek és a Pogány Szív sem talál más menedéket, mint hozzád való imát, nagy lehet a baj. Nincs már hová menekülni, csak hozzád.

Uramisten, Siess. Adj Igéket az emberiség szájába, hogy Földet és Mennyet egyaránt betölthessen a Tiltakozó Szó. Egyesítsd most népedet az Imádságra, a könyörgésre, az összeszorított Fogak dühére és az Ökölbe rándult Kezek kisimulására, hátha ezzel tudná segíteni szolgálid megmaradását.

Uram, ne vesd oda Szolgálid testét a Ragadozónak. Ne büntesd most azt, akit szeretsz.

Hagyd a büntetéseid szelídebb időkre.

Uramisten, ne engedd leverni szárnyaid oltalma alá igyekvő Gyimes faluvégi kis házainak eresze alól a Fecskefészkeket.

Uram, ne engedj farkascordákat a Hargitán legelésző nyájak nyakára, ne hagyj, hogy elveszen ott az utolsó kolompszó is. Ígérd meg Uram, hogy megőrződ a Csíki-havasok friss, tiszta lélegzetvételét és ha már arra jársz, nézz át Moldvába is, hogy üzenetet mutass, jeleket, gyámolítsd a gyengét, erősítsd szolgálóid lelkét. (1989. december 10.)

Mégegyszer kérem, figyeljen, Robu érsek úr!

Az érsek úr lelkét hogy nem zaklatja a tudat, hogy hívei lelki üdvösségéért Hitetlen Lélek és Pogány Szív imádkozik, miközben ön farkasszerepet vállal?

A pápa elsőbbségi hatalmában bennfoglaltatik a legfőbb bírói hatalom is, ezért minden peres ügy már első fokon is a pápa elé vihető. Ennek következtében írtam a Szentatyának:

Eddig azt gondoltam, hogy az anyanyelven való imádkozás jogát a diktatúra tiltja, azonban elkésérít a gondolat, hogy ezért a mostani állapotokért csakis a római katolikus egyház a felelős. (1990 augusztus).

Most pontosítanom kell. Nem az egyház, hanem személyesen az érsek úr. A megnyilvánulásai után ez határozattan megállapítható.

Azóta az Istennek Bajor Andor már személyesen is beszámolt.

Ezért különösképpen kérem a figyelmét. Még mindég van lehetőség javítani.

A hívei türelmesek. Különbö meglepő és érthetetlen számomra is, hogy miért pályázik ön mindenképpen a Katolikus Egyház Ceauşescuja címre?

Kérjük az Úristent, hogy térítse jobb belátásra.

Kérjük ugyanakkor, hogy bocsásson meg mindazoknak, akik önt bízták meg ezzel a feladattal. Nem lehet tiszta a lelkiismeretük. Kérjük a Jó Istent, hogy minden emberi lélek számára adja áldását és szabadítson meg a farkasoktól.

ÁMEN

Székelyudvarhely, 1991. március 21.

Bálint Mózes

MÁRCIUS 29.

Magyarfaluban Bácsu Mária néni azzal fogadott, hogy igen nagy beteg volt, már gyertyát is gyújtottak az esti látogatók, de ahogy kiléptek az ajtón, kifúttam az égő gyertyát, mert ezt az embert nem hagyhatom itt egyedül.

ÁPRILIS 4.

Székelyudvarhelyen az RMDSZ FÓRUM-át Fülöp Sámuel tájékoztatta a Szórványbizottság munkájáról.

ÁPRILIS 12.

Gyoszenben Atzél Endrével érkeztünk. Meghatódva hallgatjuk, amikor Tinka, a hajdani adatközlő újra éneklő Kallós Zoltánnak az évtizedekkel korábban énekelt dalokat...

Tinka most kapta vissza a közösből lovait.

A jó Isten megadta, hogy újra láthatom az ogradámban a lovaimat.

Készülök Magyarországra a pápalátogatásra. Négy gyermekem és tizenkét unokám van. Úgy fényképezzen, hogy a disznóbőr bocskorom is látszódjon.

ÁPRILIS 13.

Bákóban a Csángómagyar Szövetség választmányi ülésén Bartos Jánost elnöknek, Farkas Jánost főmunkatársnak választották. A kuratóriumba Bartos János, Farkas János, Ósz Erőss Péter, Bernárd Anton és Farkas József szerepelnek, akik egyben az RMDSz II. Kongresszusán képviselik a szövetséget. A külföldi kapcsolattartás dr. Atzél Endre feladata. A jelenlévőknek kézbesítettük a földtörvény kétnyelvű példányait és a pápalátogatásra vonatkozó űrlapokat.

ÁPRILIS 18.

Székelykeresztúron és Székelyudvarhelyen Bartos János elnök meglátogatta az itt tanuló moldvai magyar diákokat. Kézbesítette az általa összeállított 190 személy nevét tartalmazó moldvai magyar értelmiségiek listáját.

ÁPRILIS 20.

Közétették Horváth Antal esperes és további nyolc magyar plébános által aláírt, Ioan Robu bukaresti érseknek küldött levelét.

MÁJUS 12.

Atzél Endre, Töttösi Istvánné és az itteni tanügyiiek jelenlétében Sepsiszentgyörgyön és Csíkszeredában a moldovai magyar oktatás a megbeszélés tárgya.

Kézdivásárhelyen a moldvai magyar települések viseletét szemléltető babákkal óhajtjuk gyarapítani a múzeum gyűjteményét. Tervünk szerint a Szabófalván létesítendő múzeum, Kézdivásárhely, Székelykeresztúr, erdélyi testvértelepülés, magyarországi testvértelepülés, valamint a nyugati régióban lévő testvértelepülések számára is készülne egy-egy pár.

MÁJUS 18.

Atzél Endrével érkezünk Csikszeredába, ahol a moldvai magyar fiatalok oktatására a gazdasági háttérrel biztosító kuratórium tagjai: Bartos János, Borbáth Erzsébet, Derzsy András, Farkas János, Gergely István, Györgydeák Lajos, Horváth Antal tanácskoztak.

Az ötvenes években a moldvai magyar oktatásban résztvevő személyeket meghurcolták. Erre utalva kérdezte Lészpedről Zöld János, hogy mi lesz azokkal a moldvai magyar fiatalokkal, akik magyarul fognak tanulni?

Oláhul is jobban fognak tudni! – mondtam.

A csíksomlyói búcsún sűrű esőben a többszázézes tömegben jelen volt a moldvai magyar katolikusok keresztalja. Az esti misén a templomban anyanyelvén imádkozott a moldvai magyar hívők sokasága.

MÁJUS 19.

Lujzikalagorban Szűcsékkel hallgatjuk a Czampók beszámolóját. A nagyobbik Czampó fiú Jászvásáron volt teológus. Az utolsó évről azért távolították el, mert magyar ajkú katolikus papokkal levelezett.

JÚNIUS 22.

Klézsében meglepődve tapasztaljuk, hogy a korábbi határozat ellenére még mindig nem foglalkoztatják Farkas János mérnököt.

JÚLIUS 8.

Székelyudvarhelyen a Tamási Áron Líceumban 2, a Benedek Elek Tanítóképzőben 8, szakmai oktatásra 3 moldvai magyar fiatal felvételizett sikeresen.

JÚLIUS 13.

Atzél Endrével és Atzél Áronnal mozgássérülteknek szóló adományokkal érkezünk Gyoszenbe. Menet a bákói piacon vásárolt Budapest-térképen még a Bandi bácsi féle csángó tranzitszálló is fel van tüntetve.

Gyoszenben elhíresült Rediu nevű papjukat szidják, mert 6 lányt vitt el apácának Németországba.

A pápalátogatásra ezer személy jelentkezett 27 településről. A legtöbben, 120-an Lujzikalagorból, a legkevesebben, 8-an Lábnikból.

Petrás gazda mondja:

Ha a gabona legyül, akkor kiosztják a földeket. A legelőt itt etetőhelynek vagy szuharnak mondják. Ha a gyom felmagzott, akkor vitte a szél a szomszédba a tizedikig is. A serény esők leölték a búzát. Isten őrizzen egy földingástól, mert ha elszakad a barázs (gát) martja, akkor Trunkot elviszi, mert a víz fennebb van, mint a házak fedelik.

Hogy gyónjam meg a vétkeimet oláhul, ha magyarul vétkeztem?

JÚLIUS 17.

Sepsiszentgyörgyön a Csángó Újság eddigi megjelenést 13 számát értékelték. A lap további szerkesztésével Ősz Eröss Pétert bízták meg. Moldvai Magyar Kalendárium megjelenését javasolták.

JÚLIUS 18.

Debreceniek érdeklődésére közöltük, hogy Csonkamagyarországon 12, Csíkszeredában 50, Székelyudvarhelyen 21, Székelykeresztúron 14 moldvai magyar fiatal tanul.

JÚLIUS 24.

Csíkszeredában a moldvai magyar fiatalok oktatását gondozó Megyei Koordinációs Bizottságot (Borbáth Erzsébet elnök, Györgydeák Lajos alelnök, Gálfalvi Sándor, Bálint Mózes, Derzsy András, Ősz Eröss Péter, Gajdó Zoltán, Horváth Miklós tagok) hoztak létre. Szükséges a Domokos Pál Péter alapítvány létrehozása.

JÚLIUS 25.

A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (Asociația Maghiarilor Ceangăi din Moldova) hivatalos bejegyzését közli Bartos János elnök.

JÚLIUS 31.

Székelyudvarhelyről az árvíz sújtotta Moldvába két teherkocsi rakománnyal indultunk (Balázs Árpád, Balázs Sándor, Bálint Mózes, Csizmadia János, Molnár László, Molnos Károly, Piros András, Újlaki Tibor).

A Gábor Áron vállalat és szakszervezete (egy kocsi ruhanemű, készpénz), a Famos S. A. Faipari Vállalat és szakszervezete (2000 l borvíz, 1700 db konzerv), a Készruhágyár (ruhanemű, készpénz), az Élelmiszeripari Kereskedelmi Vállalat (500 l borvíz), a Pékség (300 db kenyér), a Tejgyár (120 kg sajt, 150 kg túró), a Közüzemek (ruhanemű), a Matricagyár (ruhanemű), a Szállítási Vállalat (teherkocsi) által biztosított rakománnyal estére Forrófalvára érkeztünk. Itt Frinku Mihály erdésztől kértünk eligazítást Külsőrekecsinre vonatkozóan. A rendőrségtől használható eligazítást nem kaptunk. Az erdészek véleménye szerint csak Somoska felé lehet megközelíteni az árvíz sújtotta falut. *Somoskából kifelé azon a hirtelen hegyen mivel most nem sikodik és ha magiknak a motorik magyaros (Rába), akkor elmennek. Csíkig lehet menni, de onnan már szekerek járnak. Ma éjjel még az egész tepelődik, hogy benzint vegyen, mert reggelre megdrágodik.*

AUGUSZTUS 1.

Forrófalváról korán indultunk át a Bodzáson, Klézsét érintve Somoska felé. Elértük a hirtelen hágót. A magyaros motorok simán veszik az akadályt. Felmegyek a doberdói nagy hegyre! Csík után csak a patakmederben haladunk egy darabig, mert az utat is elmosta az ár. Innen gyalogosan tovább. A szembejövő traktorostól értesülünk, hogy egy 22 esztendős leány, egy asszony a gyermekével, egy 62 esztendős ember a fiával, egy 38 esztendős apa 12 esztendős fiával, összesen heten vesztek oda, amikor leszakadt a homály. Negyven ház ment szét Külsőrekecsinben.

Az első porta, ahol a víz pusztításával találkozunk, Andrei Maria, 9 gyermekes özvegyasszonyé. A karjain levő 3 hónapos buba már az ura halála után született, akit egyhavi gyermeksegélyért megütöttek. A gyilkos egy 19 éves személy Târgu-Ocnáról. Szeptember 5-én lesz a tárgyalás.

Barbárok.

Az alvégen az utat teljesen elmosta a víz. Csak a kerteken át lehet előre haladni. Falufelelősről nem hallottak. A hivatal Rekecsinben van. *Ott inkább ortodoxok laknak, velünk eddig se törődtek, most még annyira se.*

Egy helikopter ingázik, de az utat nem igyekeznek járhatóvá tenni.

Miért nem intézik a sürgősségi teendőket?

Egyebütt még nagyobb a kár.

Duma T. Magda bekötött lábbal.

Mi történt?

Kiszöktem az ablakon, egy rozsdás szeg átszúrta a lábam fejét.

Oltották-e?

Nem, mert bubát várok.

Bezsán Magda kérésünkre elkészítette az árvízkarosultak névsorát.

A helikopter klórmésszel érkezik.

Tűz! Elföldelni!

Visszafelé újszülöttel emelkedik a magasba.

Elvitte a víz a házamat, állásomat, lisztemet. Megmaradt a 10 gyermekem. Egész délután háború volt fenn. Éjjel jött a nagy víz. Külsőrekecsinből 200 állatot vitt el. Hallottam, hogy sívákolnak az asszonyok. Ha akkor nem szököm ki az ablakon, elvitt volna lenne. Nagy az Isten akarattya.

Cserén P. Katalin gyógyszerert kér, mert *nem tud pihegni*. Andrei Mária 52 éves asszony kenőcsöt kér, mert *nyúzik a bőre*. *Állásomat, disznómat, mindent elvitt a víz. Ez maradt, ami rajtam van. Még hótunk is volt a házban, a víz elvitte, de megkaptuk. A tegnap temettük el.*

Petrás Péter fiát, Balázs Ilon emberét és fiát, Agusztint, a mamáját, Rózsát, Hersán Ilon apját elvitte a víz.

Járművcinket egy buldózerrel mentették a patak medréből. Eddig a románok kint mindent lefogtak, ide nem engedték ki a kocsikat. Haragudtak, hogy a magyarok rajtunk akarnak segíteni.

Farkas Elena, Bulai Antal, Farkas Kati, Mesterke János helybeliek segítségével az elkészült kimutatás alapján az adományokat szétosztottuk.

A kimutatást készítő pontos címe:

Bezsán Magda. Sat. Fundu Răcăciuni.

Str. Morii Vechi. Nr. 29. Cod. 607482.

Comuna Răcăciuni. Jud. Bacău.

Amikor az első borvizes üveget kinyitották, az otlévő gyermek megijedt.

Mitől félsz?

Kántál a víz!

Ez itt a világ vége. Ide nem jár busz. Itt nem áll meg az orvos.

Hol szülnek az asszonyok?

Kit hol ér.

AUGUSZTUS 9.

Klézsében az irányító központban kértünk tanácsot egy jelentős gyógyszer-szállítmányra vonatkozóan, miközben Bartos János elnök Bákóban, a hatóságoknál kér eligazítást az áramszolgáltatásról és az építkezésekről.

Külsőrekecsinben újabb adományokat kézbesítettünk (Atzél Endre, Bartha Levente, Bálint Mózes, Hajós József).

AUGUSZTUS 13.

Külsőrekecsinben itt van a fél világ (Csíkszereda, Marosludas, Kolozsvár, Konstanca, Tusnád) adományokkal, miközben a bajbajutott családoknak még fekvőhelyük sincs.

AUGUSZTUS 15.

Székelyudvarhelyen haladt át a moldvai 1100 hívővel a pápalátogatásra tartó buszkaraván, Atzél Endre kíséretével.

AUGUSZTUS 19.

Székelyudvarhelyről azért érkezett Külsőrekecsinbe 3 napra a dr. Hodor Ildikó orvosnő által vezetett csoport, hogy segítsen a betegellátásban. A központban az orvos a segítséget szívesen fogadta volna, de a hozott gyógyszer elosztását saját hatáskörükben képzelte el. Itt még nem értik, hogy az adományozó elvárja, hogy adománya a rászorulókhöz jusson el. Végül a csoport egy napi munka után hazatért. Azon az éjszakán a vendégszobát is elöntötte az árvíz.

Nagy az Isten akaratja.

AUGUSZTUS 25.

Forrófalván Antal Anna a pápalátogatáson tapasztaltakról számolt be. Annyi szépet láttunk, hogy amíg élünk, nem felejtjük el. Láttuk a Szentséges Pápát. Román ember is volt közöttünk. Ő is sírt örömeiben. A Szentséges Pápa a mű nyelvünkön is szólt.

AUGUSZTUS 26.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat adományát, **Mikecs László Csángók** című művét (50 példány) osztottuk szét a munkánkat segítő személyeknek, intézményeknek.

Örömhír a Magyar Rádióból!

Sebestyén Márta Liszt-díjas!

Hátha egyszer már ki lehet írni a rádió homlokzatára, hogy **Csak tiszta forrásból!**

AUGUSZTUS 31.

Csiksomlyón a következő tanulmányi évre Magyarországra készülő 47 érettségizett moldvai magyar fiatal (Lujzikalagor 9, Pusztina 6, Külsőrekecsin 2, Szabófalva 8, Klézse 6, Valeszaka 2, Forrófalva 4, Nagypatak 1, Trunk 2, Bogdánfalva 1, Lészped 4, Szászkút 2) beszámolóit hallgatták meg a jelenlévők (Kallós Zoltán, Farkas János, Györgydeák Lajos, Derzsy András, Salamon József).

Kiderült, hogy a pápalátogatáson résztvevő moldvai magyar hívőket is zaklatják a janicsár papok.

SEPTEMBER 1.

MOLDVAI CSÁNGÓMAGYAROK SZÖVETSÉGE

GHERGHELI PETER PÜSPÖK ÚRNAK

Római Katolikus Püspökség – I A § I

A moldvai csángómagyar katolikus hívők panaszait ez alkalommal is tudomására szeretnők hozni.

Sajnálattunkra még mindég tapasztalható a magyarelles hangulat a papjai részéről minden iránt, ami ősi magyar hagyomány Moldvában.

Legújabban a pápalátogatással kapcsolatos, a papjai által kifejezésre juttatott megjegyzések pusztá ismétlése is bűnnek számítana.

Tiltakozunk az ellen, hogy a Szentatya által tett látogatást egyes papok még mindig a diktatúrában érvényes szokás szerint értelmezik és annak ellenére, hogy a Szentatya öt napon át órák hosszat beszélt magyar nyelven is, a magyar nyelvet még mindég az ördög nyelvének hirdetik.

Püspök Úr! Meddig engedjük ezt a gyűlölködő hangot a magyar nyelv ellen?

Remélni merjük, hogy papjai körében felszámolja a mostani állapotokat, amit pl. Külsőrekecsinben tapasztalhattuk, hogy az ottani pap a természeti katasztrófa

következtében kialakult helyzetben is akadályozza a rászorulóknak szükséges segítség személyre szóló eljuttatását.

Reméljük, hogy püspöki intézkedése folytán a közeljövőben a moldvai csángómagyar hívőket is emberszámba veszik, és részesítik az őket megillető minimális emberi jogaikban.

Emlékeztetni szeretnők, hogy a világmindenség egyetlen olyan népe a csángómagyar, aki nem imádkozhatja anyanyelvén Istenét.

A Ceaușescu-rendszer és az azt kiszolgáló papság azt terjesztette, hogy a moldvai csángómagyarságnak szégyellnie kell eredetét, az Isten által adományozott anyanyelvét. Meggyőződésünk, hogy ez a gyakorlat csak a diktatúra következménye volt és nem terheli a katolikus papság és egyben az Ön lelkét.

Egyben arról is meg vagyunk győződve, hogy, akik bűnösök a népbutítás és sanyargatás kérdéseiben, ha majd üt Isten törvénye szerint életük végén az óra, nem nyerne beocsátást az anyaföldbe.

Megértő jóakarátát remélve, keresztyényi üdvözléssel

A MCsSz elnöksége

Elnök:
sing. Bartos János

Alelnök:
ing. Farkas János

Sepsiszentgyörgy, 1991. szeptember 1.

SZEPTEMBER 4.

A moldvai Csángó Magyarok Szövetségének az elnöke, Bartos János és a kuratórium elnöke, Borbáth Erzsébet terjesztette elő pályázatát a József Attila Alapítvány oktatási és tehetségkutatósi ügyekkel foglalkozó Kuratóriumának 75 moldvai magyar fiatal oktatására, nevelésére. Hiába.

Jászvásáron a püspökség utasította el a Pusztinában kelt és kétszáz hívő által aláírt kérelmet, amelyikben sokadszor kérték a magyar mise engedélyezését.

SZEPTEMBER 5.

Csíkszeredában dr. Papp Árpád megyei főorvos hozzájárult, hogy Székelykeresztúron a preventóriumban ellássák az árvízkárosult moldvai magyar árva gyermekeket.

SZEPTEMBER 11.

Atzél Endre egy svájci küldöttséget szállított Moldovába.

Csíkセントdomokoson Horváth Antal esperes közölte, hogy a gyulafehérvári püspökség gondoskodik 10 rászoruló család elhelyezéséről. A családok kiválasztását Bartos János elnökre bízta

SZEPTEMBER 15.

Székelyudvarhelyen 56 moldvai magyar fiatal oktatásához szükséges pénzeszeget személyi kölcsönből egyenlítettük ki.

OKTÓBER 6.

Miközben a Föld lassan Szórvány-Nagymagyarországnak is felfogható, szétszórtságunk folytán meglepő, hogy Csonkamagyarországon néhány gyászmagyar a Világkiállítás ellen agitál.

OKTÓBER 19.

Atzél Endre könyvadományokkal érkezett Székelyudvarhelyre. Vele utaztunk Sepsiszentgyörgyre.

Sepsiszentgyörgyön szervezési ügyek vannak napirenden. Horváth Antal esperes elítélendő partizánkodásnak nevezte az olyan túlbuzgó személyek tevékenységét (K, Á), akik Lészpedről árvízkárosult gyermekeket hoznak ki gondozásra, miközben ott nem volt árvíz.

NOVEMBER 2.

A Székelyudvarhelyen tanuló csángó magyar diákok esedékes oktatási költségeit Atzél Endre biztosította.

NOVEMBER 5.

Debrecenből az MDF helyi szervezete által biztosított moldvai magyar fiatalok oktatását segítő adományát Bartos János elnök közvetítésével adtuk át az intézményeknek.

NOVEMBER 12.

Somoskán a helybeli plébános a rendőrség segítségét kérte, amikor a rászoruló gyerekeket indították Székelykeresztúrra a preventóriumba.

A rendőr az emberi jogokra hivatkozva tagadta meg a közbeavatkozást.

A gyerekek kórusba kiáltották: azért megyünk, mert itt nem tanítanak!

Lassan csak világváltozás lesz, ha Somoskán műveltebb a rendőr, mint a plébános.

NOVEMBER 18.

Újra a Szeret terében az ingázó Atzél-brigád.

NOVEMBER 19.

Külsőrekecsinből Szarka Veron 23 éves lányt lábszársérüléssel, vérmérgezés gyanújával szállította a magyar fővárosba a visszainduló ingázó Atzél- brigád.

NOVEMBER 21.

Pusztinában a fiatalok tervezte összejövetelre a magyar vendégeket érkezés-kor a volt tanácsitkár és néhány személy által összehordott barikáddal fogadták. A pap figyelmeztette a híveket, hogy, aki fogadja a vendégeket, azoknak a házait megtámadják. Néhány részeg fiatal petárdadobálásba kezdett.

A tervezett megbeszélést végül Gyimesbükkben tartották meg.

Közelebb Európához.

NOVEMBER 28.

Székelyudvarhelyen a moldvai magyar fiatalok tanulmányi előmenetelét elemezték (Farkas János alelnök, Bartha Levente, Derzsy András, Szalai Csaba, Tasaly Ildikó, Zepezsaner Mária).

A 2 sz. Budvár cserkészcsapat segít a munkában. A tanulók közül 14-en faragó körre, 17 elektronika körre, 19 háztartási, 2 zenész, 16 tánc-, 2 törpeautó, 47 énekar, 3 szövönői szakkörre jár rendszeresen. A 2-es számú szakközépiskolában a Forrófalváról, Szászkuétról, Lészpedről, Magyarfaluból érkező szülőket tájékoztatták a tanulók helyzetéről a szülői értekezleten.

NOVEMBER 30.

Székelyudvarhelyen a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Határontúli Magyarok Koordonációs Titkárságának ajándékát (CURS PRACTIC DE LIMBĂ MAGHIARĂ) átadtuk a tanulóknak.

DECEMBER 10.

Székelyudvarhelyen tanuló moldvai magyar fiataloknak a vakációra való készülődéskor kézbesítettük a **Stockholm-i Magyar Ház Közösségszervezete** által dr. Vánky Farkas közbenjárására hozzánk érkezett adományokat.

DECEMBER 14.

Az ingajarat jó hírrel érkezett. Meggyógyult Szarka Veron, akit az utolsó pillanatokban szállítottak az elsősegélyhelyre, amikor még esély volt az orvoslásra.

DECEMBER 20.

A Borszékről adományokkal Gorzafalvára érkező küldöttséget a helybeli katolikus plébános elutasította. Kijelentette, hogy ő nem római, hanem román katolikus. A szegény sorsú hívek egyelőre tűrik a garázdaságát.

Harc nélkül?

„Voltaképpen egy harc folyik a világban. A mi küzdelmünknek akár tanulmányt írunk, akár szórványinternátust alapítunk, csak úgy van jogosultsága, ha az emberiség nagy harcába folyik bele. A növény emberébe a ragadozó ellen.” (Németh László)

1992

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1992

NOVEMBER 30.

Székelyudvarhelyen a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, a Határontúli Magyarok Koordonációs Titkárságának ajándékát (CURS PRACTIC DE LIMBĂ MAGHIARĂ) átadtuk a tanulóknak.

DECEMBER 10.

Székelyudvarhelyen tanuló moldvai magyar fiataloknak a vakációra való készülődéskor kézbesítettük a **Stockholm-i Magyar Ház Közösségszervezete** által dr. Vánky Farkas közbenjárására hozzánk érkezett adományokat.

DECEMBER 14.

Az ingajarat jó hírrel érkezett. Meggyógyult Szarka Veron, akit az utolsó pillanatokban szállítottak az elsősegélyhelyre, amikor még esély volt az orvoslásra.

DECEMBER 20.

A Borszékről adományokkal Gorzafalvára érkező küldöttséget a helybeli katolikus plébános elutasította. Kijelentette, hogy ő nem római, hanem román katolikus. A szegény sorsú hívek egyelőre tűrik a garázdaságát.

Harc nélkül?

„Voltaképpen egy harc folyik a világban. A mi küzdelmünknek akár tanulmányt írunk, akár szórványinternátust alapítunk, csak úgy van jogosultsága, ha az emberiség nagy harcába folyik bele. A növény emberébe a ragadozó ellen.” (Németh László)

1992

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1992

JANUÁR 8.

Több hónap várakozás után a **József Attila Alapítvány** a pályázott összeg helyett újabb pecséteket kér, így jókor érkezett a Magyar Johannita Segítő Szolgálat (dr. Hajós József, Vermes László kommandátor) segítségével, ami által kiegyenlítettük a moldvai magyar diákok oktatási díjait.

JANUÁR 19.

Atzél Endrével érkeztünk Külsőrekecsinbe, ahol a 9 gyermekes özvegy panasolja, hogy a bíróságon semmilyen jövedelemről nem gondoskodtak a gyermekei számára, annak ellenére, hogy ismerik a férje gyilkosát.

Lujzikalagorban közlik, hogy az a szülő, aki visszahozza Erdélyből az ott tanuló gyereket, 8000 lej ösztöndíjat kap. Hogy ez hamarabb nem jutott eszükbe!

Lészipeden botrányos volt a népszámlálás.

Uram, akárhogy fenyeget, én magyar vagyok! Nem a tehéntől lettem!

Szabófalván a község plébánosa naponta arra szólította fel a község lakosságát, hogy román nemzetiségűnek vallja magát az összeíráskor. Azzal érvelt, hogy a római katolikus megnevezés a román névből ered. A riogatással addig jutott, hogy kitelepítést kezdett emlegetni azok számára, akik nem román nemzetiségűnek vallják magukat.

Hogy mik vannak!?

Egy szekus a Vatikánban! (Románia Liberä 1992. január 9.)

FEBRUÁR 26.

Atzél Bandinak átadtuk a Fráter Julianus Alapítvány számára készített kimutatást a moldvai csángó magyar diákokról.

MÁRCIUS 1.

Miért hoztuk ide ezeket a csángó gyermekeket – kérdezi egyik – másik, eddig magyar értelmiséginek gondolt tanár.

Ignác Rózsa Született Moldovában című művében Kogălniceanut idézi: „...a magyar királynak itt jártában annyira megtetszett a folyó vidéke, hogy láttán így felkiáltott: magyarul kiáltotta úgy, hogy sziretem és ezért nevezik a folyót Siretnek.”

Kerek almafalapi,

Szeret engem valaki.

Szeret?

Szeret folyó.

Szereti egyáltalán valaki az ittenieket?, mintha a jó Isten is elhagyta volna ezt a népet. Hogyan tűri, hogy a katolikus egyház egy nemzetgyilkos gépezet legfőbb támasza és végrehajtója legyen? Számunkra nem maradt más hátra, mint nemzetközi bíróság elé idézni azokat a janicsár katolikus papokat és főpapokat, akik ebben a lélekgyöttrő, emberi jogokat sértő politikában részt vesznek.

MÁRCIUS 15.

Székelyudvarhelyen, a Márton Áron téren, nemzeti ünnepünket méltóképpen ünnepelték a jelenlévők.

ÁPRILIS 4.

Atzél Bandi újabb pénzösszeget kézbesített a csángó diákok oktatási költségeire.

ÁPRILIS 5.

Moldvai Magyarság a III. évfolyam 22. számától az eddigi Csángó Újság új neve.

Perka Mihály tanár mondja, hogy a csángó név kívülről terjedt el. Mi magunkat mindig madzsarnak tudtuk és mondtuk. A mostani helyzetben magyar mivoltunkért a hatóság már nem támad, de sajnos a papok átvették a támadó szerepet. Senkit sem zavar, ha magyarul beszélünk, hogy énekelünk, csak ne mondjuk, hogy magyarok vagyunk.

Székelyudvarhelyre, az I. szőlótánc fesztiválra, Lujzikalagorból 25-en érkeztek.

Hogyne jönnék, amikor akkor is jöttünk, amikor meg akartak palni érte. Most jobban is kell táncoljunk, mert két hegedűsünk van. Itt mentünk el a pápalátogatásra is. Akkor ott Domokos Pál Pétert is meghallgattuk, s ha már annyit tépelődött értünk, a temetésire is mentünk.

Időközben Czampó Anti is megérkezett lujzikalagori népviseletben. Az unokák, Réka és Csongor, most láttak kieresztett inget először.

A bácsi szoknyába jött.

Nálunk a gyapjúból szőtt kabátot hívták szoknyának. Gyermekkoromban, amikor keresztapámék Gyimesekből megérkeztek, ők is csodálkoztak, hogy a kabátot szoknyának hívjuk. Pujt adunk a deszkáért.

Jaj nekiünk csirkénk elég van.

Mi a kukoricát mondjuk pujnak.

Az előadáson Maric a szóvivő. Ameddig a fiúk készülnek, addig ez az asszony fúj egy éneket.

Az „urálók” mondókáját Mihály mondja:
 Moldovából jöttünk,
 sok setétbe, sok sárba.
 Szántott fekete borozdát
 Elment magyar földre.
 Zenei aláfestésnek sűrűn csattognak az ostorok.

ÁPRILIS 26.

Szabófalváról megérkezett az első viseletbe öltöztetett baba, Perka Margit tanárnő munkája, az ingajáráttal. Gyoszéni és külsőrekecsini mozgássérült fiatalokkal tartanak a magyar főváros felé.

MÁJUS 2.

Lészpeden létrehozták az RMDSz helyi szervezetét. Tiszteletbeli elnökök Kalós Zoltán és Zudor Attila, elnök Bordás Jóska, alelnök Sánta Anti, Zöld János.

A legnagyobb nehézség, hogy a papjuk magyarelles. Több, mint száz aláíró kérte a magyar nyelvű oktatást.

A népszámláló megbízott tanárnő kérdi:

Milyen állampolgár?

Román – feleli a gazda.

Milyen nemzetiségű?

Nem jön a válasz.

Mondja lenne, hallotta, mit kérdeztek? – szól a gazdasszony.

Kend a gazda. Mondja, mik vagyunk! Törökök, oláhok vagy magyarok?

Nyugodtan gondolkodjanak.

Milyen a nyelvük?

Magyar.

Ha megmondom az igazat, megint jármat tesznek a nyakamba, mint az iskolában, amikor a magyar szóért egy hétig hordtam.

Hol vagy, szent szabadság?

... és meg kell látnod Erdélyt

hol Istvánunk óta

több őrtüzet látott,

mint békés napvilágot

a vén Európa.

(Bágyi Bencze Jakab)

Két és félmillióan ezer éve vagyunk itt ezen a földön, ami bőségesen elég önbizalmunknak.

(Marosi Barna)

MÁJUS 12.

Lujzikalagorból Czampó Anti azt mondja, hogy a múltkor kapott nyelvkönyvből igen nekiállt tanulni, de az ő betűnél elakadt.

Tanító kéne, aki tanítson.

Lenne-e hol?

Otthon a házunkban.

MÁJUS 15.

Az ingajarat Lourdes-ből jövet az egyik mozgássérültet hazavitte, a másik kórházi kezelésre maradt Budapesten.

MÁJUS 16.

Sepsiszentgyörgyön az oktatás gondjairól értekeztek a jelenlévők. Igen sok a tennivaló. Székelyudvarhelyen 56, Székelykeresztúron 23, Csíkszeredában 80 moldvai magyar fiatal oktatása, nevelése sok időt és utánajárást igényel. Érdekvédelmi szervezetünk ahelyett, hogy a rászorultak gondjait segítse, platformosodik. Jól mondta a zetelaki atyafi, hogy addig fontoskodnak az urak, míg be nem hoznak a csúrkertembe egy csomó berszánt.

MÁJUS 24.

Az ingajarat hozta a körmeneti zászlót.

Csíksomlyón ünnepélyesen átadták a moldvai magyar hívőknek a KDNP által adományozott körmeneti zászlót. A szentmisén Székelyudvarhelyről 6 csángómagyar tanuló volt jelen.

JÚNIUS 12.

Lujzikalagorban mondják, hogy ezek a románok nem akarnak térülni, mindent maguknak szeretnének. Mi idősebbek elszabadultunk a munkából (nyugdíjba mentek), de az ifjakkal baj van. A lányokat elküldték a tyúkfarmról. A volt igazgatót leváltották, amikor Ceaușescu meglőtték, de utána visszafészkelődött a pecsenyére. Aki ott volt a leváltásnál, mindenkit elküldött.

A magyar földön tanuló gyermekek iratait nem akarják kiadni. Ha itt hagyjuk őket, nem tanítják rendesen. A jelenlévő svájciak (K. S., K. Zs.) ámuldoznak a látottakon, hallottakon.

Bákóban a református parókián (Bakovia 12/A) az imaterem 30 férőhelyes. A lelkész Gazda István.

JÚNIUS 19.

Az ingajarat műtét után viszi haza Gyoszenbe Benche Luciát.

JÚLIUS 24.

Csikszeredában Beder Tibor főtanfelügyelőt, az RMD Sz országos elnökségének Kárpátokon kívüli szórványmagyságért felelős elnökét kerestük fel dr. Hajós Józseffel. A Magyar Johannita Segítő Szolgálat Külsőrekecsinben egy orvosi szobát szándékszik berendezni. Az épületet kényszerlakhelyként adták ki egy idegen családnak.

JÚLIUS 25.

Klézsébe Bákóból busszal járnak a tanárok. A románt tanító Vlad Olimpiát dicsérik, de a számtant tanítót szidják, mert állandóan részeg. Aki csak teheti, más-hova viszi a gyermekét tanítani. Újfaluban az egyéni vállalkozó gumivulkanizáló műhely tulajdonosát kellene segíteni, hogy bővíteni tudja a műhelyét.

Szabófalván a 12000 madzsar katolikusok fiatalabbja már nem beszél anyanyelvén. A férfiak ingáznak. Az asszonyok gazdálkodnak. Az itteni magyar beszéd a mezőgazdasággal kapcsolatos fogalmakat tartalmazza. Ez a nyelvjárás egyedüli az egész magyar nyelvterületen. A legnagyobb bűn, ha hagyjuk elveszni.

A világon mindenütt védik a vadállatokat, a növényeket, csak a moldvai magyarságot pusztítják. A papság támad. Talán a pápának is érdeke, hogy román ajkú alattvalói is legyenek. A történelmi hagyományok szerint román katolikus vallás nem létezett. Bűn, ami itt folyik. A bűnökért majd ki kell állni a nemzetközi bíróság elé valakinek. Az iskolában csak románul tanítanak. A tanárok nagy része román. A románosítás igen előrehaladott állapotban van. Megállítani csak úgy lehet, ha testvérkapcsolatokat alakítva a magyar településekkel közös vállalkozásokba fogva olyan gazdasági helyzetet teremtünk, hogy ezáltal megmenthessük ezt a népet. Balaskó Péter polgármester magyarellenes. Janicsár módra viselkedik. Mégis meg kell kísérelni, hogy felkérjük közös vállalkozások létrehozására. A faluból 14-en járnak egyetemre.

JÚLIUS 26.

Bákóban a református hívők száma 40. Gazda István tiszteletes a kolozsvári református püspökség, a brassói esperesi hivatal keretében látja el a bákói parókiáról a moldvai hívők gondozását. Jászvásáron minden hónap első vasárnapján van istentisztelet. Jászvásáron 414 magyarról tudnak.

Lészipeden az idén is jelen voltunk az Anna napi búcsún. Itt 1946–1959 között volt magyar oktatás az iskolában. Utána elzárták a magyarul miséző papot, a magyar oktatást kérő szülőket. Balázs Anna a börtönben halt meg. Most mégis sokan aláírták a magyarórákat kérő íveket. Kihangsúlyozták, hogy hetente legalább három magyarórát tartsanak, mert most csak románul folyik tanítás.

A Fazakas József-féle szabadiskola működését figyeljük (Bartha Levente, Bálint Mózes, Bede Gábor, Békési Ferenc, Koszteryk László, Lőrincz Judit, Mohi Sándor, Veres Gyula, Zudor Attila). Egy osztálynyi gyerek és egy nyugalmazott ácsmester, aki átvállalta a magyar értelmiségi feladatokat.

Amit tudok magamtól tanultam. Cipész voltam, ácsmesterként mentem nyugdíjba. Magyarul tanítok 32 gyermeket írni, olvasni, imádkozni, énekelni, táncolni. Aki elvégzi az egy éves előkészítőt, az megy Udvarhelyre iskolába. Nehéz, mert a pap és a rendőr is fenyeget. Ötvenezer lejre akart megbüntetni. Azt mondtam, ha bűnös vagyok, akkor fizetek, de én a gyermekeket csak jóra tanítom, s ez nem bűn. Hiába akarnak államellenes tevékenységgel vádolni.

Az itt élő emberek hite töretlen, meg akarnak maradni, hiszen majdnem minden családban 6-8 élénk szemű, értelmes gyermeket látunk. Sorsukért mi is felelősek vagyunk.

Lészipeden a jelenlévő Zudor Attila, nyugdíjas tanító egy időben szolgált Minuc páterrel, akihez testületileg indulunk Klézsébe.

Klézsében magyar mivoltáért a hatalom által üldözött Minuc páter azzal a feltétellel mondja élete történetét, hogy azt csak halála után hozzuk nyilvánosságra:

Somoskán 1907. szeptember 14-én születtem. Édesapám ott volt kántor. Szüleim dolgos emberek voltak. Három hektár szőlőt műveltek. Nem kaptam vissza belőle egy bokrot se. A szülőházunkat édesapám csinálta saját kezével. Kilencen születtünk. Közülünk három megholt. Megmaradt három fiú, három lány. Magda volt a legnagyobb. Én a második. Egy leánytestvérem apáca volt Temesváron az Orsolya-nővéreknél. Augustin volt a rendfőnöke. Anti, a legkisebb, jó tanuló volt. Csernovicban a Mihály Vitéz katonai líceumban együtt tanult Mihály királyfival. Negyven ösztöndíjas közül az öcsém volt az első tanuló. Édesapám negyven évig volt kántor Somoskában. A magyar énekeket az öreg kántoroktól tanulta. A magyar imádságokat is mind leírta. Finom írása volt. Én a magyar vallásos énekeket már gyermekkoromban megtanultam. Temetéskor a temető kapujától énekeltünk. Nagyobban Jánoska! – biztatott a lengyel plébános.

Elemi iskola után Helucseten, majd Rómában tanultam. Helucseten akkor még nem volt tilos a magyar beszéd.

Róma után egy ideig Bákóban voltam. Az esperes darabolt magyarul, de guzalyast tiltó írást románul írta meg, s velem fordítottta magyarra, hogy megértsék a népek.

Szabófalván 14 évig szolgáltam. Ez a legnagyobb csángó falu volt. 2000 katolikus család lakta. Ide tartozott Pildest, Traján és a Moldova folyón túl Korhána. Ide csónakkal jártam. Három iskolában a vallást én tanítottam. A mostani főpap, Robu volt a plébános. A katekizmust velem íratta. Az apja, Császár János Trajánba nősült be. Több helyen szolgált, mint milicista. Abban az időben moldovai katolikus templomokban a népek magyarul énekeltek.

Lészpeden töltött szolgálatom után, Gyorgyina páter váltott fel. A szekusok azt mondták, hogy ellenzi a kollektívet, ami nem volt igaz. Fegyvert tettek a párnája alá és berekesztették.

Tatrosra helyeztek, a leszpedi szolgálat után, mint ferencrendi plébánost. Tatroson az emberek mind magyarul beszéltek. Magyarabbul, mint itt. Ebben az időben fejeződött be Onyesten a templomépítés. A mesterekkel én tartottam a kapcsolatot. Szent Péter lett a védőszent. Plébánosházat is csináltak.

Repedeztek a falak, amikor a templomban fújták a magyar éneket. Miután betiltották a magyar szót, nagy volt a felháborodás. Nagypatakról megírták a püspöknek, hogy ha nekik nem csinál igazságot, s nem küld magyar papot, akkor ők ötöt hoznak. Kálvinistát. A püspök megjijed, hogy elveszti a híveket Moldovában. Engem a paptársak azért támadtak, mert a magyarokkal tartok. Kérésemre a ferences főnökeim összehívták a papokat, hogy tegyenek igazságot. Háromszázkilencvennégyen akartak magyar, negyvenketten román szót.

Táviraon Bukarestbe hívtak. Jelentkeztem Márkus Lázár püspöknél. Német volt, de sok nyelven beszélt.

Jézus Mária! – mondta, mikor meglátott. (Ez volt a szavajárása.) Jó, hogy jöttél! Az este beszélünk rólad Csizsár püspökkel, aki kiszabadult a börtönből. Groza kivette.

Nagypatakra küldtek, mint magyarul beszélő csángó papot. Itt szolgáltam, mint első plébános 23 évet.

A leszpedieknek egészséget, békességet kívánok. Ne felejtsek el a magyar nyelvet. A népnek a nyelvén kell mondani a jó hírt. A pap tudjon a nép nyelvén. Míg béhunyom a szemem, örökké pap vagyok. Az igazság az Istennél van. A papok azt csinálják, amit a főnökeik mondanak. A nép nincs megelégedve. Nem értik, miért van ellenük az a csángó pap, aki maga is a katrinca alól jött ki.

Meg kellett volna mondani a pápának az igazságot.

Énekelve folytatta a páter:

Apostolok királynéja,

Mária, segíts.

Úgy segélj mi rajtunk,
Kik hozzád sóhajtunk...

Nyújtsd ki mennyből szent kezedet,
Ne utáld meg szükségében népedet...

Tisztelendő áldja meg az Isten jó egészségben!

Lujzikalagor határában a kőkeresztnél lévő táborba hajnalba érkezünk. Szatmárnémeti MADISz-osok táboroznak itt. Báboisai sikeresen mutatkoztak be a környék településein.

JÚLIUS 27.

Külsőrekecsinben sok a panasz, mint az árvíz másnapján. A kilencgyerekes özvegynek továbbra sincs semmi jövedelme. Idős asszony panasolja, hogy elvitte a házat az ár, de semmi segítséget nem kapott. Demse Maric sír, mert az édesanyja nem engedte magyar földre tanulni. *Nem bögj, mert osztán sír a fejed. Jövőre kiengedlek. A tanító olyan részeges, hogy attól a gyermekek semmit se tanulnak.*

AUGUSZTUS 19.

Németországi érdeklődőkkel a Szeret terében. Lészpeden, Lujzikalagorban, Forrófalván az anyanyelvi oktatással, a szegénységgel kapcsolatosan tapasztaltak lesújtóak. Vendégeink korábban Baszkföldön tapasztaltak hasonlókat, de miután ott bevezették az anyanyelvi oktatást, mintha kicserélték volna a lakosságot, olyan életmagra kaptak.

Bákóban a Református Parókián Atzél Bandi által hozott könyvadományt kézbesítettünk.

AUGUSZTUS 20.

SZENTATYA

Látván a moldvai magyar hívők nyomorúságos helyzetét – 1990. február 4.-én – bátorkodtam arról tudósítást küldeni. A helyzetük azóta tovább rosszabbodott.

Édes anyanyelvükön, magyarul tanulni szándékozó ifjakat imádkozni, írni-olvasni tanít néhány hívő ember. Ezért a felebaráti cselekedetért Lészpeden és Szabófalván halálos fenyegetések hangzottak el a fasiszta eszméket valló, román ajkú, janicsárokká nevelt római katolikus papok részéről.

Ez az állapot nemcsak a római katolikus egyház szegyéne, amit egy-két elvetült pap idéz elő, hanem az egész művelt világé is.

Imponak a körének, hogy a tömeges lélekgyilkolás büntetével a bűnösöket nemzetközi hírnagy elé kell állítani.

John Hukovsky nuncius úr 1992. március 3.-án azt ígérte Kallós Zoltán néprajztudós panaszlevelére válaszolva, hogy érdeklődni fog a sérelmek iránt, de ennek ellenére a helyzet tovább romlik.

Református keresztyénként is igen nagy élmény volt számomra a magyarországi pápalátogatás, különösképpen a debreceni megnyilatkozások.

E ritka alkalommal, az ott lévő ezernyi moldvai magyar zarándok számára is világossá vált, hogy a magyar nyelv – édes anyanyelvünk – nem az ördög nyelve, ahogy itthon a papjaik hirdetik.

Igen fáj a gondolat, hogy ha a hívő sereg sorsa nem változik, számukra tiszta lelkiismerettel nem marad más hátra, mint megkísérelni egy újabbkori reformáció beindítását, ha másképpen nem oldják fel a lelki terrort.

Abban a reményben kérem a megértését e durva gondolatokért, hogy az emberi türelméesség határán belül gyógyírt kapunk fájó sebeinkre.

Bálint Mózes

VILÁGKIÁLLÍTÁS 1996
KÁRPÁTOKON KÍVÜLI MAGYARSÁG
TERVEZET A MOLDAVI MAGYARSÁG
NÉPMŰVÉSZETI HAGYOMÁNYAINAK A BEMUTATÁSÁRA

Sorszám	Téma	A szemléltetés módja	Megjegyzés
1.	Építkezés	Épületek	Kós, Szentimrei, Nagy: Moldvai csángó népművészet
2.	Lakásbelső	Eredeti tárgyak	Dr. Kós Károly, Kolozsvár
3.	Szöttesek	Eredeti tárgyak	Szentimrei Judit, Kolozsvár
4.	Viselet	Településenként 1 pár (560 mm-es) baba	Makett: Miklós Károly, Sepsiszentgyörgy, dr. Nagy Jenő, Kolozsvár, Ince László, Kézdivásárhely
5.	Fazekasság	Működő műhely	Aszalós Viktor, Gorzafalva Curea út 661 szám.
6.	Foglalkozások	Mezőgazdaság, faipar.	Mezőgazdasági Múzeum Budapest.
7.	Népdalkincs	Film	Kallós Zoltán, Kolozsvár
8.	Hítvilág	Film	Tánczos Vilmos, Csíkszereda
9.	Népi gyógyászat	Film	Pálfalvi és Oszvát, Székelyudvarhely
10.	Oktatás	Film	Fazakas Józsi (Colonel), Lészped, Perka Mihály, Szabófalva, Borbáth Erzsébet, Csíkszereda.

Székelyudvarhely, 1992. augusztus 20.

VÉLEMÉNYEZTE:
Kallós Zoltán

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:
Bálint Mózes

VILÁGKIÁLLÍTÁS 1996
KÁRPÁTOKON KÍVÜLI MAGYARSÁG
TERVEZET A MOLDVAI MAGYARSÁG TELEPÜLÉSEIRŐL
ÉS ZARÁNDOKLATAIRÓL

Sor sz.	Téma	Szemléltetési mód. Térkép.	Megjegyzés.
1.	A kunok és püspökségük	XI – XIII. század	Ioan Ferent
2.	Zarándoklatok	XI – XX. század	Csiksmtyó, Máriaradna, Moldovabánya
3.	Moldva katolikus települései a XVI. században	XVI. század	Moldvai csángómagyar okmánytár 1467–1706. I. 23. o.
4.	Moldva katolikus települései a XVII. század közepén	XVII. század	Moldvai csángómagyar okmánytár 1467–1706. I. 26. o.
5.	Moldva katolikus települései a XVII. század végén	XVII. század	Moldvai csángómagyar okmánytár 1467–1706. I. 28. o.
6.	Moldvahon	XIX. század	Gegő Elek: A moldvai magyar telepekről. Buda, 1838.
7.	A moldvai csángók néprajzi térképe	XX. század	Lükő Gábor: A moldvai csángók. 1936.
8.	Bákó és Román megye csángó települései	XX. század	Dornokos Pál Péter: A moldvai magyarság.
9.	Térképvázzlat	XX. század	Kós Károly–Szentimrei Judit– Nagy Jenő: Moldvai csángó népművészet
10.	Északi-déli székely csángók	XX. század	Csoma Gergely: Moldvai csángó-magyarok. 143. o.

Székelyudvarhely, 1992. augusztus 20.

VÉLEMÉNYEZTE:
Kallós Zoltán

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:
Bálint Mózes

AUGUSZTUS 29.

A települések küldötteivel együtt jelen vannak: Beján Ágnes Dánia, dr. Fratknai Éva, Belgium, Bardocz Sándor és Kántor László, Kolozsvár, dr. Atzél Endre, Budapest.

Megalakult a Bákói Csángómagyar szervezet. Az eddigiek kiértékelése után a szülőföldről intézik ügyeiket az RMDSZ keretében.

Tiszteletbeli elnök	Kallós Zoltán
Elnök	Perka Mihály
Alelnök	Fazakas József
Szervező	Farkas János
Titkár	Perka Margit

SEPTEMBER 20.

A TRANSCAR élelmiszeradományokkal segítette a székelyudvarhelyen tanuló moldvai magyar fiatalokat befogadó bentlakásokat.

OKTÓBER 4.

Lészpeden az 5639/1992. szeptember 2.-án a tanügynél iktatott, 131 aláírással ellátott okmányban kéri az anyanyelvű oktatás engedélyezését, amire még nem kaptak választ.

Külsőrekecsin-Újfaluban 58 új ház épült. Az árvízkor teljes kárt szenvedett 10 családból csak négyet találtam az új tulajdonosok között. *Mi lehet a többiekkel?*

Külsőrekecsinben a pálos rend által adományozott, 140 kg súlyú harangot szentelik. A szertartás alatt egyetlen magyar szóval sem szólnak azokhoz, akikért a harang szól.

NOVEMBER 8.

Atzél Endre arról értesít, hogy az oktatási költségek rendezését egyelőre a bürokrácia nehezíti.

NOVEMBER 14.

Székelyudvarhelyről Balázs Piroska főgyógyászernő, Fancsali Sándor és Finta János Külsőrekecsinben és Külsőrekecsin-Újfaluban adományokat kézbesítettek.

DECEMBER 11.

Székelyudvarhelyen a Johannita Segítőszolgálat képviselői, dr. Hajós József Budapestről és Vermes László Párizsból a szükséges orvosi műszerek listáját vetették át.

DECEMBER 24.

Képernyőnkön a Duna Televízió, sürgősen oda kell varázsolni a Szeret téri testvéreink képernyőire is.

DECEMBER 25

II. JÁNOS PÁL PÁPA ÜZENETE

A DUNA TELEVÍZIÓ ADÁSAINAK MEGKEZDÉSE ALKALMÁBÓL

Kedves magyar testvérek!

Örülök, hogy köszönhetlek Benneteket a televíziós műsor új csatornáján, a műholdas adás megindulásakor; és hogy karácsony közeledtével küldhetem különleges jókívánságaimat.

Az Úr legyen veletek, azt kérem szeretettel Tinectek, meghatódsággal emlékezve lelkipásztori látogatásom napjaira Magyarországon.

Mindenkinek kívánom a békét, amelynek alapja Isten megtestesült Fiába, a mi Urunk, Jézus Krisztusba vetett hit.

Boldog karácsonyt és áldásos újévet; egyetértésben, bizalomban !

Apostoli áldásom kísérjen mindnyájatokat!

Dicsértessék a Jézus Krisztus !

A DUNA TELEVÍZIÓNAK

1068 BUDAPEST, VÁROSLIGETI FASOR 38. SZÉKELYUDVARHELY, 1992. DEC. 25.

Székelyudvarhelyen 1992. dec. 24-én végre olyan élményben volt részem, ami kalvinista lelkemet is megremegtette. Megdöbbenő, hogy az Emberek a havason című film eseményeit a Szeret partján például akár napjainkban is film-szalagra vehetjük, akár dokumentumfilmként is.

Egy közös parabolaantennára csatlakoztatott képernyő segítségével láthattam már korábban is sugárzott próbaműsorokat is, mert azt tudni kell, hogy az utóbbi évtizedekben különös tekintettel a felnövekvő gyerekekre, nem tartottam televíziót a házamban, mert az majdnem olyan ártalmas lehetett volna emberi és magyar tudatuk alakulása szempontjából-, mint mondjuk a - remélem hajdani - Hankiss-féle televízió, amint az utóbbi időben videón sugárzott néhány műsorban

lajonghattam. Ilyen körülmények között a Kossuth Rádió Vasárnapi Újságjának voltam rendszeres hallgatója, ahol számomra igen nagy meglepetés volt a Győri Itéle akár ideiglenes menesztése is, mert amúgy a Kossuth Rádió is adós zenei anyanyelvünk sugárzásával például. Számomra egyenesen érthetetlen, hogy bizonyos szerkesztők nem értik, ha én mondjuk afrikai népzeneire vagy bármi másra vagyok kíváncsi, akkor arra az állomásra kapcsolok. A MAGYAR Rádióból a zenei anyanyelvet szeretném visszahallani.

Visszatérve az eredeti témára, az unokák nevében is köszönet az eddig sugárzott műsorokért és a vállalkozásért.

A továbbiakban a mi feladatunk minden érdeklődőhöz eljuttatni a műsort. Ez most már technikai és vállalkozói szintű kérdés elsősorban. A Kárpátokon kívül rekedt testvéreinknél ugyan számítani kell a hatóság zaklatásaira is. Újabb ok arra, hogy mielőbb lehetővé váljon a moldovai magyar településeken a műholdas adások vétele.

Éppen ezért, mert ez alkalommal is meggyőző volt a szentséges pápa; újra fel kell hívni a figyelmét arra a lelki terrorra, amelyben a moldovai magyar hívőket részesítik bizonyos hatalmi erők. Pontosan a katolikus egyház leple alatt. Ezért is melékelek a Szentatyának címzett korábbi levélből, hátha így eljut a címzetthez...

A szerkesztőség minden tagjának és minden arra érdemes magyarnak boldog új esztendőt kíván,

Bálint Mózes

1993

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról - 1993

JANUÁR 13.

Az ingázó Atzél Endre segített az internátusi költségek kiegyenlítésében.

JANUÁR 26.

Vészjelek Szabófalváról.

Szabófalván a magyar nyelvkör alkotmányellenes.

Sürgősen segítségre van szükségünk!

A szabófalvi tanulók egy csoportja kérelemmel fordult a Tanügyminisztériumhoz, hozzanak létre egy olyan szakkört, ahol szüleik és nagyszüleik nyelvét megtanulhatnak.

A minisztérium és a megyei tanfelügyelőség képviselői által szekuritátés stílusban és módszerekkel lefolytatott kivizsgálás a válasz.

A gyerekeket egyenként citálták ki az órákról és hallgatták ki, fenyegetve őket, hogy alkotmányellenes tevékenységet fejtettek ki.

Megbocsáthatatlan bűn lenne, ha semmit se tennénk ezekért az ártatlan, lelkiileg sérült gyermekekért.

Szabófalvától San Franciscóig szaporodnak a panaszok.

MÁRCIUS 6.

Onesten a Balla Gyula és Bartha Levente által hozott gyógyszereket kézbesítettük, Székelyudvarhelyen Szatmáry László adományát, egyhavi oktatási költséget.

MÁRCIUS 15.

Tudatnunk kell a világgal, hogy Románia zsidótlanításának, németellenítésének (vagy 1878 után Dobrudzsa töröktelenítésének) emberellenes nemzetpolitikai hagyományait ápolták és ápolják a hatalom birtokosai és a hagyomány szolgálatában állított alattomos eszközöket a romániai magyarság megsemmisítésére, gyorsított asszimilációjára is felhasználták és használják. (Komán János. A románosítás faktorai. RMSz 1993. március 15.)

Keleten is Talpra magyar!

MÁRCIUS 18.

Hetven éve eszed a román kenyeret, s még mindig nem tudsz románul! – förmed rá a román vámos az idős felcsíki asszonyra.

Mondd meg, édes fiam, ennek a goromba embernek, hogy a nagyanyám nagyanyja is tudott kenyeret sütni.

MÁRCIUS 26.

A húsvéti szabadságra készülő diákoknak a Heltai Alapítvány könyvajándékát és az ingajarat által hozott naptárakat adtuk át.

ÁPRILIS 7.

A Csángómagyar Szervezet kézbe vette az intézményeknél keletkező költségek kiegyenlítését.

MÁJUS 29.

A csíksomlyói búcsún mindenki számára maradandó élmény marad Kada Lajos érsek Adyt idéző beszéde:

Föl-földobott kő, földre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbúsong s le hull a porba,
Amelyből vétetett.

Az Atzél-féle ingajarat hazafele menet moldvai magyar munkanélküli fiatalokat szállított a magyar fővárosba.

MÁJUS 30.

Farkaslakán a sokadalomban a Szabófalvára igyekvő holland tévériporter kérdezte:

- Miért tanulnak Székelyudvarhelyen a moldvai magyar fiatalok?
- Mert otthon tilos anyanyelvükön, magyarul tanulni.
- Miért tartják fontosnak ezen fiatalok segítségét?
- Ha bárhol tiltják anyanyelvünk használatát, csak idő kérdése, hogy mi is erre a sorsra jussunk.
- Ezek szerint az önvédelem a fő motiváció?
- Igen.
- Tizenöt millió magyar önvédelme.

JÚNIUS 2.

A holland forgatócsoport szabófalvi élménybeszámolóját hallgatjuk Székelyudvarhelyen.

Istoc nevű plébános nem állt szóba velük.

Az iskola igazgatónöje, arra a kérdésre, hogy miért tilos az iskolában magyarul tanulni, azt válaszolta, hogy románul is nehéz megtanítani őket. Szidta azokat a magyarokat, akik érdeklődnek az itteniek sorsa iránt. Másról nem volt hajlandó nyilatkozni.

A holland riporter a fennálló vitát gazdasági vitaként fogta fel.

- Jó Uram! Innen 20 km-re, szülőfalumban (Székelydályában), 1945-ig a faluközösség géptársulata korszerű munkaeszközökkel rendelkezett. Egy szomszéd településen, Homoródszentpálon Szabó István 50 hektáros gazdának saját traktora is volt. Tehát a munkatermelékenység szempontjából az átlagos európai nivón álltunk. Most a legtöbb helyen nullából kell újraindulni! Ez pedig nehezebben megy, ha közben a lelkünket is nyomorítják.

JÚNIUS 7.

Székelyudvarhelyen az úrnapi búcsún jelen volt Jan Bukovszky nuncius. A fogadáson kérdésre válaszolva kijelentette, hogy a Szentszék 12 csángó faluban engedélyezte a magyar misét, ahol erre igényt tartanak, de véleménye szerint ezt nem igénylik a hívők. Miközben nyilatkozott, még a szeme se rebbent.

Josif Thierung és Kovács Mihály társaságában Libántető, Gyilkostó, Karácsonykő, Ankuca fogadója, Kickófalva útszakaszon érkeztünk Szabófalvára. Hallgatjuk a panaszokat. Habár többször ígérkeztek, az RMDSZ vezetői még mindig nem jelentkeztek. Székház, üzlethálózat, gazdasági ügyek, oktatás, lelkigondozás terén szaporodnak a panaszok.

Románvásár-Buhus útszakaszon érkeztünk Lészpedre. Itt a Fazakas-féle nyelvkör hallgatóinak átadtuk a Heltai Alapítvány könyvadományát.

Lujzikalagorban gyógyszert, Újfaluban vállalkozás bővítéséhez anyagi segítséget kérnek.

Klézsében ijesztők az árvíz nyomai.

Külsőrekecsinben melléképületek építéséhez kellene a segítség.

Csík két kilométerre van Külsőrekecsintől a Rákos-patak völgyében, 120 római katolikus magyar családdal. Mengerész János kántor (43 sz.), 6 gyermek édesapja, Bálint György (36 sz.), 5 gyermek édesapja igazítanak el az árvízkarokról.

Onesten a szegények istápolóját, dr. Galaczi Endre főorvos urat, mint mindig most is a rendelőben találtuk.

JÚLIUS 4.

Lujzikalagorban Czampó Péter újmiséis első szentmiséjén a plébániatemplomban néhány köszöntő szó magyarul és németül is elhangzott. A plébánián fellelhető a legújabb magyar misekönyv.

JÚLIUS 5.

Székelyudvarhelyről békéscsabai könyvtárosokkal indultunk a Szeret terébe. Lujzikalagoórban átadtuk az előző nap kért gyógyszereket. Czampó Mihály eligazít, hogy itt is magyarok laknak, csak egy kicsit régebbiek!

Meg vagyunk régülve.

Klézsén az RMDSZ-főnökség érkezését várták, mert megígérték, hogy jönnek. Ígéretük ellenére nem jöttek. Név szerint Patrubány Miklóstra neheztelnek.

Szászkúton a templomkertben a fakeresztben még olvasható az 1911-ben vésett szöveg: DICSÉRTESSEK AZ ÚR JÉZUS KRISZTUS.

Kérem tehát viselje nejevel és hiveivel együtt a nélkülözés hiányait, míg az Úr elküldi szabadításának napját.

A segítség nem sokáig késett. 1867. február havában Jókai Mór a szászokúti papnak 215 frankot küld, 10 aranyat pedig azért, hogy adjon minden hallgatójának egy-egy aranyat a legszegényebbeknek. (Hegyi Mózes: Végvár. Brăila, 1937. 21. o.)

JÚLIUS 6.

Magyarfalutól 3 km-re a hídjavítás még jó ideig eltart. Addig nem lehet megközelíteni a falut.

Labnikon a 9 gyermekes Laczkó családnál az ifjúsági munkabrigád az édesanya irányításával a pajtát tapasztotta.

Lészpeden Zöld Erzszi néninek átadtuk a fia – János páter – üzenetét Szászokútról.

Szabófalván arról értesítenek, hogy itt már a hollandokat is magyar ügynököknek gondolják. (GAZETA de ROMAN 1993. 06. 8. 14. 6.A. Vizita Olandeză Belgiană la Săbăoani).

Ankuca fogadója, Karácsonykő, Békási szoros, Libántető útvonalon érkezünk a zetelaki gát közelébe sűrű és ijesztő viharban.

Meddig tartanak itt a viharok?

Évszázadok óta.

A mostani végül elcsendesedett.

JÚLIUS 10.

Székelyudvarhelyen Zediu Petrea (Lészped) és Ciobanu Terezia (Kelgyeszt) polgári esküvőjén vettünk részt. Hegyre kell tartani! – biztatom a fiatalokat, hátha egyszer visszakapják a román hatóságok által 1921-ben elrabolt Zöld családnévet. A hajdani nyelvrokon Zöld Péter 1744-től tanult Székelyudvarhelyen. Akkor a Habsburgokkal viaskodtunk.

Manapság Lészpeden Fekete Marius plébános nemhogy magyarul esketné az ifjú párt, hanem a kérdés feltevéséért még a szülőt is zaklatja.

JÚLIUS 20.

Atzél Endrével kelet fele tartva Andrásfalvy Bertalan – volt művelődési miniszter- csángóföldi élményeiről tájékoztatott Székelyudvarhelyen.

JÚLIUS 22.

Svédországból a Petrás Ince János Alapítvány a moldvai magyar fiatalok oktatását biztosító adományát dr. Vánky Farkas közvetítette.

Székelyudvarhelyen a Benedek Elek Pedagógiai Líceumba jól felkészült moldvai magyar fiatalok közül senkit sem vettek fel.

Szibériából érkezett Petrás Mária. A testvérnépeket látogató küldöttség tagjaként tapasztalhatta, hogy ottani testvéreinket is kiforgatták hagyományaikból. Közelharcot vívnak korábban eltulajdonított földjeikért.

Ob, Dnyeszter, Szeret, Tatros, Nagy-Küküllő partján szarvast, medvét ébresztő sámandobok szóljatok.

Hej, ti honi ifjak,
Ti tanuló ifjak,
el ne feledjétek
a szülőházatokat.

Sötétben a többi
ne és ne hagyjátok,
őket a távolból
ki ne gúnyoljátok.

(Medveének EK. 1975. 343. o.)

A Dnyeszter egyik partján, Csöbörccsőkön (Ciobarčin) járt az ingajarat (A. E., P. M., P. M., és P. M.). Kisjenő (Chişineu), Tiguina, Tiraspol érintésével. A település

északon Talmaz-zal, Délen Ștefan Vodă-val határos. A lakosság négy nemzetiséget képvisel. Házaik módosak. A Dnyeszter másik partján levő Csöböracsök északon Sloboziával, délen Gorotnával határos, amikor az egyik beszélgetőpartnerük megtudta, hogy moldvai magyarokkal beszélget, akkor kérdezte, *maguk unguneriek?*

Igen.

Amikor iskolába jártam, a történelem tanárom a SAULA nevet magyarnak mondta. Tőle hallottam, hogy magyar származású vagyok. Ezen a falun kívül még Carachasan (északon Antonesti, délen a határ és Caplan között) is magyar falu volt.

Kik azok?

Mi vagyunk, ugye ti is látjátok szemetekkel? Bizonyos egy ember sem mondhatja el a nemzet. Bizony mind ahhoz járók vagyunk (Halotti Beszéd. Móricz. MAGVETŐ.)

Van, amikor már csak a csodák segítenek. Ezt tapasztaltuk a Lourdesből hazafelé ingázó két magyar mozgássérült esetében.

Az idén a Máltai Lovagrend Lujzikalagorból Geleteanu Valentint, Gyoszenből Benchea Luciant fogadja egyhetes nemzetközi táborozásra Szolnokra.

A fiatalok körében sok a munkanélküli, kevés a munkahely. Érthetetlen, hogy a Csonkaországban világhiállítás ellenzők is vannak: ugyan már, a sevillai építészeti csodának is voltak ellenzői. Szinte hihetetlen, hogy a csonkaország fővárosa élén olyan gyászmagyar áll, aki maga is ellenzi a Világhiállítást.

Nem jövevény vagyok-

Fiú vagyok itt, nem egy nemzedéké-
emlékeimmal, teljes ezredévé.

- Hova jutottatok?...

(Illyés Gyula. Vár a vízen)

Ha a képernyőre pillantok, akkor éppen Gálvölgyi Jánost látom ugrabugrálni szerzetesi ruhában. Ki is írják: A Julianus barát című filmet gúnyolják éppen. (Kunszabó Ferenc. Szellemi tatárjárás Magyarországon)

Váradon gyaláznak,
Bécsben kinevetnek,
Ciberén élt Esze komám,
Mondok egyet kendnek.

Urak, papok dölyfét
Ím eleget túrtük,
Gyomrunkban a sok bánatot
Már eleget gyúrtük.

Rákóczi, akárki
Jöjjön valahára,
Kígyóinknak, Esze komám,
Lépjünk a nyakára.
(*Ady*).

JÚLIUS 26.

Csikmenaságon a küldöttek a moldvai magyar fiatalok oktatási gondjairól értekeztek.

AUGUSZTUS 3.

Gyimesbükben átadtuk az Atheneum nyomda könyvadományát.

AUGUSZTUS 5.

Csikmenaságon jogos Györgydeák Lajos plébános sóhaja: Irigylem a más népeket. Kijöttek ezek a moldvai magyar gyerekek és éppen abból buktatták el, amit jobban szeretnének tudni, az édes anyanyelvükből.

Ez a példátlan eset azt is eredményezte, hogy a Johannita Segítőszolgálat elállt az orvosi műszerellátás biztosításától, magyarán Székelyudvarhelyen nem valósult meg egy korszerű orvosi laboratórium terve.

AUGUSZTUS 6.

Bákó megyében az év eleje óta 15-en vetettek véget saját életüknek.

AUGUSZTUS 7.

Székelyudvarhely és Lészped között félúton, Gyimesbükben tartottuk Zöld Péter és Csobán Teréz esküvőjét, mert otthon nem engedélyezték a magyar nyelv használatát az Isten házában.

Idegen nyelv bébortja nyom,
Olasz papocskák nyakadon,
nem tudsz énekelni, gyónni,
Anyád nyelvén imádkozni.

AUGUSZTUS 21.

El is érkeztünk a csángómagyarok legnagyobb bajához. Nem azért szegények, mert földhözragadtak, hanem azért szegények, mert még a származásukat, nyelvüket is elvitatják tőlük, s különösen a kommunista diktatúra idején követtek el ellenük mindent, hogy beolvasszák őket (Friss Panait István, Csángó palackposta. JELEN.)

Érdekes ez a Románia. Az idén nem engedték be az ország volt királyát, de ugyanakkor cigány királyt és császárt koronáztak.

A pápalátogatáskor Magyarországra zarándokolt moldvai magyar hívők ezres tömege könnyes szemmel, imádságra fogott kézzel emelte tekintetét a Bazilikában Szent István szobrára a főoltár előtt. Kis csoportokban tekintették meg a Szent Koronát és a kegyzereket a Nemzeti Múzeumban. Felejthetetlen emlék maradt a jelenlévők számára, amikor a szent ereklyék előtt váratlanul imádkozni kezdtek: Szent István király könyörögi a moldvai magyarokért (M. M. IV. évfolyam 39. szám Ö. Z. P.)

SZEPTEMBER 3.

Forrófalván üzleti vállalkozáshoz szükséges kölcsönre szeretnének pályázni.

Külsőrekecsinben Borbut Magda vezeti a Bartha Levente, Pati Ottó (Stuttgard, Csöbörccsök tánccsoport vezetője), Szepsi Csaba (Bp.) csoportot.

Bandinus hiába írja megdöbbenő jelentését, Róma közönyös az elhulló moldvai katolikusság iránt. Vallási helyzetükben mindössze annyi a változás, hogy 1774-ben a pápa rendeletet ad ki, mely szerint a moldvai missziós papok fél év alatt kötelesek magyarul megtanulni. A parancs azonban csak írott malaszt, sőt a moldvai püspökök lassanként eltiltják a magyar nyelv templomi használatát is (Kevalovszky: A csángókérdés. Magyar szemle. 1941. 4. szám).

SZEPTEMBER 4.

A csonkaországi napisajtóhoz most is nehezen jutunk hozzá. Szerencsére, mert, amit ott összehordanak...!

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós nem tetszik annak a bizonyos 0,1 milliónak, biztosan valami beteges önteltségből, dehogyan már Szárszó ellen is kifogásuk van!

Mi megtanultuk zokszó nélkül elviselni, hogy idegen fináncok kotorásznak a zsebünkben, amikor magyarként magyarokhoz utazunk. Megtanultuk elviselni a szív sajgását, amikor azt mondjuk arra, ami öröktől fogva hozzánk tartozik, nem a miénk.

De nem tanultunk meg felejteni, és nem tanulunk meg soha. Közel fél évszázadon át hazudták el a nemzettől a gyáva és lelkiismeretlen bitangok saját történelmét. A nemzet nem vakult és nem süketült belé, csak szégyellte magát, mert hallgatni és túrni kénytelen. Ha nem túrt, ha kikelt ádáz sorsa ellen, lánctalpak tapodták a földbe igazságait. S ha a nagyvilág éppen olyan részvétlenül nézte levert forradalmait, mint amilyen részvétlen volt megcsonkításakor.

Perelje vissza a nemzet akár a világ legnagyobb hatalmaival szemben is annak jogát, hogy tudhassa, miért történt, ami történt vele.

Gyáva és gonosz ember az, aki a holtaktól fél, de nem retteg a közöttünk szabadon ágáló gyilkosoktól (Pesti Hírlap, B. A.: Horthy hazatért).

Szolgálati szabályzatunk szerint a nagyvilágon nincsen számukra hely, de majd megbúvunk valahol a Góbi-sivatag csücskében. 9,9 millió ember kis helyen elfér. Ti. 0.1 millióan elterpeszkedtek itt a Kárpát-medencében. (Benedek István levele Konrád Györgyhoz.)

És mégis megmaradni. Ahogy lehet.

A lélek a munkában is szabad és szárnyaló legyen. Ehhez az kell, hogy saját nyelvén és saját zenei anyanyelvén, saját vérmérsékletével összevágó ritmussal fejezhesse ki magát. Ne érezze alacsonyabbrendűnek más népeknél a saját ösztönös kultúráját, mert ebből lelkibetegség lesz. Ha a mai népi értelmiség valóban az örök magyar jelleg megőrzője akar lenni, mint ahogy ezt Németh László megjelölte, akkor én úgy hiszem, nincs más útja (Veres Péter: Szárszó 1971).

SZEPTEMBER 26.

A Tatros forrásánál a III. Csángófesztiválon Gyimesfelsőlokon Klézse, Felsőrekecsin, Lészped, Pusztina hagyományörző csoportjaival is találkozhattunk.

OKTÓBER 5.

Aradon koszorút rendeltünk egy virágüzletben. A tulajdonos magyar férfi, a felesége olténiai román asszony.

Ő kérdezi :

Piros, fehér, zöld legyen?

Igen.

Székelyudvarhejet ly-vel írják! – mondja a román asszony a magyar férfinak.

Milyen különös ez az alföldi levegő.

Az egyiket élénkíti, a másikat altatja.

OKTÓBER 6.

Aradon tanuló fiatal barátunkkal koszorúzunk a Veszthelyen.

Kell-e itt valamit mondani?

Csak ha kérdeznék.

Ahogy megfordulunk, Sinkovits Imre művész úrral szemtől szemben találjuk magunkat.

Gyula fiam, most mondani kell valamit!

Művész úr az Isten éltesse!

A hősközhöz szólt Tokay György képviselő.

Tábornok urak, jelentem! A szabadságot még nem vívtuk ki a népbutítás eszközével fellépő zsarnokság ellen!

Milyen különös, hogy Haynau báró is keresztény és én is az vagyok. Csak az Ördög keverhette így össze a kártyákat.

(Knézics Károly)

Az aradi román nyelvű napilapban írta a krónikás, hogy visszafojtottan énekelte a jelenlévő tömeg a Veszthelyen a Magyar Himnuszot.

Talán megérti egyszer, hogy torokszorító a szívfájdalmunk.

Október 6-án, az aradi vértanúk kivégzése évfordulóján vertek bennünket először vasba Aradon, majd Jilavara szállítottak. Ott végeztek ki 10 halálra ítéltet 1957. november 4-én!

Szoboszlai Aladár	pécskai plébános
Huszár József	Kolozsvár
Ábrahám Árpád	torjai plébános
Kónya István	kézdivásárhelyi ügyvéd
Orbán Károly	Marosvásárhely
Tamás Imre	Csíkсомlyó
Tamás Dezső	Csíkсомlyó
Fuitinar Ștefan	Arad
Orbán István	Csíkсомlyó
Lukács István	pécskai kereskedő

Nekünk a legszebbik estét. Fekete gyászra festették.

NOVEMBER 13.

Van valami jelképes abban, hogy a mostani Moldovában egy olyan pap képviseli a római egyházat, aki ennek az egyháznak Kárpátokon túlra szakadt ágából a Vatikán által a történelem során több ízben is mostohán kezelt, mélyen vallásos

csángómagyarságból származik és, aki Chişineu egyetlen katolikus templomában, a Providencia Divina plébánián hirdeti áhítatos hívői kicsiny csoportjának az ígét románul, oroszul, lengyelül, ukránul s magyarul is, bákói tájszólásban. (Siklódi Sándor, Egyház és politika. RMSZ. 1993. nov. 13-14.).

NOVEMBER 24.

Vigasztalanul forgatom a rádió gombját esténként, hátha elkapok az éterben egy magyar hangot. Budapest recseg, s nem hozzám szól. (Bánfalvi Erzsébet RMSZ. 1993. nov. 21.).

Miként Julianus, őshont-testvért keresni indulok.

Szavak igazán hullanak
értük pusztulni szült anyám
felnégyelt csillagok alatt
havazás lett az én hazám

arcomról szélbe kiáltom
hogy nincs hazám.

(Ferenczes István: Szélbekiáltok hazám)

Kölnben a táncházban a magyar népzene az egyetlen hang, ami a szülőföldre emlékezteti a Kőhalomban született szász fiatalembert.

Székelyudvarhelyen, ha nem figyelünk jobban oda, pöcegödörré tesszük a Nagy-Küküllőt.

Zetelakáról vezetéken akarják levinni a vizet Medgyesre.

Nagy-Küküllő = Nagymaros?

DECEMBER 25.

1000 karácsonyán koronázták magyar királlyá Szent Istvánt.

1236 karácsonyán ért vissza Magyarországra Julianus domokosrendi szerzetes, miután a Volga melletti Magna Hungariában (Baskíriában) rátalált a keleti magyarokra.

1476 karácsonyán tartotta lakodalmát Hunyadi Mátyás és Aragoniai Beatrix.

1585 karácsonyán volt a nagy költőnk, Balassi Bálint és Dobó Krisztina esküvője a sárospataki templomban.

1716 karácsonyán (december 24-én) kezdte írni II. Rákóczi Ferenc a franciaországi Grosboisban Vallomásait.

1848 karácsonyán (december 25-én) szabadította fel Bem apó Kolozsvárt.

1879 karácsonyán készítette el Edison az első használható szénzálalás izzólámpát.

1878 karácsonyán (december 26-án) jelentette be a Curie házaspár a rádium felfedezését a francia Akadémián.

1907 karácsonyán (december 27-én) mutatták be Kölnben Bartók Bélának A csodálatos mandarin című táncjátékát. (H. N. 1993. dec. 24.)

1994

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1994

JANUÁR 29.

Csikszeredában a Domokos Pál Péter Alapítvány közgyűlésén elhangzott:

–Ha Székelyudvarhelyen a Benedek Elek Pedagógiai Líceumba a jól felkészült moldvai magyar fiatalokat nem veszik fel, amikor érdekvédelmünk részéről vannak a döntéshozók, mi lesz akkor, amikor nem azok lesznek?

Egy nyilatkozat szerint a tanárok attól tartanak, hogy feljelentik őket.
Hogy mik vannak!

FEBRUÁR 12.

Csikszeredában, a József Attila Általános Iskolában, Erdélyben tanuló moldvai magyar diáktalálkozón vettünk részt.

A díszteremben Lakatos Demeter, József Attila, Petőfi Sándor versei után a Walesi bárdok hangzott el, majd egy diáklány saját családjában megtörtént eseményről szóló balladát, saját szerzeményét adta elő. A tánccsoport az angol tanár, James vezetésével mutatkozott be, meggyőződhattünk arról, hogy a tanári kar, Borbáth Erzsébet igazgatónő vezetésével példaadó módon végzi a magyar értelmiségiekre háruló feladatát. Oktatja és neveli az itt lévő moldvai magyar fiatalokat.

FEBRUÁR 18.

Gyimesbükben 18-án, Kolozsváron 19-én, Csíkmenaságon, Sepsiszentgyörgyön, Alsócsernátonban, Kézdivásárhelyen és Csíksomlyón egyeztettük a Világkiállításal kapcsolatos, moldvai magyarságra vonatkozó teendőket.

MÁRCIUS 13.

Forrófalván Antal Anna panaszolja, hogy Albert fiát Magyarországról hazatoloncolták, mert lejárt a tartózkodási engedélye. Itthon pedig nincs munka, a földjeiket nem adják vissza, pedig volt egy morzsa földjük.

Külsőrekecsinben Barbuc Magda munkába szeretne állni, de a tanárné nem akarja kiadni a VIII. osztályos bizonyítványát, mert *megverte vót*.

- Miért?
- Mert mindig részegen jött órára és ütötte a kisebbeket.
- Ez mikor volt?
- Öt éve.

MÁRCIUS 14.

Kézdivásárhelyen a múzeumban és a fotólaborban, Sepsiszentgyörgyön Miklós Károly építésznél véglegesítettük a Világkiállításra tervezett szemléltető anyagok listáját.

Atzél Endrétől átvettük az 1994. Moldvai Csángó Magyar Kalendáriumot.

**VILÁGKIÁLLÍTÁS 1996
KÁRPÁTOKON KÍVÜLI MAGYARSÁG**

**KIMUTATÁS
a kiállítandó tárgyakról**

Sorszám	Megnevezés	Szemléltetés módja
1.	MEZŐGAZDASÁG –állattartás A háztáji b. legeltetés –földművelés –méhészet –szőlészet, borászat	fotó, film
2.	KÉZMŰIPAR –fazekasság –fűrészáru –bőrfeldolgozás a. írha b. lábbeli –szőttes a. fonal b. szövet c. ruha	fotó, film, mintadarabok
3.	ÉPÍTKEZÉS –lakóház a. udvar b. belső c. kapu –gazdasági építkezés –kulturális építkezés –kultikus építkezés, templom –viselet –termetkezés a. cinterem b. kereszt	makett 1:50 mintadarab
4.	KULTÚRA –oktatás –zene, tánc –népszokások –szociális hagyományok –természetgyógyászat	foto, film

1. Melléklet 2. Miklós Károly építész, Sepsiszentgyörgy

3. Incze László muzeológus, Kézdivásárhely.

Székelyudvarhely, 1994. március 1.

Összeállította: Bálint Mózes

**VILÁGKIÁLLÍTÁS 1996
KÁRPÁTOKON KÍVÜLI MAGYARSÁG**

KÖLTSÉGVETÉS

Sor szám	Tárgy	m/e.	Mennyiség	\$/db	Összesen	Megjegyzés
1.	Makett 1:50	db.	4	506	2024	vagy 1:100
2.	Diatekercs	"	10	15	150	Vetítésre kész
3.	Filmtekercs	"	20	10	200	Szines és fehér-fekete
4.	Diakazetta H8	"	10	100	1000	+10 VHS
5.	Zsuzsi és Andris habák viseletben	Pár	20	20	400	500 mm
6.	Öltözet	"	10	100	1000	Tájégségenként
7.	Kiszállítás, kutatás	-	-	-	226	tájégségekre
	Összesen:				5.000	

*Adatszolgáltatás: Múzeum, Fotólabor – Kézdivásárhely
Miklós Károly építész, Sepsiszentgyörgy*

*Székelyudvarhely, 1994. március 14.
Összeállította: Bálint Mózes*

MÁRCIUS 26.

Atzél Endrével érkezünk Szabófalvára.

Szabófalván Perka Mihály tanárt a Román Tudományos Akadémia tudományos kutató munkájáért Timoftei Cipariu-díjjal jutalmazta (Mihail Perca și colaboratorii, lucrarea TEZAURUL TOPONIMIC AL ROMÂNIEI MOLDOVA. vol I. partea 1–1991.)

MÁRCIUS 27.

Szabófalváról az ingajárral Atzél Endre és Perka Mihály társaságában Láb-nikon a Nyisztor családra, Magyarfaluban a Fodor családra, Szászku-ton Zöld Máriára, Gorzafalván Gergely Andrásra és Gábor Rajmundra, Lujzikalagorban Cser-nik Antalra, Újfaluban Kancsal Györgyre, Trunkon Róka Mihályra, Gyoszenben a Petrás családra, Klézsében Kató Györgyre bíztuk a naptárak szétosztását.

Onesten dr. Galaczi Endre főorvos urat a rekecsini polgármesteri hivattal folytatott szűrővizsgálatra vonatkozó megbeszélésről tájékoztattuk.

MÁRCIUS 28.

Az ingajáráttal hazafele tartva Gyimesfelsőlokon Berszán Lajos plébános úrnál a tervezett középiskolára vonatkozó elképzelésekkel ismerkedtünk.

MÁRCIUS 29.

A Budapestről érkező Bartha Levente a Világkiállításal kapcsolatos kormánybiztosi egyeztetésről tájékoztattott.

ÁPRILIS 5.

Magyarország Földrajzi Albuma (Írta és összeállította Laki Ilona. Móra Kiadó 1992.) című kötet a moldvai magyarokról is tudósít.

A tatártól nagy veszélyben
Forog Moldva, ez a véghely:
A tatárra veled menjen
Tízezernyi lófőszékely. (*Arany*)

Hazahív a hűség. Romániai magyar költők vallomásai a szülőföldről (Castrun KK. 1993) című kötetben jelen van moldvai magyar költőnk, Lakatos Demeter.

Szebb falu a földön nem lehet,
amit elhattam és hon,
hol foly a Moldva és Szeret
a virágos tájakon.

De ki őrzi ezt a tájat?

Őrzi: Őrzök-őrszem-őrzöttem-őrösztök-őrösztük-őrzöm lössz-őrzök vala-őrzöttem volt-őrzöttem volna-mondják (mondták) testvéreink Újfaluban, Ploscucenyben, Nagypatakon... (Márton Gyula: Igetövek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvújrásban. Kriterion 1974.)

S, akik még vagytok őrzön, árván,
Őrzök: vigyázzatok a strázsán. (*Ady*)

ÁPRILIS 7.

Janicsárok Romániában. A főpap még a születési helyét is letagadta. Robu Ioan bukaresti érsekről van szó, aki a magyar nyelv használatát megtiltotta a csángóföld katolikus templomaiban. Robu érsek úr még azt is elérte, hogy a Ceausescu-rendszer feltétlen kiszolgáltatásért jutalmul a szekuritate segítségével megmásítsák az anyakönyvi bejegyzést, nevét Rab Jánosról Robu Ioanra módosítsák. A hamisítást egy idős minorita szerzetes megpróbálta megakadályozni, mire a törvényességen őrködő szekus legények úgy verték félholtra, hogy behalt sérüléseibe (A hang. Közéleti hetilap. Arad. 1994.)

Az egyházi engedelmesség nem jelenti azt, hogy szó nélkül követjük a felszólítást. Kötelességünk és jogunk kifejezni nézetünket, hátha nem vette észre az, akinek engedelmeskedünk (Jakubinyi György: Vigyázatok magatokra és az egész nyájra. RMSz).

Budapesten, Csonkamagyarország fővárosában az Úr 1994-es esztendejében a magyar külügyminisztert kifütyölték egy összejöveten, mert a magyar mártírokért szót emek.

Székelykeresztúron még csak egy gyermekgyógyásznak (F. J.) nem tetszik, hogy ott moldvai magyar gyerekeket is gondoznak, 'de egy megyei illetékes (R) már kijelenti, hogy neki nem parancsol az RMDSz, és takarítsák el a gyerekeket! Az eszébe sem jut, hogy őt kellene eltakarítani.

Somoskán a janicsár pap a szülőket terrorizálja, mert a gyerekeket magyar szóra küldték.

Egyszer már közzé kell tenni a gyásmagyarok névsorát!

ÁPRILIS 14.

Azt szeretnők, ha nyelvünkbe, kultúránkba, javainkba, de főleg lelki világunkba illetéktelenek se kontárkodnának bele (H. N. Tankó Gyula, Gyimesközéplak).

ÁPRILIS 15.

Nem könnyű az elesettek sorsa, ameddig Nagy János-szerű, tanároknak nevezett gyásmagyarok tanítják a történelmet (Replika RMSz).

ÁPRILIS 23.

Vannak országok, ahol a törvény nem passzol az erkölccsel. Ilyen országban élünk mi is (Puskás Attila: Törvény és törvényeink csángócska ügyben. RMSz).

ÁPRILIS 27.

Székelyudvarhelyen a moldvai magyar diákokat is felvállaló 2-es sz. ipari szak-középiskola felvette a Kós Károly nevet.

Az lesz a miénk, amit ki tudunk küzdeni magunknak.

MÁJUS 18.

Scripcan Krisztina pusztinai csángó lány, a székelyudvarhelyi Benedek Elek tanítóképző harmadéves tanulója a Győrben rendezett 29. szépbeszéd versenyen kapta meg a zsűri különdíját. A tanítónőjelölt, mintegy három percig tartó részletet mondott el Sütő András Találkozásaim Veres Péterrel című írásából szép ki-jtéssel, jó hangsúllyal, tagolással, (H. N.).

Ezek a Csángó Magyar nevű Székelyek a Moldva és Szeret vize mellett a Bak-ovi Püspökhöz valának tartozandók, a Tatros mellyékiek pedig a Milkoviaikhoz (Szabó T. Attila E. M. Sz. T. II. köt. 22. o.)

Deres ez és igás (Kőbaltára vésett rovásfelirat Moldvából. Korunk 1969–10.)

Bákó megyéből, a Szeret bal partjáról, a helybeliek arról értesítenek, hogy itt avar korinak vélt bronzleletekre bukkantak (Depozitul Caprica).

MÁJUS 28.

Székelyudvarhelyen dr. Bónis Lajos tanácsos arról értesít, hogy egy-egy csoport felméri az északi és déli csángók gazdasági helyzetét.

JÚNIUS 1.

Magyarítani nem kell, nem lehet egyetlen magyart sem. Ha annak tartja magát. Védni azonban szükséges (Horváth Arany).

A XIX. században élt Alexandru de Chirac szerint a román nyelv szókincse akkor a következő összetételű: 45,7% szláv, 31% latin, 8,4% török, 7% görög, 6% magyar, 0,6% albán eredetű... (Fáy István Várjuk a választ. Magyar Élet XXXIV. évf. 21. Ausztrália)

JÚNIUS 15.

Székelyudvarhelyen a Duna televízió szerkesztőinek, valamint a Magyarok Világszövetsége alelnökének, Dobos László Kossuth-díjas írónak elmondtuk, hogy számunkra ez a műholdas adás a legfontosabb, és igyekszünk lehetővé tenni a moldvai magyarok számára is a vételét.

A csonka országban élőknek sem ártana.

JÚNIUS 19.

A Madarasi Hargitán harmonikus csendben, fagypont körüli (+3) légtérben az őrhelyen találtuk -, mint mindig hosszú évtizedek óta - az őrző Csoma Pistát.

Egyedül hallgatom erdők susogását,
Erdők susogását, a fenyő zúgását,
A fenyő zúgását, havas szél futását,
Havas szél futását, Csoma Pista hangját.
Egyedül és sokan a bujdosók közül
A Nagy Hargitában, a Madarasiban.

(Toró Tibor : Madarasi változat egy lírai Mikes-témára.)

JÚNIUS 22.

Csikszeredában a Domokos Pál Péter Alapítvány székhelyén a jelenlevőknek Borbáth Erzsébet magyar szakos tanárnő Kétnyelvű oktatás lehetőségei a moldvai magyar falukban címen tartott előadást.

Eigel Ernő gimnáziumi igazgató a tehetséges gyerekek felkutatására jól felkészült szakemberek képzéséről beszélt.

Fülöp Lajos múzeumigazgató a székelykeresztúri preventóriumban kialakult helyzetet ismertette, ahol a komoly nyugati segítség és beruházások ellenére a fenntartók nem érzik hivatásuknak a moldvai gyermekek gondozását.

JÚNIUS 28.

Összefoglaló a Világkiállításra való előterjesztésekről.

A korábban előterjesztett terveket személyesen Bartha Levente és Miklós Károly útján egyeztetjük az illetékesekkel.

Kallós Zoltán javaslatára az eddigieken kívül Gorzafalváról a fazakasságon kívül a csergekészítés, festés hagyományait is fel kell kutatnunk, Szabófalváról pedig a szövőasszonyokat kell felvonultatni. De ugyanúgy fel kell keresni az Űz-völgyieket és a Tatros mellékfolyó völgyében élőket is.

Meg kell próbálni, hogy a szabófalvi líceumnak testvérkapcsolat felvételre nem lehetne-e megnyerni valamelyik gyergyószentmiklósi intézményt.

JÚLIUS 1.

A Székelykeresztúron korszerűsített 45 ágyas preventóriumot azért segítték nagyobb összegekkel a nyugati mecénások, mert felvállalta az árvíz sújtotta rászoruló moldvai magyar gyermekek gondozását is az intézmény. Ennek ellenére a Hargita megyei Egészségügyi Igazgatóság csecsemőgondozóvá szándékszik átalakítani, miközben a meglévő csecsemőgondozók üresen állnak. A helyi önkormányzat megakadályozhatná ezt az örült határozatot. Nem teszi. Mi pedig kilincselünk tovább a 16 gyerekért.

Sor szám	Osztály	Név	Lakhely	Régi irányító szám	Új irányító szám	Község	Megye
1.	I.	Vijoll Katalin	Barzujok	5456	607531	Szendulén	Bakó
2.	II.	Andrei Veronika	Külsőrekecsin	5531	607482	Rekecsin	Bakó
3.	III.	Bartos Cristina	Barzujok	5456	607531	Szendulén	Bakó
4.	IV.	Andrei Maia	Külsőrekecsin	5531	607482	Rekecsin	Bakó
5.	IV.	Andrei Petre	Külsőrekecsin	5531	607482	Rekecsin	Bakó
6.	V.	Bartos Alina	Barzujok	5456	607531	Szendulén	Bakó
7.	V.	Sarcău Cristina	Lujzikalagor	5511	607295		Bakó
8.	VI.	Bartos Rodica	Barzujok	5456	607531	Szendulén	Bakó
9.	VI.	Horváth Terezia	Lujzikalagor	5511	607295		Bakó
10.	VII.	Andrei Gheorghe	Külsőrekecsin	5531	607482	Rekecsin	Bakó
11.	VII.	Bendea Silvia	Somoska	5529	607106	Klézse	Bakó
12.	VII.	Mozanu Roza	Lujzikalagor	5511	607295		Bakó
13.	VII.	Sarca Terezia	Lujzikalagor	5511	607295		Bakó
14.	VII.	Cernic Ioan	Lujzikalagor	5511	607295		Bakó
15.	VIII.	Budăi Dumitru	Somoska	5529	607106	Klézse	Bakó
16.	VIII.	Bulai Pavel	Somoska	5529	607106	Klézse	Bakó

Árvíz után kerültek ide a külsőrekecsiniek. Az otthoniak megtapasztalhatják, hogy a magyarföldiek sem különbek, mint a janicsár papok.

JÚLIUS 19.

A Szabófalván székelő Bákói Csángómagyar Szervezet véleményét is kérve a Máltai Lovagrend megbízásából a Nemzetközi mozgássérült táborba Klézseből

Farkas Györgyöt, Trunkból Zsitaru Máriát, Gyimesfelsőlokról Gál Máriát fogadták, az ingázó Atzél-brigád közreműködésével.

JÚLIUS 23.

Szabófalván minden feltétel adott a Moldvai Magyarok Múzeumának a megnyitására, még csak a politikai akaratot kell kivárnunk.

A Moldvai Magyar Nyelvjárás Atlasz (Bp. 1991) adatait figyelembe vesszük a Világkiállításra.

Be kell hordanunk, hajtánunk mindent.

A szavakat is. Egyetlen szó,
egy tájszó se maradjon kint.
Semmi se fölösleges.

(Kányádi)

AUGUSZTUS 10.

Az 1996-os budapesti Világkiállítás elleni döntés a 15 millió magyar érdekeit sértő minden elképzelést felülmúló, legsötétebb büntett.

Így mond: Hova futtok, ti vitéz emberek?
Nézzétek, kicsodák, kik titeket üldöznek.

(Zrínyi)

Klézsében 25 férfi és nő munkahelye megszűnt a hizlalda bezárásával. Kilátástalan a helyzetük. Népes csoporttal érkezünk ide, így is alig győzzük rögzíteni a panaszokat. Házigazdánk 4 tagú családja 5 rud (1 rud= 200 négyzetméter) föld tulajdonosa.

AUGUSZTUS 11.

Újfalva, Bákó, Kiczkófalva, Szabófalva, Lészped, Lábnik, Magyarfalva, Szászkút útvonalon mindenütt több a panasz az átlagosnál, de Külsőrekecsinben a legszomorúbb a helyzet.

Andrei Gheorghe családfő, született 1954. szeptember 30-án. Meggyilkolták 1991. március 28-án.

Andrei Mária, édesanya született 1956. november 24-én.

Genovéa 1977. november 24-én.

Magdolna 1979. február 18-án.

Gheorghe 1981. április 4-én.

Petre1982. június 17-én.

Mária 1984. február 20-án

Veronika1986. szeptember 27-én.

Ionel1987. november 10-én.

Cristina1990. január 23-án.

Teréz1991. május 25-én.

A családfő édesanya leánykori neve Róka Mária, özvegyi nyugdíjból (60000 lej) tartja el kiskorú gyermekeit. December óta nem kapja a gyerekek után járó segélyt. *A családok évében.*

Van-e falufelölős?

Nincsen.

Ki lehetne?

Eiszen Szabó Márton.

Ki a polgármester?

A régit berekesztették (bezárták), mert ellopta az árvízkárosultaknak szánt javakat, az újat nem ismeri.

Gyámhatóság?

Nem tudja.

Képviselő?

Nem ismeri.

Orvos?

Ritkán jön.

Nővér?

Olimpiának hívják. Nem tud magyarul.

Egy havi élelem?

Legalább 100000 lej.

A legkisebb gyerek arca mióta ótvaras?

Régecske.

Végül megbízás alapján (Semjén Zsolt) átadjuk a gyorssegélyt a család számára. Mit tehetünk még?

AUGUSZTUS 12.

Gorzafalván a még működő fazekasokat látogattuk meg, Berecken Gábor Áron szobránál tisztelegtünk, Kézdivásárhelyen a múzeumot néztük újra meg. Alsócernátonba, ha a döntéshozókat legalább egyszer elhozhattuk volna, talán nem mondják le az EXPO-t.

AUGUSZTUS 13.

Illyefalván az adományok értelmes és mintaértékű hasznosítását láthatjuk. Moldovában, az itt felhasznált érték sokszorosát a gazdasági élet fellendítése helyett további junicsárképzők építésére használták.

Csikmenaságon a templomot és a Szervátiusz Jenő alkotását, Csíksomlyón a kegytemplomot látogattuk meg, majd Csíkszeredában, a főesperesi hivatalban ismertettük a Székelykeresztúron kialakult helyzetet.

Székelyudvarhelyen a Jézus-kápolnánál megfogadtuk, hogy nem hagyjuk magunkat.

AUGUSZTUS 14.

Székelyudvarhelyen Alsóőr plébánosát, Galambos atyát, a nyugati gyeplő őrzőjét üdvözölhettük.

AUGUSZTUS 18.

Almakerékre Szászszentlászlón át érkeztünk. Apafi emlékek nyomába. Az 1865-ben épült katolikus templomot másfél családnyi hívő látogatja, az evangélikust 230. Az evangélikus lelkész távollétében Wolf Michael (316 szám) kalauzol. Ő maga Bákóban katonáskodott. Ottani vörösborral írta leveleit katona korában. Egy Németországból idetelepedett fiatal vállalkozó jól berendezett asztalosműhelyt működtet.

Keresden a romos Bethlen-kastélyt renoválják.

Kőhalomban szórványban él a magyar.

Kacán hírmondó is alig maradt a szászokból.

Homoróddarócon a templomerődben az ásatásokat vezető régész nő a talált leleteket XIII. századinak mondja.

AUGUSZTUS 19.

Csíkszentdomokoson Horváth Antal esperest, Gyergyószentmiklóson érdekvédelmi szervezetünk képviselőit tájékoztattuk a moldvai magyar fiatalok helyzetéről.

Farkaslakán a Tamási emlékházban a legkisebb testvér, Erzsébet idézi az elődöket.

Hát itt van?

Kaszál itt a ciheresben.

Szent István napján? (Tamási: Ragyog egy csillag)

AUGUSZTUS 20.

Bözödújfaluban már a katolikus templomot is elárasztotta a víz. A dombokon még négy-öt házban laknak. A jelenlegi magyar viszonyokért az egyház a felelős, mondja egy főpap.

Egyetértünk, de mások is segítettek.

Egy vallást sem gyűlölnék jobban, mint a rómaid, bár ehhez tartozik csaknem valamennyi magyar alattvalójuk, akiknek Bákóban van püspökségük (Dimitrie Cantemir: Moldva leírása. Kriterion. 198. o.)

Nyugati barátaink európai példákkal vigasztalnak. Egy ésszerű és méltányos európai közösségben Janus megtarthatja szebbik arcát (Ormos Mária).

SZEPTEMBER 1.

János volt az igazi nevem, s Janus ki e verset írta (Janus Pannonius).

Hargita megye főorvosa betartotta a szavát, hogy semmibe veszi érdekképviselőtünket és kivetkezve emberi mivoltából, szétszóratta a moldvai magyar hátrányos helyzetű gyerekeket Székelykeresztúrról.

A Csík kirgizül tényleg vöröset jelent?

Igen.

De ilyen sötét árnyalatban?

SZEPTEMBER 23.

Lujzikalagorban a Magyarországon ismeretlen körülmények között elhunyt Csernik Antalt temették.

Sem a halottak, sem a bújosók nem térnek vissza, az üldözött nép pedig sokkal többet szenvedett, semhogy megbocsáthatna azoknak, akik vesztét okozták! (Nyíró József: Madéfalvi veszedelem)

SZEPTEMBER 24.

Nagypatakon Róka Ferenc családjának (1356 sz.) hallgatom a számadását. Valentin 24 éves, asztalos, munkanélküli. Magdaléna 21 éves, textil szakon végzett, munkanélküli. Az öthónapos kicsi buba homlokán korom, igézés ellen. Olyan morzsácska ez a lánya.

A leányoméK Külsőrekecsinből gyalog jöttek, három órát csináltak eddig. A többi gyermeket a múlt vasárnap vitték iskolába. Egy kemencét kellene csináljak nekik is, hogy legyen ahol sütögessen, ne kelljen a szomszédba menni, de kétfelé nem tudok szolgálni. A páter a segítségeket el-elvettegeti, pedig a lelkipásztornak

nem csak ez a dolga. A régi világban is a perceptor (adószedő) csípte fel a gúnyákat, vitte el. A feleségem sokat könnyezett. Öt gyermekem volt, nehéz volt. A sütőkemencét magam csináltam. A házat magam raktam, s kalákával csináltuk. A népem csinált valami falatozást utána. Nem voltak barmaim, de az Isten megsegített. Nem vagyok a más hajlékában, csak azt búsulom, hogy a fiataloknak nincs munkahelyük.

Külsőrekecsinben az Andrei családnak kézbesítettem az adományokat (L. J. és S. Zs.), a havi kiadások fedezésére és egyben felszereltük a Petrás Ince János Alapítvány megbízásából a parabolaantennát a Duna Televízió adásainak a közvetítéséért.

SZEPTEMBER 25.

Bakóban református istentiszteleten vettünk részt. Sajnos a fiatal református lelkész Hollandiába készül.

Gyimesfelsőlokon csángófesztiválon időztünk.

Csikszeredában ezen a napon telepítették az ortodox püspökséget.

Az egész látóhatár bemutatására vállalkozó Szabó Dezső intelmei igen időszerűek: Minden magyar lélek felelős minden magyar lélekért. Most mikor kondul a halál és futnak alólunk a kényeret adó rögök: most két halálos nagy veszélyre akarom rádöbbszteni a katolikus magyarok szemét; ne tűrjék, hogy saját, drágán vásárolt hazájukban másodrendű katolikusok legyenek.

Szakaszos népirtás folyik Romániában. A pillanatnyi sorosok a csángók és a szórványmagyarok. A csángók és az egész romániai magyarság megmentéséért az ENSz-hez kell folyamodni. És nem majd, hanem azonnal. (Gazda József: Az önzonosság bűne. RMSz. 1944.)

OKTÓBER 6.

Aradon a vesztőhelyen az idén még mindig időszerű a jelentés: a szabadságot nem vívtuk ki!

OKTÓBER 21.

A Romániai Katolikus Püspöki Kar Ion Robu bukaresti katolikus érseket választotta elnökévé. A mostani érsek anyja egy szót sem tudott románul, mégis ő-urasága a legnagyobb ellensége a magyar szónak. *Újabbkori reformáció volna a megoldás?*

Külsőrekecsinben a Torockó téri református gyülekezet (Bp.) adományát juttattuk el, valamint a nagycsalád rendszeres havi szükségletét egyenlítettük ki. (S. Zs.)

Csaknem ugyanabban az időben terjedt el a protestantizmus Magyarországon, amelynek küldöttei Moldvába is eljutnak egy Sommer nevű pap által. Ez arról nevezetes, hogy Kotnári községben megalakítja két vajdaság legelső iskoláját, amely tény és való, rövid ideig maradt fenn, de kétségbevonhatatlan, hogy a későbbi román fejedelemségekben az első iskolát egy protestáns lévita alapította meg (Kesztyűs Sándor: Moldvába szakadt magyarok).

OKTÓBER 24.

Külsőrekecsinben dr. Mátyus András orr, fül, gége főorvos kérésünkre megvizsgálta és ellátta az Andrei család beteg gyermekét.

NOVEMBER 3.

Minden harmadik magyar orvos kitelepedett. (RMSz)

NOVEMBER 4.

A Bécsi Napló meghívottai, Petrás Mária dekoratőr és Gazda József tanár a Collegium Hungaricumban tartották sikeres előadói estjüket.

NOVEMBER 12.

Székelyudvarhelyről az ingajáráttal ez alkalommal Zeteváralja, Gyergyóremete, Orotva, Borszék, Szabófalva útvonalon érkeztünk a Szeretségbe. Ezt az útszakaszt csak edzett pilótáknak ajánlom.

Tanulságos orotvai történet. A háború után az itteni keresztlja a megszokott útszakaszon indult a csíksomlyói búcsúra. Vaslábban a románok megkergették őket, és így a hegyek között folytatták az utat. Azon a nyáron a jég elverte a vaslábi határt. Ezek után a vaslábiak elnézést kértek, és azt, hogy a hagyományok szerint menjen a keresztlja a búcsúra. A rend helyreállt. Több jégverés nem volt.

Szabófalváról Trunk, Gyoszen, Klézse, Külsőrekecsin-Újfaluban jelentkezve, kézbesítettük az előző alkalommal kért dolgokat.

Külsőrekecsin-Újfaluban a sátortemplom mellett a legeredményesebben működő vállalkozás egy kocsmá. Tömény ital minden mennyiségben. Eledel semmi.

Külsőrekecsinben tíz velnica (pálinkafőző) működik, étkezde egy sem, de az árvízkor tönkrement telefonvonalat sem állították helyre. Az idén viszont jó gyümölcsstermés volt, tehát jól eresztenek az üstök. Feloldódott az atyafiak és a fehérnépek nyelve, amit papjaik az ördög nyelvének, esetenként a boszorkányok

nyelvének tartanak. A pápai bulla sorolta fel, 1484-ben a boszorkányok üzelmeit, s az inkvizitorokat felhatalmazta az üldözésre.

A boszorkányüldözés tüze még a XVIII-ik században is pislákol. Németországban például az utolsó boszorkányt 1775-ben égették el, Svájcban pedig 1782-ben (Könyvvilág, 4. Bede Ildikó. Boszorkányok pedig...)

A panaszok sűrűsödnek.

– *Az emberem horkái jönnek ki. Kórházba akartam vinni. Az orvos azt mondta, ha nem hozok 100.000 lejt, ne jöjjenek ide.*

– *Ha nincs, mit csináljak?*

– *Hadd el, haljék meg.*

– *Bajvilágot élünk.*

Édesanyám Bukovinában született. Megszöktették, úgy jött férjhez. Bonyhádon és Tevelen is vannak rokonaink, de a fiatalok megkevélyedtek. Édesapám négy éve halt meg. Öt esztendeig volt Szibériában, de azért sem csináltak semmi igazságot.

Bákóban az orvost kértem, adjanak valamit, mert úgy jajogot.

Nincs, amit adjak.

NOVEMBER 13.

Külsőrekecsinből az ingajarat Szarka Mártont viszi a magyar főváros felé.

– Befagyott a kezifék.

– *Nem baj, csak legyen lábi.*

Ezek szerint félszavakból megértjük egymást.

Itt a kommunizmus felbontott mindent. Akkor kezdődött a baj.

Útközben szól a rádió. Egy furcsa hír: büntetik, ha valaki idegen himnuszt énekel!

– *Milyen jó, hogy nem tanultunk olyant!*

NOVEMBER 15.

Székelyudvarhelyen az oktatást segítő anyagi támogatás mellett Vermes László kommandator a Johannita Segítőszolgálat ajándékát, az egészségügyi tanulók képzését szolgáló *Orvosi biológia* című tankönyvet hozta.

Az érdekvédelmi szervezetünk vezetői egymás fülét cibálják, hol Neptun, hol más ügyekben.

Ott, ahol a székelyek két szembenálló csoportra oszlottak, a közrend felbomlott, a törvényesség megszűnt. (Imre István. Madéfalvi veszedelem: Vádlottak padján az áldozatok)

DECEMBER 8.

Budapestről, ugyancsak az ingajáratallal, de most már gyógyultan érkezett Szarka Márton. A Máltai Szeretetszolgálatnak és dr. Láng Györgynek köszöni, hogy gyógyulásában segítettek. *Ahogy jobban lettem, minden reggel misére mentem, hogy ha már parám nincs az ápolásért, legalább Isten áldását kérem azok számára, akik rajtam segítettek.*

Külsőrekecsin felé ingázunk kellő tempóban.

Berendes vége kihalad, s most Gasteninek hívják. Cigányfalu. Hegedűsök lakják. Itt kollektív gazdaság volt, s tőlünk, külsőrekecsiniektől vették el a lankát, s nem akarják visszaadni.

– **Külsőrekecsinben hogy csépelnek?**

– Cséppel?

– A mozgórészt hadarónak hívják-e?

– Nem.

– Mostanában a búzát cimentre tesszük, s így a szem s a fa hodorog is elpakk. Ezért gumiból csináljuk.

Ezek szerint a hadaró= hodorog.

– Meg kell fedjem a házat, mert kilikadozott. A baleskában volt a pálinka.

– Mit neveznek baleskának?

– A 20-30 literes edényt. Putinának az 50-150 literest, melyeknek feneke van, az kád.

1997

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 1997

„Ó mikor oszlik már a köd?
Hol késik a vigasztaló?”

Babits Mihály: Alkalmi vers

„Ez a nép századok óta folyton menekülő állapotban volt, a megpróbáltatások minden változata keresztül szántott rajtuk s ők valami végső életösztönrel érezték mindig, hogy gyermekeikben van a jövődjük” (Dr. Németh Kálmán: Százezer szív sikkolt. Könyvműhely, Bácsjózseffalva, 1943. 250. o.).

„Ennek a népnek a csonkamagyarországra rekedt változatával igen nagy lehet a baj, ha egy 78 településből álló megyében 2 településen (Jászberény, Zagyvarékás) szerepel a csángó név az utcajegyzékben, miközben tizenegyszer (Jászfelsőszentgyörgy, Jászszentandrás, Mesterszállás, Mezőhék, Öcsök, Pusztamonostor, Rákóczi újfalu, Tiszabrá, Tiszaört, Tószeg) Marx Károly, kétszer (Jászivány, Mesterszállás) Kun Béla, egy 1996-os kiadványban” (H. I. Sz. Jász–Nagykun–Szolnok megye településeinek atlasza).

Európa felé igyekvő ember 1989 után nehezen megy olyan helyre, ahol tömeggyilkosok nevei díszítik a fal oldalát. Ha valaki mégis kíváncsi rá, akkor Martfűn még München Ferenc nevével is találkozhat.

„A középkornál merevedett meg az egész csángó élet. Amikor Balassi Bálint verseit olvastam, rájöttem, hogy a mi nyelvünk Balassi Bálint előtti. Középkoriak a hiedelmeink. Középkori az is, ahogy a román papok a kezükben tartják a csángó népet. Ott rekedt meg minden a középkorban. Én is középkori stílusban mondom el panaszaimat, nem mozdulok hát onnan, kérem Istent, hallgasson meg.” (Kóka Rozália: Panaszkodás Istennek. Petrács Mária az első moldvai magyar kerámikus művész. Világlap 1 (1996. nov.) 8.).

„Derült égből villámcsapásként hat a kijelentés: a bakói prefektúra főigazgatóságára nem igazán fáj a foga az RMDSZ-nek, jelentkező jelölt hiányában átengedte a szocdem uniónak” (RMSz 1997. január 6.)

„Január 7-én 233 éve annak, hogy Csikmadéfalva határában 200 csíki és háromszéki székely esett áldozatul az osztrák császári katonaság megtorlásának. Védetlenül kaszabolták le őket, mert ellenszegültek a határőrség erőszakos szervezésének, „Emlékük nem vész el, örökre fenn marad” (1899), de az utódok védelmére Bákóban az adódó lehetőséggel nem élünk ez új esztendőben, annak ellenére, hogy Istensegítsen (2) és Hadikfalván (54) fellelhető római katolikus hívővel együtt Moldvában, 71873 családban 293539 a római katolikusok száma az 1994-es adatok szerint” (Almanahul Presa Bună, Iași).

Az a tapasztalat, hogy a hívek gondolkodásban előbbre vannak, mint a papjaik. Ebből később biztos, hogy lesznek gondok, mint ahogy nyugaton is vannak

(Bartos Júlia, Kérdéseket tesznek fel az emberek. Hargita Népe, 1997. január 10.).

Ha a fának egy-két ága letörik, a fa túléli, de ha a hajszál gyökereit vágják el, akkor elpusztul.

„Konstantin császár szerint miután a magyarok a kazárok szomszédságából elköltöztek, a Dnyeper, Dnyeszter, Bug és Szere folyók vidékén telepedtek meg, amelyet „Etelküü”-nek neveztek. Az arab leírásokból a kutatók többsége azt a következtetést vonja le, hogy a magyarok lakóhelye 875 körül a Don és az Al-Duna között húzódott. A kazár kánság és a Kárpátok közötti vidéken ekkor a magyarok uralkodtak. Ezt a területet értjük tehát Etelköz alatt.” (Kiszeli István: A magyarság őstörténete. I. köt. Bp., Püski, 1996. 191. o.).

Sok évtizednyi hányattatás után néhány viharmentes pillanat végre erősíthetné hitünket.

Spanyolországból Kenessey Csaba és neje a parabolaantenna telepítési program kiteljesítését és folytatását biztosítja. Köszönet érte.

A jó példa egyszer talán mozgósítani fogja a lapuló magyarjainkat is, akiktől a rászoruló, hátrányos helyzetű magyarok igen sok esetben legalább a jó szót várják. Legtöbbször a közömbösség miatt erre sem futja. Részünkről a kérdés, hogy mi van a többi rászorulóval?

FEBRUÁR 1–28.

**Ösvények és sziklák között,
hogy ing a kis magyar hajó.**

Székelyudvarhelyen, február 6-án Csernik Mariccal a világ és a magunk gondjairól tanácskoztunk. Szovátáról tartott hazafelé.

Európából Moldovában megfordulók jó része évtizedek óta a népes Csernik család vendége Lujzikalagorban. Ezért meglepetés számomra, hogy még nem rendelkeznek parabola-antennával, mire Maric megjegyzi:

Az Úristen ad, ha az ember kér, de nem teszi a tarisznyába.

Felkészítő csángó magyaroknak című tudósítás olvasható a RMSz. február 7-i számában.

Február 2–8 között csángómagyar közművelők találkoztak a szovátai Teleki Oktatási Központban. A majdnem egyhetes népfőiskolai jellegű oktatási idő alatt csángó vidéken élő népművelőknek, mintegy tizenegy előadó tartott felkészítőt.

Mikor lesz – a Petrás Ince János Oktatási Központban – jó szállásunk Bákó városában?

Uraim, minden szoktatás és nevelés kérdése. Abból például, hogy a II. Rákóczi Ferenc kifejezetten krasznahorkásan, érzelmesen ragaszkodó, s ettől hatvan botütéssel se eltántorítható ruszinok néhány száz év, pár emberöltő után mennyire

az ellenkezőjébe fordultak, arra következtethetünk, hogy megfelelő ráfordítással akár magyarokat is magyarellenessé lehet „formálni”.

Julianus valahol a cél előtt, már nagyon elcsigázva, egy város piacán magyar beszédet hall, aztán megszólítja őket, kölcsönösen meglepődnek, hogy egyazon nyelvet beszélnek, s csak Julianus kérdésére tisztázódik némiképp, hogy ők ott – abban az innen nézett, látott, tudott, kikalkulált Magna Hungariának nevezett valamiben – nem is tudják, hogy magyarul beszélnek. Csak beszélnek. Még egyelőre. (Lászlóffy Aladár: A haza margójára. HITEL 1996/12.)

Somoskai Demse István Szombathelyről írja: Nálunk Somoskában van egy 27 éves fiatalember, akinek mindkét lábát amputálták. Két kisgyerek édesapja. Karácsonykor, amikor otthon jártam, megígértem, segítek, hogy tolószékhez jusson. Eddigi próbálkozásaim eredménytelenek voltak. Ezért fordulok önhöz.

A fiatalembert Benke Bálintnak hívják, a régi falusi bolttal szemben lakik. Az édesapja kántor volt a faluban, ezért ragadt rájuk a Diák név. Küldök egy fényképet is erről az emberről. Ha tud, segítsen rajta.

A galaci Református Egyházközségnek kézbesítettük a szükséges ábécés könyveket (tanfelügyelői segédlettel), nyelvkönyveket, folyóiratokat (Gondos Béla gondoskodása révén), őstörténeti szakmunkákat (Katona Sándor úr küldeményét).

Konstancán május 25-én a református egyház gondozásában átadandó épületcsoport művelődési központként is működni fog. Bízunk benne, hogy az itt szükséges könyvtár létrehozására megtaláljuk a gondoskodó mecénásokat.

„Az Otthon államában tudja azt mindenki, hogy a gyermekélet a kincs. Az Otthon városában ami legdíszesebb palotákat mutatnak a köztérek, azok mind főtanodák: könyvtárak, akadémiák, tanítóképezdék, egyetemek, polytechnikumok, múzeumok, orvosi kollegiumok, kereskedelmi tanodák, ipariskolák, művészet akadémiák, találmányok, kísérletek műhelyei.

A belváros a Moise-sziget közepét foglalja el. A hatszögű épület hat szárnya egy egész építményt képez. Ez az egyik nevezetessége az Otthon városának” (Jókai Mór: A jövő század regénye. Bp., 1896. II. köt. 7. és 15. o.).

Idén március 21–23 között sor kerül a III. „Csángó sorskérdések” konferenciára Illyefalván a KIDA-központban.

Trunkból érkezett levélben a postán küldött gyógyszereket köszönik.

Nekem már sírni sem szabad,
talán összerendezni sem...

Gyimesbükkön tartotta tisztújító közgyűlését a Moldvai Magyarok Szövetsége, mely a vezetőség egészének a kicserélődésével járt.

Az ügyvezető elnök, Csicsó Antal csikszeredai illetőségű történelemtanár. A szövetség új, művelődési, tanügyi és szociális felelősei mind Moldvában élnek ottani csángó közösségek tagjaiként. A szövetség ezúttal felszámolta eddigi központját, új székhelye ideiglenesen Gyimesbükkön lesz, távlatilag Bákóban kíván magának új központot építeni. (RMSz. 1997. III. 15)

Jó irányban vagyunk? Bízunk benne, hogy igen, de még mindig féltőn.

Az RMDSZ a most megújuló szövetséggel, a Bákói Csángómagyar Szervezettel, a külföldön és itt (honi) végzett moldvai magyar értelmiségiekkel karöltve, végre jobb eséllyel segíthet azokon a moldvai magyar testvéreinken, akik ezt kéri. Igen sokan vannak.

„A pápa a Piusz Lovagrend Nagykeresztjével tüntette ki Magyarország vatikáni nagykövétét. Keresztes Sándor a magyar vatikáni kapcsolatok ápolásában és a vallásszabadság érvényesítésében végzett munkásságáért kapta az elismerést II. János Pál pápától.

A csángómagyaroknak mikor lesz vallásszabadságuk?” (Új Hídő, 1993).

Az 1993-ban is elhangzott kérdésre még nem érkezett válasz napjainkig, de az egyház előbb-utóbb megoldást kell találjon, vagy hitelét veszti.

A papság védje meg a magyarságot. És próbáljon meg ezer év magyar kereszténység után úgy gondolkodni, hogy ők nem függetlenek ettől a néptől és ennek a népnek a történetétől.

„Hatalmas a felelősségünk abban, hogy a bolsevizmus által elpogányosított magyarság az új évezred küszöbén képes lesz-e újra kereszténnyé válni, mindez téve a legteljesebb harmóniában népe ősi hagyományaival” (Szörényi Levente)

Itt az idő, most vagy soha!

Az Illyefalvi keresztény Ifjúsági Központ adott otthont március 21-23-án a III. Csángó Sorskérdések konferenciájának.

A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége és a Kriza János Néprajzi Társaság szervezésében tartott háromnapos tudományos találkozón erdélyi és magyarországi szakemberek –néprajzosok, politológusok, történészek, társadalomkutatók – mellett pusztinai, klézsei, gyimesbükki, gyoszenyi, lészpedi előadók érkeztek a moldvai magyarság égető gondjairól és azokról a feladatokról, amelyek az önszerveződés, az anyanyelv és az identitástudat megőrzése terén sürgős megoldást várnak.

Illyefalva arra is jó példa, hogy egy település keretében a korszerű gazdálkodás feltételeinek a biztosítására is van lehetőség, ha a közösség élén népért, nemzetért felelősséget vállaló értelmiség végzi a dolgát. Bőven van tennivalónk ameddig minden településünkön hasonló szellemű, hozzáértő személyek végezhetik az értelmes munkát. Ez csak úgy lehetséges, ha az RMDSz Művelődési Főosztálya alaposan kidolgozott cselekvési ütemterv alapján minden erőt mozgósít a feladatok elvégzésére. Az önrendelkezés létrejöttéhez minden közösségben szükség van kellő műveltséggel rendelkező emberekre.

Az ingajarat (dr. A. E.) hagyományaihoz híven teszi a dolgát. Illyefalván a Kongresszus résztvevőinek az 1997-es Moldvai Csángómagyar Kalendáriumot, Gyimesfelsőlokon folyóiratokat, Puzstinában Becze József nyugalmazott pedagógusnak Orbán Balázs A Székelyföld leírása hiányzó füzetait, Szabófalván Perka Mihály tanárnak, a Bákói Csángómagyar Szervezet elnökének Szabó T. Attila Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár című művének a VIII. kötetét, Somoskára (Diák) Benke Bálintnak a korábban kért tolószékét juttatta el.

ÁPRILIS 1-30.

Csekély deszkánk talán kitart,
de drága vérünk színe fogy.

Kell-e önálló magyar tudományegyetem?

Alig hihető, hogy magyar értelmiséginek tartott személyek részéről nem egyértelműen igenlő a válasz.

Szükséges-e segíteni azokat a moldvai magyarokat, akik sok évszázados elnyomás után még mindig segítségünkben reménykednek?

Megdöbbenő, amikor magyar értelmiségiek ezt nem tartják kötelességüknek.

„Hol itt az igazság?

Igazság ide, igazság oda, az volt a baj, hogy a király és a nemzet megint hadilábra került, egymással szemben.

Ki volt a hibás?

II. Lipót megfizetett bérencekkel fertőzte meg a szabadkőműves-páholyokat, az országgyűlés két házát, a vármegyét és a hivatalokat.

Idegenekkel?

Jegyezd meg magadnak István, hogy a farkasnak legnagyobb ellensége a farkas. Sohasem jutottunk volna oda, ahol vagyunk, ha a császár nem talált volna magyarokat, akik saját fajtájukat rendjéért, potom fizetésért, nyomorult nyugdíjért, címért vagy földbirtokért, mint Júdás a messiást, harminc ezüstpénzért a latrok kezére nem adják. Volt ezek között horvát bán, tábornok, letört grófi gaval-

lér, egyetemi tanár, boltos, szatócs, nők is voltak, főúri hölgyektől utcalányokig...” (Surányi Miklós: Egyedül vagyunk I. 157. Sz. K. 1982)

Honnan e mozdulat-ország? (Kányádi)

„Hitelt kell adni azoknak a forrásoknak, amelyek a hunokat és az avarokat keresztény népekként emlegetik.

Mivel Géza a római kereszténység mellett döntött, Szent Istvánnak sem volt célszerű másképp döntenie.

Szent István döntésének helyességét a Szűz Máriával folytatott állandó és belsőleges kapcsolat igazolta vissza...” (Csomor Lajos: Őfelsége a Magyar Szent Korona. 153. 269. Székesfehérvár, 1996.)

Napjainkra annyira elsatnyult a nép, hogy túri, ha a Szent Koronáját nyilvánosan is hálósípkának nyilvánítják, mi pedig túrjuk, ha gyászmagyarjaink nyilvánosan kijelentik: nem szabad zavarni a moldvai magyarok beolvadását (a III. Csángó Sorskérdések Konferenciáján elhangzott kijelentés).

Magyarfaluban akkor először jártam. Baciú Mihályt megkérdeztem, hány magyar lakik itt? Azon a helyen otrombának ható kérdésre indulattal felelt, itt csak a tanyító és a padurár oláh!

A napokban érkezett baráti levélből idézem: „befejeztem Pusztina eredetének leírását és másolatát küldöm magának is, azzal a gondolattal, hogy amennyiben lehet és az ideje engedi szerokszon lemásolni és több példányban beküldéné nekem. Ha véletlenül lenne ívpapírja és indigó, jó lenne ha küldene valami keveset, mert akarnék még írni más dolgokat is a csángómagyarokról.” (Józsi és Marika 1997. április 10.)

Trunkból Zsitaru Mária reumatikus fájdalmak ellen ismételten kenedéket kér, mert a tablettáktól fáj a gyomra.

Külsőrekecsin-Újfaluból Bezsán Magda írja, a nagy vihar elmozdította a parabolaantennát, legyünk szívesek, javítsuk meg.

A kérések özönét intézzük néhány jószándékú személy segítségével.

Mit gondolhat az a moldvai magyar, akit kihívják a hegyen túlra a sorsáról tanácskozni, s valami jövő-menő (nem tudni kinek a nevében D. K. F.) kijelenti, hogy a zsilvölgyi magyarok helyzetének a gondozása fontosabb. Amikor a Zsilvölgyiek ügye még intézhető lett volna, hasonló felelőtlenséggel intézkedtek az akkori jövő-menők.

A keleti gyepűvédők sorsával az foglalkozzon, akinek szíve is van hozzá, de midazok, akik csak az ész irányából gondolják kezelhetőnek a kérdést, jogosítványt ügyintézésre és döntéshozásra csak kapjanak, ha a helyszínen tanulmányozták a koszovói albán értelmiség példáját.

Nem volna jobb-e, magyarok,
míg rázza hab a mély kabint,
kik itt vagyunk még, egy marok,
szorossan összebúni mind?

Székelyudvarhelyen az 1896-ban épült vármegyeháza nagytermében 1997. április 30-án László Gyula régész-professzort, a történelem tudományok doktorát népes hallgatóság fogadta. Úgy hatott, mint egy dicső nagy fejedelem, aki eljött az övéihez számadásra:

– Hazajöttem! Búcsúzni a szülőföldemre! Itt eszméltem emberré. Itt tanultam meg a világot. Hiszem, hogy tanítványaim elvégzik, amit én már nem tudok elvégezni.

Bárcsak méltóak lehetnének László Gyulához!

Szabófalvi barátaink most is madzsarnak tudják és mondják magukat. Az itt hallottak egyszer ezt a jelenséget is megvilágosítják.

„Hazát foglalni alkalmas a kard, s annak védelmezésében hasznos. Megtartani a hont, azonban csak kaszával lehet. Kaszával, ekével, igazságos, becsületes munkával.” (Wass Albert: Kard és kasza c. regénye)

Magyarfaluban Gusa József 1990-ben képes bibliát kért, mert abból az unokájának el tudja mondani a szentek életét, mivel nem tud írni.

„A középkori freskók, falképek a szegények bibliája volt, azoké, akik nem ismerték a betűvetést, az olvasást.” (László Gyula)

Erről újra eszünkbe jut, ha elfelejtettük volna, hogy sok a tennivalónk.

Alig hihető egy korondi fiatalember esete. Érettségi után Csonkamagyarország fővárosában szeretett volna tovább tanulni. Az őseitől örökölte alapján, a kerámia szakon készített kompozícióhoz a nap motívumot is felhasználta, amiért egy Strammer Imre nevezetű tanár elmarasztalta. A fiatalember zenei hagyományokra és népmesei örökségünkre vonatkozó kérdéseire ugyancsak becsmérően nyilatkozott ez a csoda tanár és a héber meséket említette követendő példának. A felvételiző fiatalembert ezért kirúgta az egyetem fura ura. Nem a bukaresti, nem a pozsonyi, hanem a budapesti egyetemről.

Még mindig van, aki nem hallotta Dózsa György hírért!

A Szeret teréből gyalogosan is érkeztek zarándokok a pütkösi búcsúra. A moldvai magyarság magyarul csak a családban és évente egyszer a csíksomlyói pütkösi búcsún imádkozhat édes anyanyelvén.

Csíksomlyó jelkép. Szent hely.

A zarándoklaton először veszek részt – nyilatkozza Paskai László bíboros-érsek.

Ezért küldte az Úr a jégesőt, mondja – egy zarándok a sok százezer közül.

Aki látta e szent helyen, lelkiekben gazdagodva a távozó zarándokokat, papjaik kíséretében, a zuhogó esőben is fegyelmezetten hazafelé menetelni, megnyugodhatott, hogy van remény.

Bogdánfalva, Gyoszén, Forrófalva, Klézse, Külsőrekecsin, Lészped, Lujzikalagor, Nagypatak, Pusztina, Somoska zarándokai most is pásztoraik nélkül voltak jelen. Érthető, hogy senki sem kívánná e janicsár papság lelkivilágát, de az állapotok tarthatatlanok és nem méltóak a katolikus egyházhoz. Legfőbb ideje, hogy főpapjaik eredményesen emeljék fel szavukat a még mindig reménykedőkért. Bákóban, Jászvásáron, Bukarestben, Rómában. Az mégis csak tarthatatlan állapot, hogy a katolikus egyház néhány elrugaskodott papja miatt felvállalja a korábbi szekuritátés szerepet. Egy szekus a Vatikánban (Romania Libera 1992. I. 9.) kijelentésre a mai napig nem kaptunk választ.

Lourdesban szentelt 3000 rózsafüzért juttatott el az ingajarat Csiksomlyón a jelenlevő moldvai magyar zarándokoknak. Lourdesban újra csoda történt. Mikefalváról Nagy Mária Magdolna, 27 éves mozgássérült lány, megtanult járni, Somoskából Benke Bálint mozgássérült fiatalember pedig lábra fog állni.

Az ingajáráttal 1997. május 25-én, a legtávolabbi végvárak egyikében, Konstancán templomszentelési istentiszteleten vettünk részt. Nagy Endre református lelkész a galaci, brailai, konstancai egyháztagokkal a mecénások és a távoli szülő, az Erdélyi Református Egyházkerület gondoskodásával építette fel a templomot. Szeretetlenül épült. E gyülekezeti otthon a híd szerepét fogja betölteni a reformátusok és környezetükben élők között, jelentette ki Csiha Kálmán református püspök.

Manolache Aliz, általános iskolai tanuló Reményik Sándor: Templom és iskola című versét szavalta. Megrázóan és felejthetetlenül.

Kicsi fehér templomotokba

Most minden erőik tömörülnek.

JÚNIUS 1–30.

Dalolni tán vizasztalót
s vigyázva lesni, hogyan derül
és szólni: „Kösd ki a hajót!”
ha partot látnánk messziről?

Brailai református templom.

Építettett 1896-ban „in zilele lui Carol I., regele românilor” Szász Domokos püspöksége, Bartalus János esperessége, Nagy Sándor Braila-i lelkészsége és Hentze Imre, Ulrich Vaibl, Jánosi Gábor, Magyar József, Somai Domokos, Papp János, Brassai András előjárók idejében.

Ha Isten velünk, senki ellenünk!

A templom homlokzatán rögzített táblán olvasható híradást napjainkban is tudja értelmezni néhány brailai magyar.

E Duna balpartján épült város római katolikus templomában egy román nyelvű felirat tudósít arról, hogy a falfestményeket az aradi Miltaller testvérek 1976-ban készítették. Mivel itt is janicsár módra viselkednek a papok, jogos a magyar ajkú római katolikus hívő magatartása, ha a református templomba jár anyanyelvén imádkozni.

Jó néhány olyan intézményt és hivatalt ismerek, ahol az ügyintézők, mély álomból ébresztve is legalább tíz nemet tudnak bármilyen kérésre, de a továbbiakban is csak elutasító ötleteik vannak.

Olyan helyet kell találnom, ahol a Bráilában élő két lány, Török Annamária X. osztályos tanuló, a történelem vagy egészségügyi, Török Teréz Júlia VIII. osztályos tanuló az egészségügyi szakon tanulhat.

Magyar Bálint, művelődési és közoktatási minisztert saját gondjainkkal együtt, a hajdani Bákóban működő magyar nyelvű tanítóképző sorsára is szeretnénk volna emlékeztetni Székelyudvarhelyen.

Az igaz, hogy itt a népharag 1989. december 22-én az állambiztonság épületét szétszedte, de alapos oka volt rá.

Az is igaz, hogy valami sötét erők hazudozásaikkal, tisztázatlan szándékkal újra felszították a népharagot szeretett városunkban.

Svájcból érkezett Cyrill Bürgel nevezetű személy úgy rúgdosta egy középület ajtaját, a lakosság szemeláttára, mintha valahonnan a Balkán mélyéről érkezett volna. A város lakói önfegyelemről tettek tanúbizonyságot, amikor egy alkalomra ezt a minősíthetetlen viselkedést eltűrték, nagy meglepetésre, de az erkölcsi kár, a demokráciába vetett hit rombolását illetően felbecsülhetetlen.

Arra a kérdésre, hogy vajon nem a Ceaușescu vagyomból ilyen bőkezű, ideges lett Bürgel, de nem volt hajlandó megnevezni az adományozókat, hogyha a lakosság akarata ellenében, itt az etnikai összetétel megváltoztatására törekszenek, akkor az anyagi javakat visszaküldhessük csomagolva a feladóknak.

Tehát, miniszter úr, nem fenyegette semmi veszély!

Akik lebeszélték az itteni látogatásáról, igen rossz tanácsot adtak. Aki elfogadta azt, igen rosszul döntött. Biztosan rejtegetni valójuk volt a tanácsadóknak. Nekünk, Székelyudvarhely polgárainak semmi rejtegetni valónk nincs, legfennebb ez alkalommal is megbizonyosodott, hogy ha bármilyen gondunk van, másra nem számíthatunk.

A magyar értelmiség jó részének a felelőtlen magatartását nem először tapasztaljuk, de a tisztaság, a becsület és a demokrácia bölcsőjének (Lőrinc György: Ajándék erőszakkal? RMSz. 2382/1997) tartott Svájcból érkezett meglepetés alighihető.

Tudatni kell minden illetékessel, hogy nálunk ismeretes a telekkönyv fogalma.

Ha a Bákói Református Misszió Egyházközség, (ahova egész Moldva tartozik) telkének a jó részét most akarják eltulajdonítani, azért van, mert ott viszont nincs telekkönyv. (Guther M. Ilona: Eltűnt a kerítés, eltűnt a jog is. RMSz. 2362/1997)

Mi pedig itt állunk, másként nem tehetünk.

Kenessey Csaba és neje Spanyolországból egy-egy parabolaantennát ajándékozott Klézsebe, Duma András családjának, Marius és Dániel, illetve Külsőrekecsinbe Trunk József családjának, Péter Pál fiúk tanulmányi eredményeiért.

A tanulmányi és gazdasági kéréseket a címzetteknek továbbítottuk.

JÚLIUS 1-31.

De jaj, bajában sem barát,
magyar sem érti a magyart,
Civódik, mint a rossz család,
s olykor még áldja a vihart:

Forrófalváról Antal N. Lajos az idén szerzett faipari technikus diplomát Székelyudvarhelyen.

A trunki mozgássérült fiatalember, Budau Kornél még mindig bízik abban, hogy egyszer majd hozzájut egy számítógéphez, ami által a sakkozás iránti szenvedélyének hódolhat. Írt már a Soros Alapítvány képviselőjéhez, de még nem is válaszoltak. Arra kér, hogy közvetítsék a magyar képviselőjéhez, hátha nagyobb lesz a szerencséje.

Székelyudvarhelyen a Magyarországra tartó konstancai Manolache Erzsébet IV. általános iskolai tanulólánnyal július 7-én olvassuk a Benedek Elek tanítóképző előcsarnokában:

„Ezt az iskolát a Székelyudvarhely-i Református Kollégium építtette a magyar állam segítségével, I. Ferenc József apostoli magyar király uralkodása alatt zichi és várközi Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, kenesei dr. Kenessey Béla, erdélyi református püspök, léczfalvi Gyárfás Endre és abránfalvi Ugron János kollégiumi főgondnok, nagyegrestői és gócsi Csanádi Zalán gondnok, Gönczi Lajos igazgató-tanár idejében, Nagy Vilmos műépítész pályadíjat nyert tervei szerint és művezetésével, Szabó András gazdasági felügyelő tanár ellenőrzése mellett 1911-1912 esztendőben.”

Az iskola előtti téren kérdezi a kislány, hogy itt milyen pénzzel fizetnek?

Mondom, majd felsorolom az előző korszakok pénznemeit is. A népmesék és mondák című kötetből (Benedek Elek: A táltos asszony. Irodalmi Könyvkiadó. Bukarest, 1967.) A kolozsvári bíró történetével folytatjuk.

Meghalt Mátyás király, oda az igazság.

Csikszeredában a József Attila általános iskolában végzett két moldvai magyar lányt, Roca Teodorát és Duma Virginiát szakoktatásra irányították Székelyudvarhelyre.

Az viszont továbbra sem világos, hogy hol képezik édes anyanyelven a moldvai magyar fiatalokat a tanítói és az egészségügyi hivatás gyakorlására?

Gyoszenyből Hoghia Iulian, Timpu Monika, Durla Krisztina, Imre Ramona, Klézséből Kató Remusz és Konstancáról Manolache Erzsébet, az ingajarat közreműködésével, július 8-tól kéthetes nyaraláson vettek részt a Schmidt Ágota és kedves családja gondoskodása révén.

A visszatérő gyerekek nagy örömmel számoltak be élményeikről. Erzsébet egész estét betöltő élménybeszámolót tartott, a magyar főváros, a Balaton, és a meglátogatott helyiségekről, majd elénekelte a társaitól tanult új éneket:

Hej páva, hej páva...

A somoskai Benche Bálintot műtétsorozatnak vetették alá Budapesten.

„- Művégtaggal való ellátása után járásgyakorlatok végzésére vettük osztályunkra. Protézisét jól használja. A mai napon haza bocsátjuk.” (1997. 07. 18. Balseti sebészet)

Az ingázók az igen jelentős anyagiakról és a hazaszállításról is gondoskodnak.

A Máltai Szeretetszolgálat megbízása alapján Magyarfaluból Bogdán Eugenia, Somoskából Catea Cristina mozgássérültekkel az ingajarat ez alkalommal Ausztriáig, a Nemzetközi Mozgássérült ifjúsági táborba ment.

Ha lesz egy szabad délelőtt, akkor ez a tevékenység is megér majd egy ingázó érdemrendet.

Magyarfaluból Gál Sebastian általános iskolai tanuló édes anyanyelvén, magyarul szeretne továbbtanulni. Az a tapasztalat, hogy egyre rosszabbodnak a kilátásai.

AUGUSZTUS 1-31.

Ó szörnyű! Még dicsérgeti,
mert rab tűrővé tesz a seb,
s e néma szolgaság neki
vére vérénél kedvesebb

A Lujzikalagorban épülő új falunegyed egy új közösségnek is beillik. Ha működne a testvértelepülések intézménye, akkor közművesített, korszerű lakónegyed is épülhetett volna.

Miközben a jobb körülmények között élő magyarságunk fogyatkozik, és erősíti az óbégatók táborát, addig a moldvai magyar lakosság lehetetlen helyzetekben is teszi a dolgát. Népesedik, gyarapodik.

Csak az életképes népcsoportok maradnak meg.

Székelyföldön a hagyományos kalákaszellemet sikerült úgy elaltatni, hogy az ismétlődő árvíz után, tetemes károk láttán se hajlandó a közösség az elhárítást célzó közös munkálatokban részt venni.

Lujzikalagor új lakónegyede kalákában épült. Családtagok, rokonok, szomszédok segítségével. Az építőanyag árát korábban Csonkamagyarországon, újabban Olaszországban keresik meg. Olaszországban a vállalkozó moldvai magyar nincs kitéve a Magyarországon tapasztalható zaklatásoknak. Az emberi butaság határtalan, a magyar gőg pedig sokszor elviselhetetlen. Nem csak a moldvai, de igen sokszor az erdélyi magyart is könnyen lerománozzák odaát.

Lujzikalagor új negyedében, egy emeletes családi házban beszélgetünk a fiatal házaspárral. A fiatalasszony, Anna Székelyudvarhelyen a Mezőgazdasági Szakközépiskolában tanultak alapján a zöldésgkereskedelemben dolgozott, a férj, Anti cipészműhelyi alkalmazott volt. Bákói tömbházlakásuk a család tulajdonát képezte. Miután megszűnt a munkaviszonyuk, egy ideig Anti Magyarországon dolgozott. Újabban Olaszországban dolgozik. Lakóháza tervét Magyarországról hozta, maga építette rokoni segítséggel. A víz be van vezetve, az emésztő-gödört most készíti, a központi fűtést a tél beállta előtt szeretné megoldani. A földgáz bevezetését kéri. Székelyudvarhelyről várja azt a vállalkozót, aki a tavaly a szomszédjánál szerelt, mert a télen jól működött a beszerelt rendszer.

Eddig a fiatalok a város felé mentek, most amennyicske föld van, ahhoz ragaszkodnak, egy-két jószágot tartanak, hogy megéljenek, az idősebb nemzedéket képviselő Czampó Mihály szerint.

Minden ember felelős minden emberért.

A Városmajor utcában Szabó Dezső (1879–1945) emléktáblát avattak annak a háznak a falán, ahol 1935–38 között élt és dolgozott. Székelyudvarhelyen a század elején az akkori Főreálban, a mostani Mezőgazdasági Szakközépiskolában töltött évek emlékére ez az intézmény is megtisztelti egyszer magát hajdani neves tanárának a nevével.

Minden magyar felelős minden magyarért, az utókor is Szabó Dezsőért (Pomogáts Béla).

Lészpedi ismerős családból két lány ment apácának. A nagyobbik egy évet Párizsban, egy évet Rómában időzött, most Moszkvában van. Oroszul tanul. Szülei annak idején még a szülőfalujukban tanulhattak magyarul, az ötvenes évek elején. Tágul a világ.

Az új lészpedi torony kétszer olyan magas, mint a régi. Toronyiránt az új nemzedék egyszer majd könnyebben hazatalálhat.

Moldvai csángómagyar búcsú Cacicán.

Nagyboldogasszony napján, augusztus 15-én a jászvásári (Iasi) katolikus püspökséggel történt megállapodás értelmében az idén is jelen voltak a zarándokok, 8 órakor a magyar, 9 órakor a lengyel és német misén. A moldvai magyar hívők egyszer csak rájönnek, hogy saját templomaikban is joguk van édes anyanyelvükön imádkozni.

A Szentatyának 1990. február 4-én és augusztus 15-én a csángómagyar hívőkért küldött levelünkre, de a magyarországi pápalátogatáskor 1000 moldvai magyar zarándok jelenlétében átadott levélre sem válaszoltak, pedig csak annyit kértünk, hogy a Magyar ajkú hívők édes anyanyelvükön imádkozhassanak a saját templomaikban is.

Érthetetlen a római katolikus egyház magatartása, hiszen így naponta hangzik el a jogos megjegyzés, hogy a moldvai magyar hívők esetében a római katolikus egyház gyakorolja a hírhedt szekuritáté korábbi szerepét. Választ kell kapnunk a román sajtóban megjelent megdöbentető kijelentésre: Egy szekus a Vatikánban (România Liberá 1992. január 9.).

Ha egyszer támad egy összmagyar érdekeket képviselő kormány...

SZEPTEMBER 1-30.

Ők, amíg vérük vére hull
úgy védik itthon a hazát,
hogy szívbe folytatják zsarnokul,
a gyermekeknek igazát.

Bukarestben, a római katolikus templomban azt nevezik magyar misének, amikor a pap román nyelvű megnyilvánulására a hívők magyarul felelnek.

Pusztinai idős moldvai magyar asszony mondja, hogy ő csak magyarul tud, s ha az Isten embere vele olá Hul akar beszélni, akkor nem gyónik, inkább úgy ül.

Pusztinai magyar értelmiségi moldvai magyar ember nyilatkozza a tévében: Baj van a pappal, mert fél, hogy magyarul kell misézni, így a szék kicsúszik alóla, és akkor kenyér nélkül marad. Itt más senki sem uszítja a népet, csak a román katolikus pap.

Janicsárokká vedlett személyek napjainkban is az ördög nyelvének mondják a saját édesanyjuk nyelvét, a magyart. Okítani kellene ezeket az elvetemült embereket. A magyarul is tudó angol nyelvész Sir John Bowering (1792-1872) üzeni: E nyelv a nemzeti önállóság, a szellemi függetlenség legfrissebb, legfényesebb emléke...

A magyar nyelv eredetisége (eredete) csodálatos tünemény. Aki megfejti, az isteni titkot boncoland, annak is az első tételét. Kezdetben vala az Ige és az ige vala az Isten, s az Isten vala az Ige.

Moldvában 1959-ben megszüntették a magyar nyelvű oktatást. Napjainkban, Erdélyben egyszemélyes román osztályokat is indítanak, ha olyan kedvük támad, miközben még mindig tilos a magyar nyelv oktatása a százezres nagyságrendben élő, őshonos moldvai magyarság iskoláiban. Az új iskolai évben Csíkszeredában a József Attila általános iskolában sem indult csángó osztály.

Szabófalván szeptember 7-én egy hagyományos és egyben rendhagyó esküvőn vettünk részt. A vőlegény fogorvosi, a menyasszony orvosi karon utolsó éves Debrecenben. A násznép közt találtuk azt a fiatal tanárnőt, aki az előző évben végzett Magyarországon. Itthon Szabófalván angolt tanít, tehát itt az Európához való felzárkózást az A-tól kezdik.

Egy férfiember minden helyzetben a legnehezebbet választja...

Szabófalváról jövet Gyergyószentmiklóson, a Libán tetőn át menni Székelyudvarhelyre a leges-legnehezebb. Aki ennek az útszakasznak a felelőse, kerébe törést érdemel, azokkal együtt, akik a keleti gyeplőn rekedt testvéreink sorsáért felelősek.

Várható-e érdeklődés a jobb helyzetben levő magyarjainktól a világban szét-szórta élő tömegekért, ha jeles személyekkel se törődnek? A kilencven éve felé tartó (sz. 1908-ban Magyarországon) gróf Wass Albert sok évtizedes kényszerű emigráció után úgy dönt, hogy hazatér és kéri az állampolgársága megújítását, a gőgös hivatal ugyanúgy packázik, mint bármelyik gyalogos testvérünkkel.

Üzenem az otthoni hegyeknek:
a csillagok járása változó.
És törvényei vannak a szeleknek,
esőnek, hónap, fellegeknek
és nincsen ború, örökkévaló.
A víz szalad, a kő marad,
a kő marad.

És üzenem mindenkinek,
testvérnek, rokonnak, idegennek,
gonosznak, jónak, hűségessnek és alávalónak,
annak, akit a fájás űz és annak,
kinek kezéhez vércseppek tapadnak:
vigyázatok és imádkozatok!

Valahol fönt a magas ég alatt
 mozdulnak már lassan a csillagok
 s a víz szalad és csak a kő marad,
 a kő marad.

Wass Albert: Üzenet haza

Gyoszenyben az idén a sok esőtől tönkrement a bab, a paradicsomnak meg-
 aszott a levele, csak annak termett, aki kékkövel öntözte.

OKTÓBER 1-31.

Itt jártam én is – nem rege –
 és úgy vagyok már, úgy vagyok,
 mint rossz családnak gyermeke,
 kit egyre vernek a nagyk.

„A kereszténység fölvétele óta egyetlen nyelv sem került olyan mostoha hely-
 zetbe, mint éppen a magyar, amely minden irodalmi műveltetéstől teljesen ki-
 szorítottatott, holott más nemzeteknek a latin mellett nemzeti nyelvű irodalmuk is
 maradhatott, sőt a szlávok nagyobb részének még a kereszténységben is egyházi
 nyelvük a szláv maradt és az irodalmi művelésben részesülhetett. Ilyesmit nálunk
 az idegen uralom és a legnagyobb részt mindig idegen származású papság lehetet-
 lenné tette.” (Magyar Adorján: Az ősműveltség. Bp., 1995. 13. o.)

Edmund Wilson az a kivételes amerikai író, aki Ady Endre verseiért megta-
 nult magyarul (Tóth-Kurucz Mária, Amerikát éneklek én is. Ohio, 1987).

A romániai magyar szülők egy része akkor sem magyar osztályba adja gyer-
 mekét, ha ezt tehetné... azzal magyarázva ezt a felelőtlenséget, hogy jobban érvé-
 nyesül a gyerek...

Kivetkőztetjük magyar neveinket a formájukból, ami hátul volt eddig, azt
 most megváltoztatva elől tesszük, s, ami pedig elől volt, azt hátul marasztaljuk.
 Sajnáljuk bizony, hogy szükség törvényét bontotta, de hát abban reménykedünk,
 hogy ő jobban kibírja az erőszakot, mint maga az ember.

„Az igaz... – mondja a szellem, majd nagy heveséssel így folytatja: – De még-
 sem jó gazda az olyan, ki az édesanyjától egy szerszámot örökölt, amivel lelke dol-
 gozhatik, s akkor ő nem ügyel arra a szerszámra, hanem csak nézi, hogy a szom-
 szédja megcsorbítja.” (Tamási Áron: Szülőföldem).

„És úgy rendezte Isten keze, hogy a XX. század elején, mikor szerte Kíná-
 ban és messze Ausztráliában is fajbeli papok hirdették fajtájuknak a Jézus igéjét, a
 moldvai magyarság magyar katolikus papot hírmondónak sem ismert.

Fiatal volt Bálint szerzetes és nagyakaratú. Hitte, hogy akarata Istené, s akarta hinni, hogy megállhat Isten akarata emberi törvény ellenében is, mert törvény ellen való olyat művelni, mit nem javallhat a Rend." (Ignác Rózsa. Született Moldovában, Püski. Bp., 1997. 163. o.)

Klézseből 43 moldvai magyar család sokszori próbálkozás után újra kérte, hogy gyermekeiket magyarul tanítsák. Ezáltal az ötvenes években, erőszakkal megszüntetett magyar oktatás újraindításához és az elnemzetlenítési folyamat megállításához érkezhetünk, élve a legegyszerűbb emberi és állampolgári jogunkkal.

Csiksomlyón, a Jakab Antal Tanulmányi Ház kápolnájában tartott szentmise után a 62 hazai Kolping-család több, mint 3500 tagjának a képviselői két esztendőre új vezetőséget választottak. Az ópécskai kerületi főesperes, Henrich József az új elnök (41 szavazat), míg a volt elnök, Vasile Văcaru, forrófalvi (Bákó megye) lelkész az új alelnök (16 szavazat). A moldvai, erdélyi egyházközösségek küldötteinek a bánsági küldött iránt tanúsított bizalma a jobb egyetértés létrejöttének a kezdete is lehet. Az első elnöki megnyilatkozás a Kolping szellemről, az áldozatvállalás szükségességéről szólt.

Jászvásáron, Karácsonykön és Bákóban tartott ünnepi istentiszteleteken Csiba Kálmán református püspök hirdette az igét.

Moldvai magyar fiatalok oktatására vállalkoztak Régenben az új tanévtől, miközben egy erdésztechnikus képzéséről gondoskodunk Székelyudvarhelyen.

Gyimesfelsőlokon, a négy éve teremtett intézményben a négy évfolyam oktatásának, nevelésének a gondja még mindig egy személy vállát nyomja. Mind a tanügy, mind az egyház részéről felelősebb magatartást várunk. Hagyományaink, október szelleme erre kötelez.

Hidegségen, Bükkhavasán, Barackosban és Háromkúton 47 óvodás, 117 iskolás oktatásáról-neveléséről gondoskodnak az itteni rendkívüli körülmények közt tevékenykedő pedagógusok.

NOVEMBER 1-30.

De csitt! duzzogni nem szabad,
szívem! jutalmat ne keress!
Jutalmul: mindig légy szabad,
s ha nem szeretnek is: szeress!

Pusztinai Bece Magdolna volt a menyasszony (a magyar fővárosban egészségügyi főiskolát végzett), klézsei Farkas Mihály a vőlegény (Bp-en kezdte, Nagyváradon folytatja a fogorvosit) azon a lakodalmon, ahova a násznép egy részét az ingajárat hozta a Kárpát-medencéből.

Gyimesbükkön jó hír, hogy a helyi lakosság nyelvén – magyarul is – olvasható végre a település neve a bejáratnál, rossz hír, hogy lehetetlenné teszik az egészségügyiek, s így a betegek életét.

Budapestről régi hír, hogy az eget súrolják a főpolgármesteri hivatal botrány-hullámai, miközben az új választásra első helyre jelölik Demszky Gábort. A magyar földért tüntetőket szétverik a rendőrök – mint a pufajkás korszakban – miniszterelnöknek jelölik Kuncze Gábort. Még nem közölték a taxisblokádot elrendelő bűnözők listáját, de előkelő helyre jelölik az akkor háttérből irányító főmuftit, Pethő Ivánt. Az Sz. D. Sz.-ben uralkodó erkölcsi normák ennek a furcsa csoportosulásnak a belügye, de elszomorító a mindent eltűrő istenadta nép közönye.

Mifelénk is olyan mesterien dolgoznak a ködösítés mesterei, hogy egy moldvai magyar mozgássérült lány is a szegény apácák után érdeklődik, akiknek Székelyudvarhelyen szép házat épített egy svájci ember. Ez az úgynevezett svájci ember még nem válaszolt arra a város negyvezere, a vidék legalább százezer lakójának a nyilvánossága előtt feltett kérdésre, hogy nem a Ceaușescu vagyomból-e ilyen bőkezű, mert abban az időben próbálták velünk így viselkedni utoljára, akkori beruházások után. Az úgynevezett apácák inkább a hajdani szekusokra emlékeztettek gögjükkel, butaságukkal. Művelteknek, szerényeknek ismertük azokat az apácákat, akikkel eddig találkoztunk.

A Székelyudvarhelyi Kódex 1526–1528-ban íródott, magyar nyelvű apácák számára készült ferences kódex. (Székelyudvarhelyi Kódex 1526–1528. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Bp., 1993. 7. o.) Sok évszázados hagyományokkal rendelkezünk a témában és így nincs szükség tolakodásra.

Csikszentmártonban épületjavítási gondok miatt az árvaházi gyermekeket családotknál gondozzák nagy áldozatok árán. Az ingajarat ez alkalommal ide érkezett egy rakománnyal.

Innen az Űz völgyén át vezet a legrövidebb út a Szeret terébe. Az 1940–1944 között korszerűsített utat az utóbbi fél évben több százezer köbméter fenyő elszállításakor tették szinte járhatatlanná. A megye határán a Hargita megyét jelző táblának csak a helyét találtuk. Egy erdőlni igyekvő atyánkfia mondja, hogy nem-rég kihúzták és nyugatra vitték, nem tudja meddig...

Lujzikalagorban a rászorulóknak kötszert adtunk át. Gorzafalván mutatják azt a hidat, ahol a volt orvosuk kocsiával részegen a vízbe esett s meghót.

– Én sem tudok részegen edényt csinálni – mondja Gábor Rajmund fazakas mester.

– Mindjárt abbahagyom, mert nem éppen lehet beszélgetni, amikor csinálok. Most jártak itt, tettek ide, ami veszi a hangot, egy fogta a botot, s a más kettő filmezett. Ha vetítik, nem láthatjuk, mert régies a tévénk. Mind csak a földből van ásva az agyag. Egy kicsit lágyra szalasztottam, ezért járok olyan lassan vele, hogy ne fekedjen le. Nálunk a tének való, s a káposztás fogy erőst. Piacra Onyestre járunk.

Amikor én tanultam, csak öt háznál nem csináltak fazakat a faluban. Jobb, mint háromszáznál igen. Most ketten maradtunk. A fiatalok nem szeretik ezt a munkát. Nem is jó. Nagy adót vettek rá. Nyáron kaszálni járok, többet keresek, s ott jó levegő van. Az idén nálunk sok a patkány. Maguk így hívják-e?

Mi úgy, s nálunk is van elég!

DECEMBER 1-31.

Gondold, hogy könny és vér perog,
s van méltóbb annyi fájdalom:
s ne sírj, ha vernek, mint gyerek,
hanem zengi, mint a cimbalom!

(1916)

Lészpedi születésű Zöld János (Neamț megyében szolgál) és Zöld Péter (Hargita megyében tanít) a napokban Péter régi munkahelyére, Székelyudvarhelyre látogattak.

Trunkban a mozgássérültek anyagi támogatását célzó adományt adtuk át Zsitaru Máriának.

Gyoszenyben Petrás Jakab 5 tagú családjával új házba költözött. Villanyt a szomszédból vezettek, hogy a gyerekek tanulhassanak. A faluturizmus térhódítására is gondolva fürdőszobát is építettek. Az építőanyagot a Magyarországon végzett munka utáni keresetből vették, a munkálatokat kalákában végezték.

Gorzafalvi beszélgetőpartnerünk mondja, hogy az öccse a tegnap ment ki Magyarországra. Hoz egy hónapban egy milliót s egy felet. Sokan dolgoznak kint. Betakarításkor a fehérnépek is mentek.

Forrófalváról a most 22 éves Antal N. Lajos 14 éves volt, amikor betakarításra kiindultak, s az Űz völgyében beborultak. Két szembejövő autó miatt a sofőr egy kicsit félrehúzott s már sülyedtünk is a járművel. Engem s bátyámat bedobott a vízbe.

Hatvan személyből 11 sérült, 28 halott, 19-en húsz éven aluliak...

Svájci nyugvó számlák.

A magyar állam megbízásából az alábbi listán felsorolt személyeket vagy örököseiket keresi a svájci „nyugvó számlák” tulajdonosainak azonosítása érdekében. Sajnos alapos késéssel...

Cserhát-ügyben talán hamarabb megtudjuk, hogy:

Ki kért segítséget a svájciaktól?

Kik azok, akik segítettek?

Mi volt a céljuk ezzel a „segítséggel”?

Ha már valaki segítségre szorul és segíteni akarnak rajta, miért nem az otthonában teszik?

Ha valami csoda folytán hasonló eset történne Svájcban, hogyan járnának el a betolakodókkal?

1997. december 8-án este a Csereháton történeteket magunk is alig értettük, még nehezebben tudtuk értelmezni a jelenlevő moldvai magyar képviselő számára.

A kormány képviselője – figyelmen kívül hagyva a lakosság tiltakozását, az önkormányzat állásfoglalását, a törvényt, a legelemibb jogokat – karhatalmi erők segítségével elfoglaltatta a vidék rászoruló fogyatékos gyerekeinek létrehozott épületet, egy erőszakkal betolakodó apácarend számára.

Ez a gőgös személy biztosan nem hallotta Dózsa György hírért. Úgy viselkedett, mintha egy megszálló hadsereg vezéréként, megszállt területen járna. Mintha nem tudná, hogy érvényben van a trianoni diktátum, Sztalin döntései, a Helsinki Egyezményen át minden vonatkozó okmány.

Merre vagy Európa?

1997. DECEMBER 18.

Nyílt levél Verestóy Attila szenátornak

Addig készültünk együtt is szétnézni a Szeret terében, hogy a szülőföldünkön is a moldvai magyarság sorsára jutunk, ha hagyjuk magunkat.

1996. március 7-én a Malom utca, Csere utca, Éltetőút, Sósfürdő, valamint a Papkert, Cserehát és Nagy-Küküllő közti területen lakók fórumán is elhangzott, hogy: „Minden illetékesnek mondjuk – beleértve ama hírhedt Bürger urat is – érdekvédelmi kötelezettségeink következtében, érdekeink elleni határozatok végrehajtását – megfelelő keretek közt, akár élőlánccal is megakadályozunk. Egyben reméljük, hogy az illetékesek megemberelik magukat és erre nem kerül sor.”

Nem embereltük meg magunkat.

Azóta sok minden történt, miközben azt hittük, hogy érvényesek a törvények ebben az országban.

Annak ellenére, hogy jó ideig időztem első vonalban, 1997. december 8-án este azért mentem a Cserehátra, hogy személyesen is lássam az eseményeket.

Csingiz Ajtmatov: Az évszázadnál hosszabb ez a nap című művében tapasztalhatunk hasonlókat, csupán ott rakétakilövő pályának vették el az őshonosoktól az életteret a diktatúra alatt. Itt pedig azt hisszük, hogy demokrácia van, és ráadásul jól távol a határoktól semmi sem indokol ilyen megoldásokat.

Nem találtam, aki közölné a betolakodókkal, hogy nálunk Székelyudvarhelyen már 1526-ban magyar nyelvű apácaképzésről tudósít a Nyujtói Kódex (Székelyudvarhelyi Kódex 1526–1528).

A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata bevezetéssel és jegyzetekkel. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp., 1993. Megjelent 400 példányban.) Kérlek tudasd mindenkivel.

A jelenlevő székelyudvarhelyi polgárokat a kora esti órákban a megjelenő Remus Opriş távozásra szólította fel, hiszen vannak képviselőink, akik jelen lesznek a tárgyalásoknál – mondta.

Csupán az a bajunk, hogy az általunk választott képviselőket és a polgármestert –, akiknek a tevékenységével elégedettek vagyunk – a rendőrséggel zaklattatták, amit nem tűrhetünk – mondtuk.

Milyen fogalma lehet annak a személynek a demokráciáról, aki a század szégyenét hozza ránk, amikor a román hadsereget, vagy a karhatalmi egységeket mozgósítja erőszakos cselekedetekre, akár, mint egy megszálló hadsereget törvénytisztelő polgárok ellen.

Igen gyengék lehettek a történelmet tanítók, ha egy ilyen magas rangú kormánytag sem tudja hazája történelmét, mert úgy viselkedett, mintha nem egy jogállamban járna, hanem valami megszállott területen. Ennek az embernek nem tanították meg, hogy érvényben van a trianoni diktátum, a Sztálin döntéseitől kezdve a Helsinki Egyezményig minden okirat, amit rajta kívül eddig hivatalosan nem kérdőjeleztek meg. Mi se, pedig annak idején nagyapáinkat nem kérdezték meg a döntések előtt a területi ide-oda csatolásokról.

Az erőszak eddig mindig erőszakot szült. Amikor a törvénytisztelő polgárok sokaságáról bármilyen cél érdekében mindent össze-vissza hazudtak, mint ahogy azt a román sajtóban tapasztaljuk és csürhe módján kezelték, arra mindig ráfázott valaki.

Tábortűz mellett töltöttük az éjszakát, miközben sötét árnyak mozgását figyelhattuk, akár egy balladában...

Szabó Dezső, székelyudvarhelyi tanár korában, amikor a tananyaggal a balladához ért, a Szarkakőre ment vasárnap délután az osztállyal, mivel akkor a Cserehát még bő termőterület volt. Az esti tábortűz fényvarázsként tündökölt a tekintetben. Dénes, a bikafalvi diák éjfélkor kiállt a sziklára, Arany-balladákat mondva hajnalig. Hétfőn reggel a tanár és az osztály a tanítás kezdetére megérkezett a Főreálba.

A mi virrasztó csapatunk napkelte utánig őrizte a tábortűzet, miközben karhatalmisták lepték el az egész tájat. Velünk ez is megesett.

Jó volna tudni végre: Ki kért segítséget a svájciaktól? Kik az adományozók? Mi volt az eredeti cél? Miért nem otthon segítik a betolakodókat, ha már szüksé-

gük van segítségre? Mit szólnának az ügyködők, ha édes gyermekük neveléséről mások döntenének? És így tovább.

*Tisztelettel
Bálint Mózes*

(Udvarhelyi Híradó, 1997. december 18. csütörtök)

Szamosújváron 1932. február 18-án született Pongrátz Gergely, 1956 hőse. 1997. november 3-án egy olyan tüntetésen bilincselték meg, ahol a karhatalmisták kétszer annyian voltak, mint a szülőföldért tüntetők.

Segítetek romjaiból felépíteni szerencsétlen magyar hazánkat (Báró Apor Vilmos 1892-1945. Boldog Vilmos püspök vértanú.)

Ugye látjátok feleim, milyen ragadós a példa. Csereháton már háromszor több karhatalmista volt, mint tüntető.

- Akkor az iskolában tanítottak magyarul es, az én időmben nem, most sem... Há. Hála Istennek legyen szólva, román es nagyon lent Rekecsinben, de velek nem éppen talál olyan jól a szó, mint a magamfajta csángókkal, de mi velek sem veszedünk...

(Az énekben) úgy mondja, hogy: feljött a nap, szép fényesen, imgem nem süt igyenesen, fel es jött, el es haloda, én szívem gyászba marada, gyászba marad, gyászba es lesz, míg édesem tömlőcbe lesz, mikor onnan hazajő lesz, szívemben nem búsulok lesz. Ámen. (Ferenczes István: Ordasok tépte tájon. Krónika könyvek. Csíkszereda. 1997.)

1998

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1998

Veled születtem s veled halok meg.
 első s utolsó szó az ajkamon
 te voltál, s te leszel. Te vagy
 a bölcső és a sirhalom.

Kiss Jenő: Óda az anyanyelvhez

Katolikus Csángómagyar Kalendárium 1988. A moldvai magyar települések egy részét és a búcsúk rendjét is felsorolja. (Bákói Csángómagyar Szervezet, Frater Julianus Alapítvány, Ötágú Síp Alapítvány. Grafika Petrás Mária. Mikes Kiadó. Kossuth nyomda RT. Budapest)

A Petrás Mária iparművész kiállításán (Bezerédi kastély – Ménfőcsanak, 1997 november, Gellért Szálló – Budapest, 1997 december) sorsszerű a témaválasztás: Panaszkodás Istennek.

Isten s a Boldogságos Szűz Mária kiben oly nagyon hisz, áldja és segítse őt és népét amelyből vétetett (Szervatiusz Tibor).

János Zsigmond fejedelemsége idején, 1568 januárjában Tordán az erdélyi országgyűlésen hirdették meg a világon először az egyenjogúságot a különböző felekezetek számára.

A korabeli protestáns Erdély, mind a nemzeti, mind a vallási toleranciában példát mutatott a világnak két évszázadon át, egyedülálló módon Európában.

Jászvásárra, Moldva katolikus püspökéhez is eljut a hír egyszer...

A Szereten ne azon a hidon vigyék át a megkésett tudósítást, ahol kinyitották a duzzasztógáti zsilipeket, mert iszonyú annyi iszapot látni egy helyen.

A Baco–Nemcsok párosnak kellene megmutatni ezt a természeti katasztrófát, hátha elmenne a kedvük attól, hogy a Dunát is így megcsúfolják.

Az Erdélyi Magyarok Egyesülete, a M. Máltai Szeretetszolgálat gondoskodása is erősíti Gyimesfelsőlokon az Árpád-házi Szent Erzsébet Római Katolikus Líceum kollégiumában tanulók önbecsülését, jövőbe vetett hitét.

Az érdeklődő moldvai magyarság számára köldököksinór az anyanemzet felé a műholdvevő hálózat, amelyen a vihar okozta rendellenességeket hárfítottuk el Lujzikalagorban, Lábnikon, Klézsében.

Ha elkészül egyszer a települések turisztikai térképe, nehezen lehet egyezményes jeleket találni az utak állapotának a szemléltetésére. Klézsében a Tyükszeren olvadáskor az évtizedekkel korábban használatban levő falábak is elkelnének.

Duma András három gyerek apja, szakmunkás volt Bákóban, jelenleg munkanélküliként él Klézsén: – Mű csángók a legnehezebben élünk, mű nem tudhattuk magunkról, hogy kik vagyunk, honnan származunk. Csak néhány ember van, aki ezt akarja tudni. A fiatalokat már románul oktatják, s más gondolatokat vertek az elméjükbe, és nekik nehezebb ezt megtanulni. A családban megvolt az erő és megtartották magyarságukat, de addig nem tudtunk magyarok lenni, amíg mel-

lénk nem álltak a magyarok. Azt lehet érezni, hogy „észrevettek”, szemben a pár évtizeddel ezelőtti helyzettel, amikor el voltunk felejtve, mintha nem is léteztünk volna. Most reánk néznek néha egy szemmel, néha kettővel.

Istók György szülőfalujában, Klézsnén él, a szomszédos rekecsini telefonközpont karbantartója. Egy fiúgyermek apja, felesége a „klézsei események” (1995) után munkanélküli. Ő, ahogyan fogalmaz, „megpróbál mindennap magyarnak lenni. (Oláh Gál Elvira: Gondolatok a szórvány sorsról. Hargita Népe 2067).

Aláírásokat gyűjtünk a falusi néptől, amit majd a bukaresti Katolikus Püspökséghez viszünk és kérvényezzük, hogy engedjék meg a magyar nyelven levő mise mondását a falunkban.

Az emberjogi szervezet és a Helsinki Bizottság képviselőinek elmondtam a százados csángó elnyomást, ami eddig történt, és nem tudtam kihagyni a mostani állapotokat, s azok okozóit, az áldott moldvai katolikus papocskákat sem. (B. J., Puztina).

FEBRUÁR 1-28.

Ábrányi áhítatával ha szólok
„Ó szép magyar nyelv” – ódának elég?
Vagy más kéne, nagy lángot gyűjtanom,
amelyben minden fölszikkáz, s elég?

A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (M. Cs. Sz.) közgyűlésén Bákóban bogdánfalvi, bákói, külsőrekecsini, lézpedi, sepsiszentgyörgyi, Oneşti-i képviselők, valamint az RMDSZ szövetségi elnök részéről Szatmári Tibor, az ügyvezető elnökségtől Zolya László volt jelen.

Csángó iroda nyílt Bákóban. A magyar nyelvű oktatás és egyházi szolgálat biztosítása mellett a moldvai magyarságot sújtó nagyarányú munkanélküliség felszámolása lesz a legsürgősebb intéznievaló. (A. M. C. M. 600420 Bacău, OP. 1. Cp. 124).

Társ szervezetükkel, a Bákói Csángómagyar Szervezettel karöltve (B. Cs. Sz. 617400 Szabófalva, Naplemente utca 2 sz., Neamţ megye) eredményesebb lehet a munka.

Az ingajarat télen is teszi a dolgát. Az 1998-as falinaptár szétosztásakor a hótortlaszokból Puztina, Gyoszén, Magyarfalu, Lábnik határában traktor, lófogat segítségével sikerült az utat folytatni.

Nehéz időkben is gondoskodni kell a bajbajutottakról.

Kenessey Csaba és neje Spanyolországból, híven a korábbi gyakorlathoz, további két műholdvevő antennáról gondoskodott, az anyanyelvükön tanuló moldvai magyar fiatalok tanulmányi költségeinek a biztosítása mellett.

Ahogy hajdanában fiataljaink megfordultak nyugati protestáns egyetemeken, lépést tartva az európai színvonallal, ugyanúgy a moldvai magyar fiatalok számára is lehetővé kell tenni a művelődést, hogy oktatói-nevelői lehessenek az otthoniaknak. Ez a legelemibb joguk. Biztosítása valakinek személyes feladata. Mindent nem várhatunk a Jóistentől.

Károli Gáspár Vizsoli Bibliája 1590-ben jelent meg szépen magyarul. Az általunk ismert legutolsó bibliaégetés 1995-ben Klézsében volt, amikor az ottani janicsár katolikus pap felbujtatására könyveket, köztük bibliákat égettek nyilvánosan, csak azért, mert azokat a pap édesanyjának a nyelvén, magyarul írták. Ez az elvetemült ember utolsó látványos cselekedete után néhány nappal autós szerencsétlenség áldozata lett.

Janicsár sors?

Volt hívei annak tartják.

A magyarországi illetékes intézményrendszernek további tervei a magyar nyelvvel nincsenek.

Az Anyanyelvi Kongresszusok vagy Konferenciák kontinensekre hangzóan csemcsegnék ügyük fontosságáról, működésük nagy-nagy fontosságáról, jelentőségéről, és arról, hogy továbbra is erősen, nagyon erősen fognunk kell egymás kezét és anyanyelvünket nem szabad kiölnenünk másokra (Szócs István: Mitől és hogyan él a nyelv? Helikon IX. évf. 255. sz.), de azt sem nézhetjük tétlenül, ha mások öltik ránk.

Róka Mihály trunki lakos öntőként dolgozott a bákói üzemben, ahonnan azért dobták ki, mert egy moldvai magyar tánccsoportban táncolt a táncházmozgalom fénykorában Székelyudvarhelyen, ahol akkor járt először, most másodszor.

Róka Mihály két évet tanulhatott anyanyelvén az iskolában. Ezzel a tudással életének egy későbbi szakaszában olyan dél-moldvai üzemben dolgozott, ahol az acélvasztó kemencéket a magyarok szerelték. Ez egyben magyar nyelvű szakirodalmi tájékozódást is igényelt, amit nyugdíjazásáig csak Róka Mihály tudott értelmezni ennél a vállalatnál.

Adjátok vissza a moldvai magyarok anyanyelvét.

Urak, akik a világ dolgait igazítjátok:

adjátok vissza a hegyeim!

(néhai cegei gróf Wass Albert).

Mi adhat képet rólad, mi tehetne a méltó helyre,
székedbe, anyánk, minden magyarnak édes
anyanyelve, hogy vigyázzunk rád, s vigyázz reánk.

Ha minden úgy maradt volna, ahogy az elején indult Moldvában, akkor most nem itt tartanánk. Ha nem számolják fel a képzőt s az iskolát, ma erős magyar oktatás lenne odabent. S ahogy ez nincs így, az nem a helybeliek bűne, hanem a papoké, a milíciáé, a jövevényeké, s azoké, akik ezt felülről elrendelték. (Sylvester Lajos: Volt egy képző Csángliában. Székelyföld. II. 2.).

Moldva történetének a legjelentősebb forrása a Bandinus-kódex (mondja Ardeleanu).

„Aki erősíteni akarja a magyar gyűlöletét, az újra és újra olvassa el a Codex Bandinust. Pontos krónikája annak, hogyan bántunk el a Kunországba előttünk betelepült magyarokkal. Hogy akar elbánni az az erdélyi magyarsággal, aki nem ismeri a moldvai magyarság elsorvadásának hiteles krónikáját? Mikor először olvastam a Bandinus kódexet, akkor még szálnalmat éreztem a magyarok iránt, amikor másodszor olvastam, akkor már gyűlöletet...” (Kocsis István: Történések a keresztén. Püski. Bp., 1994. 213. o.).

A határ nem védőpajzs, mely mögött a többségi nemzet kénye-kedvére kiírhatja a nemzeti kisebbséget (Joseph Báli József: *A guzsbakötött világ*. h. n., 1996. 45. o.).

„Sok sok örömmel értesítem, hogy megkaptam a könyveket meg az orvoságokat, amit küldött és nagyon szépen köszönöm úgy én együtt a családommal valamint a pusztinai nép nevében is. Minden megtevődött a magyar mise érdekében a falunkban de még nem kaptunk feleletet a Iași-i püspökségtől.” (Írja M. és J. Pusztinából).

Valójában az volna a kívánságom, hogy a szeretet emberei győzedelmeskedjenek a gyűlölet emberei fölött.

Az ószövetségi etika az önérdeket vagy a kiválasztott nép érdekeit szolgálja, ezért nekem nem kell. Az újszövetségi etika kellene, mert a közösséget szolgálja, de megvalósíthatatlan, mert képtelenségre alapoz: általános és kölcsönös ember szeretetre. A történelen bizonyítja, hogy az ember erre képtelen és hogy az egyházak messze eltávolodtak ettől az ideától.

Újszövetséget javasolom tehát, amely minden faji és vallási megkötöttségtől függetlenül egyetlen törvényt ismer: a tisztességet. (Benedek István).

A ténylegesen nemzetbe gondolkodó fiatal román értelmiség is megmozdult végre.

Macedóniából és Albániából visszatérő egyetemi hallgatók drámai beszámolókkal érkeznek majd, körülbelül olyanokkal, amilyenekkel azok érkeznek, akik a moldvai csángók falvaiba látogattak. (Fodor Sándor: Vlachok. Erdélyi magyarság 29).

Az csúnya dolog, hogy a saját házában a gyermek a szüleivel beszél a magyar nyelvet, amikor felkerül a teológiára, megtiltják, eltiltják tőle, s mikor pap lesz, akkor ő tiltja meg az anyjának. (Ferenczes István: Ordasok tépte tájon. Krónikás könyvek. Csíkszereda, 1997. 109. o.).

Szabadság! Egyenlőség! Testvériség!

Az 1848-as tavaszi csoda híre még nem érkezett el Jászvásár püspökségére.

A Moldvai Csángómagyarok Szövetségének küldöttsége nemrég a Iași-i román római katolikus püspökségi hivatal képviselőjével tárgyalt és tolmácsolta a több tízezres lélekszámú közösség régi óhaját: engedélyezzék újból a magyar nyelvű istentiszteletet.

Dumitru Gabor tanácsos arról próbálta meggyőzni tárgyalófeleit, hogy a magyar nyelvű istentisztelet igénye csupán néhány személyé. Mi az, hogy magyar csángó, vagy csángómagyar? Azok csak Magyarországon vannak, itt csak román csángók élnek, semmiképpen sem magyarok (Botos László: Csángómagyar szélmalomharc. Európai Idő 1998/6).

Moldvai magyar barátomnak valamikor egy szekus őrnagy mondta: ti romanizálva vagytok.

A jelek szerint a római katolikus egyháziak közt is van, aki ezt hiszi.

MÁRCIUS 16.

A kutya Jászvásáron van elásva.

Szóra bírtak Ferenczes István magyar állami vezetőkhez intézett nyílt levelének sorai (Erdélyi Napló, 10. szám), bár nem nekem szóltak és a címzettekhez talán el sem jutottak. Egyetértenék tartalmával, és nem vitatom spontán érzéseit. De szeretném hozzátenni: a csángók mai helyzetükért legalább annyira felelősek, mint mi magunk és a világ többi része!

Egy 1998 februárjában közölt írásban már foglalkoztam a bizalmatlanság és meg nem értés okaival, melyek bennünket, hazai magyarokat és anyaországbeli nemzettársainkat egymástól és a hazai románság egyes részétől elválasztanak! Moldvai csángó testvéreink úgy vélem, hasonló szinten élnek, mint az ottani románság. Azzal a különbséggel, hogy nélkülöznek egy saját nevelésű értelmiségi vezetőréteget. Kétségtelenül létezik egy csángó származású értelmiségi elit, de anyagi és társadalmi előnyökért renegátokká válva megtagadták származásukat. Bizonyítani akarván lojalitásukat a befogadónál, elnyomják azokat, akiket elhagytak. Mégis elgondolkodtató, hogy egy ezer éven át fennmaradt nép nem volt

képes vagy nem érezte szükségesnek, hogy neveljen magának papot, tanítót? Katolikus magyar vagyok, nem magyar katolikus! Akinek anyanyelve a magyar, az érzi a különbséget. Nos, e két tulajdonsággal megáldva viselem e két jellemzőt, amíg azok engem kiszolgálnak. Százezernyi példa mutatja, sokan levetkeztek e jellemzők valamelyikét, a sors hatására! A szórend elárulja, hogy nemzeti érzelmű vagy klerikális beállítottságú az egyén.

Ha a hitemet nem anyanyelvemen erősítik, és ez nem tetszik nekem, akkor gondolkodnom kell, miként lehet ezen javítani! Ezért a csángók ügye ez, nem másé. A római egyháznak is megvannak a belső törvényei, a liturgia latin nyelvével fölcserélte az illető ország nyelvével. Ezért a szomszédos Magyarországon a görög katolikus, román, rutén vagy cigány hívő magyar nyelvű misét hallgathat. De nem tilos a közösség által kívánt nyelven misézni a lelkésznek! A kutya tehát Jászvásáron (Iaşiban) van elásva. Az aradi minorita templomban tartanak a magyaron kívül román, német, sőt bolgár nyelven is misét. Nem dőlt össze a templom. Az egyházi bürokrácia legyőzhető.

Angyalkút tiszta katolikus vallású német (sváb) község volt. A hívők panaszszal mentek a magyar földesúrhoz a plébános miatt. Mivel indokoltak voltak a panaszok és a figyelmeztetés ellenére sem javult a helyzet, a templom kegyura (történetesen a nagyapám) a csanádi püspöktől kérte a pap elhelyezését. Többször is, eredménytelenül. Ezért aztán megegyezett az aradi református pappal (a svábokkal egyetértve), hogy hetente kocsit küld Aradra lelkészért, aki áhítatot tart és hittant tanít majd a lakosságnak... Harmadjára már nem kellett jönnie. Ami hónapok során nem nyert elintézését, villámsebesen megtörtént. A múlt század 70-es éveinek kezdetén, Magyarországon.

Ma Fântânele a község neve, és a sváboknak írmagjuk sem maradt...

Kövér Gábor, Arad

ÁPRILIS 1–30.

Az ősi istennőt látom tebenned, ki szül, teremt,
beszélni megtanít, ha szük-et mond, jól össze-
vonja száját, ha tág-at, tágra nyitja ajkait.

(Trianon óta) egyetlen folyónk se halhat meg hazánkban.

A hegy, a patak, s az erdei út nem kérdi a tudományt, az odavaló nép emlékezetére bizza magát. Ahol fekszik Zetelaka, ahol az út Fenyédnek fordul, ahol Réka sírját mutatják: ott járt a hun.

Erdélyben a történelmi családok birtokain megszállt a román jobbágy, s a magyar emlékek és romok körül ma ők szántanak (Cs. Szabó I. Ászló: Erdélyben. Magvető K. Bp., 1993. 8, 105, 148. o.).

A, mintegy hétmillió magyar az Európát lakó, mintegy kétszáznegyven millió ember közt csaknem elhagyatva önmagára támaszkodhatik, s Isten után jó észbe és szerényebb módba vetheti megmaradása reményét. (Bolyai János).

Ha a különböző települések előjárói lusták vagy nem ismerik a feladataikat, környezet- és jövőrombolókká válnak. A Nagy-Küküllőt Zetelakáról Kiskapusra csöbe zárva akarják vinni. Épeszű embernek Mohács-Bözödújfalú, Nagymaros-Cserehát után nem juthat ilyesmi eszébe, hogy pócegödörré változtasson egy folyómedret, dehát az emberi butaság határtalan. Akiknek ilyen környezetszennyező ötleteik vannak, alkalmatlanok közügyek intézésére.

Székelyudvarhelyen a FÖLDNAP alkalmával 1998. április 22-én este a Nagy-Küküllő partján égő gyertyák fénye megvilágítja a döntéshozók elméjét, akkor a jelenlévő fiatalok cselekedete hozzájárulhat a szent folyónk megmentéséhez.

Az országos botránnyá vált Cserehát-ügy Székelyudvarhelyen elsősorban nemzeti ügy, nem vallási. De érthető, hogy nem adhattam beleegyezésem se szóban, sem írásban ahhoz, hogy a székely anyavárosban a románosítás öntudatlan bátyjaként görög katolikus román nővérek telepedjenek le (Dr. Jakubinyi György érsek. Vasárnap. 1998. IV. 19.).

Krisztus a kereszten és a siratóasszonyok, Petrás Mária moldvai magyar képzőművész nő alkotása. A művet Bőjthe Csaba házfőnök belsőséges ünnep keretében szentelte fel Déván.

Az ingajáratot – a Szeret-terében végezve teendőit – meglepetés érte hazafele, amikor Erdőszentgyörgyön megállt három integető kalapos alkalmi utasnak, akik „hálából” elvitték a kocsiból a vezető kabátját személyes irataival együtt. A történet ellenére az ingajárat végzi a dolgát. A következő forduló alkalmával Láb-nikból Gyenge Veronika, Pusztinából Scripcaru Mária mozgássérültekkel indult Lourdes-be.

A Rekecsin községhez tartozó falvak közel nyolcezer lakóját három orvos látja el. Számítógép segítségével szeretnék megoldani a beteg-nyilvántartást, de a jelenlegi törvények nem tesznek lehetővé ilyen beruházást. A legfőbb panaszuk azonban az alkoholfogyasztás mérhetetlen elterjedése ellen van. Az ottani alkoholmármorban történő szülések tovább növelik a szellemi fogyatékosok hadát. (Deşteptarea. 1998. ápr. 14. Elena Tintaru, Gabriel Opris. A betegek az orvosokat rohamozzák. Alkoholmármor).

A betegek józanabb pillanataikban valószínűleg édes anyanyelvükön is szeretnék elmondani panaszait, ha volna kinek.

Valamikor a magyar anyaország viselte gondját a moldvai csángóknak. Most nincs erre érkezése. A Magyar-román tárgyalásokon soha nem kerülnek szóba a legjobban elnyomott, ma is nyelvi rabságban tartott moldvai magyarok.

Nem adták hírül az újságok, hogy az RMDSZ betöltötte-e azt a közigazgatási vezető tisztséget, amelyet az 1996-os román pártok felajánlottak Bákóban. Úgy mondják, hogy nem akadt kellő felkészültségű szakember erre a tisztségre. (Nyugati magyarság, 1998. március, Bardócz Gergely: Csángók Brüsszelben).

MÁJUS 1-31.

Az öcs kisebb, a száj is összezártabb,
a báty nagyobb, a száj is nagyra tárt,
a gömb, a gomb szabályosan mutatja
a fogalom sajátos vonalát,
Szemléltető, szép oktatás az ősi.

Csíkszépvíz, Szellő, Pogányhavas jó hangzású helynevek és a Tatros-völgyi friss levegő élénkítenek.

Ma is látni vélik Szent László lovának a nyomait a küpüs kúti nagy laposkőn.

A vadleány legendáiban is felfedezik a lány lábnyomait. Ezek a nyomok állítólag ma is látszanak valahol Hidegség fejében (Tankó Gyula: Gyimesi szokásvilág. Erdélyi Gondolat Kiadó, Székelyudvarhely, 1998).

Feljött a nap tisztulásra,
Indulni kell más szállásra,
Más szálláson meg kell állni,
Ott más szokást kell tanulni.

Az ingajarat Lourdes-ben járt mozgássérült személyeket, Scripcaru Máriát Pusztinába, Gyenge Veronikát Lábnikba vitte haza egy-két hétig tartó anyaországi ápolás után.

- Annyi szépet láttunk, hogy el sem tudjuk mondani.
- Írják le.
- Írni csak oláhul tudunk.
- Úgy is jó lesz.

Ezzel a járattal még Pusztinába utazott Erős Elvira (Nemzetközi Előkészítő Intézet, Magyar Levéltár), László Magdolna (NEI orvosi), Nyisztor Attila (NEI informatika), Becze Mónika (gyógypedagógia) és Lészpedre Şchiopu Krisztina, Külsőrekecsinbe Szarka Mária a magyar fővárosból.

Forrófalvi születésű Antal Lajos Székelyudvarhelyen vásárolt kaszagépet szállított a szülőfalujába. A földiek ilyenek még nem láttak, úgyhogy a csodájára járnak. Ide most érkezik az ipari forradalom. A gazdasági fellendülés elősegítése az egyik legfontosabb feladat ezen a tájon.

Az idén is jelen voltak Bákó, Csík, Kisjenő, Klézse, Külsőrekecsin, Forrófalva, Lészped, Lujzikalagor, Nagypatak, Pusztina zarándokai a világ magyarságát megismerésért többszáz ezres zarándokaival együtt a csíksomlyói búcsún.

A népes küldöttséggel érkezett Máltai Szeretet Szolgálat tagjai három ezer rózsafüzért osztottak szét, főleg a moldvai magyar zarándokok körében.

Az idén szép időben még az ige is szebben hangzott édes anyanyelvünkön a Hármashalom oltárról. Isten áldd meg a magyart... – viszhangzott a Kis- és Nagysomlyó közti térség a tizenöt millió magyar lelki nyugalmaért zengő fohásztól. Tömegméretű volt ez alkalommal is Csíksomlyó a fohásztól. Tömegméretű volt ez alkalommal is Csíksomlyón a pünkösdi búcsú. Felemelő, méltóságos. Szép, mint kerges kézben a leveles nyírfaág (Ferencz Imre).

Az új honfoglalás idejét éljük, a határon túli magyarság szabadságharcát vívja anyanyelvéért, iskolájáért, elkobzott tulajdona visszaszolgáltatásáért (Dobos László).

Pünkösöd szombatján a csíksomlyói-csobotfalvi plébániatemplomban tartott csángó mise előtt vette át Dobos László felvidéki író a Julianus-díjat. A kitüntetett laudációját a csíksomlyói születésű Fodor Sándor író tartotta.

Aki este visszatért a nyeregbe, szép élményben volt része a passiójáték előadásán.

Napfelkeltét sokan várták a Salvator kápolnánál.

- Minden évben eljövünk, várjuk, hogy megjelenik-e a Szentlélek. Követjük őseink példáját (Czampó Mihály).

A zarándokok közt találtuk a Tázló partján, Szerbekben lakó Szócs Józsit, nyolc kiskorú gyermek édesapját. A legfőbb ideje, hogy ezt a népes, szép családot a Kissomlyón talált lelki gyarapodás mellé anyagiakkal is segítsük.

Úristen sorsunkon segíts

Csángómagyart el ne veszítsd.

JÚNIUS 1–31.

A gyermekkor s a gyermeki idő
játékos módszere a nagy múlt,
melyből gazdagon kinő.

E nyelv, mely élt, nyelveket megelőzve,
s, mely virul, ma sem hajolva őszbe.

1227-ben II. András Kunország térítésével a Milko-i püspökséget, a későbbi hűbéres moldvai fejedelemséget hozza létre (Szilágyi Miklós: A Kárpát-medence Árpád-kori rotundái és lehetséges kaukázusvidéki kapcsolataink. Életfa 97/9-10, 27. o.).

A múltat be kell vallani...

A Moldvai Csángómagyar Szövetség Bákóban felvállalta ezt az örökséget, segíti a moldvai magyarokat, megérteni a múltjukat, s a környező világot, kiutat mutatva évszázados elszigeteltségükből.

Jelentős esemény a hírközlő hálózat telepítése. Korábbi mecénásokhoz – Kenessey Csaba és neje, Spanyolország (10), A. E. M. M. Sz. Sz. (4), Cimbalom utcai Ref. missziós, Kálvin-téri, Szabadság-téri Ref. Egyházközségnek (2), Petrás Incze János Alapítvány (1), Máriássy Zs., Bethlen B. (1), Stripsicz Károly (1) – társult Albert Rijkhard budapesti lakos, aki Bákóban a szövetségi székházba adományozott egy műholdvevő parabolaantennát. (szabófalvi székhelyű szervezet dokumentumai).

– Erdélybe román iskolába jártam. Sohasem tanultam magyar történelmet. Történelem szakos anyámtól – hézagosan és rendszertelenül – hallottam egyet-mást nemzeti múltunkról.

Egyszer értelmetlen gyermekjátékot játszottunk a fogarasi parókia udvarán. Eltorzult Fogaras-vidéki román, magyar szavakkal is keveredett „királyi” játékunkba a mondókát, melynek értelméből, keletkezéséről semmit sem tudtunk, harsogva kiabáltuk:

„Tíz, tíz, ki népei vagytok?”

Anyám átment az udvaron, fejet csóválta, aztán szomorkás mosollyal közénk állt és kijavított. Az ő gyermekkorában Nagyenyeden még eléggé ép szöveggel játszották a gyermekek Lengyel Lászlót:

„Tíz, tíz, ki népei vagytok?
Lengyel László jó királyunk.
Az is nekünk ellenségünk
Hidunk lábát elrontátok,
meg se ácsoltátok...”

Vajon ez, az úgy látszik végképpen elszakadt és felszívódásra ítélt kis magyar csoport Moldovájában, mint ma is élő és ható szentet – Lászlót – imádjá-e még? (Ignác Rózsa: Ünnepi férfiú. Püski Kiadó. Budapest, 1989. 133. o.).

– Miért rontottátok úgy el a mi nyelvünket? Egészen elrontottátok.

Igazat adok nekik. Valóban rontottunk rajta. De ti sem őriztetek meg egészen épen. Nem tesz semmit. Fő, hogy mindketten megvagyunk. (Illyés Gyula: *Oroszország. Útjegyzetek*. Bp., [1934]. 46. o.)

Moldvai csángókról angolul (The Moldvanian Csángó) is tájékozódhat az érdeklődő. A kiadványt Budapesten az Inter-Európa Bank Rt. székházában mutatták be, ahol jelen volt Göncz Árpád magyar köztársasági elnök, Tánczos Vilmos, a kolozsvári Babeş-Bolyai egyetem tanára, a Vatikán budapesti nunciusa, a magyar

főváros tudományos, művelődési életének számos jeles személyisége, Csicsó Antal, a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének képviselője.

A kötetet (Valentin Stan történész politológus, a bukaresti egyetem történelem tanszékének adjunktusa és Renate Weber ügyvéd, a Román Emberi Jogvédő Bizottsága Helsinki Bizottság társelnöke tanulmánya) Nicola Girasoli professzor ismertette.

Ebben az évezredben a moldvai csángómagyarok sorsáért felelős bűnözők (Róma, Bukarest, Budapest) a lelki terror megszüntetése által feloldozást is nyerhetnének, de az új évezredben ez már más régiók (Brüsszel... ?) felelős tényezőitől várható.

Külsőrekecsinben 1998. június 21-én harmadízben rendeztek csángófesztivált, forrófalvi, somoskai, budapesti, csíkszeredai, veszprémi vendégcsoportokkal együtt.

A helybeli csoportot Szarka Mária vezette.

JÚLIUS 1-31.

Első s utolsó szó az ajkakon,
a bölcső és a sírhalom,
ez vagy minden magyarnak, drága nyelv,
nem csorbíthat meg semmiféle elv.

Ha valaki tájékozódni akar térségünk balkanizálódásáról, megteheti. Az üldözők tehetetlen dühükben tobzódva csapnak le az üldözötre, miközben a bűnözők serege, a hajdani üldözők most is dőzsölnek valahol.

Zaklatott világ ez körülöttünk. Kísért az emberi butaság.

Moldvai magyar fiatalok nyaraltatására kértek javaslatot, azzal a meghagyással, hogy a magyar fővárosban kell jelentkezni. A középkorban, amikor a mai moldvai magyarok ősei Etelközben még lóháton is védhették keleti gyepünket, könnyebben vállalkoztak volna ilyen nagy útra, de azóta elvették a lovaikat, így nem mehetnek.

Hatékonyabb gondoskodást a Csóti Márta igazgatónő által vezetett budapesti, Sopron utcai Angol és Német tagozatos Általános Iskola részéről tapasztaltunk. Külsőrekecsinből 26, Klézséből 23 személy szállítását és nyaraltatását 1998. június 22. és július 5. közti időszakban biztosították. Baján, a Petőfi-szigeten töltött két hét után szép emlékekkel tértek haza, a Rekecsin körzeti iskola igazgatóját és nejét is magába foglaló, Klézséből Legedi László István által vezetett csoportok.

Külsőrekecsinben 1998. augusztus 2-án kezdődő egyhetes táborozás, de legkésőbb a jövő évi Fesztivál jó alkalom lehet a marosvásárhelyi Nemzeti Színház

művészenek, Kilyén Ilkának Ágról szakadt madár című műsorának a bemutató-sára.

1998. július 1-jén az Esti kérdésre válaszolva Nicola Girasoli professzor mondja, hogy a csángóföldön kétnyelvű táblákat talált ottjártakor. Örvendezve indultam másnap a térségbe. Korai volt az öröm, mert a moldvai magyar falvakba vezető utak egy része alig járható, de egyetlen moldvai településen sincs magyar felirat, amint tapasztaltam ottjártamkor. Gyimesbükk kivétel, de ez a nagyközség csak ideiglenesen, erőszakkal Bákó megyéhez csatolt település.

Az élet igen hamar igazolta Tánzos Vilmos professzort, aki a THE MOLDAVIAN CSANGO című kötetet bírálva a térképhiányt említette. Magam részéről a kötet hiányosságának azt tartom, hogy miért nem a kérdésben járatos Tánzos professzor tanulmányát tartalmazza?

Ez a Nicolae Girasoli úr azt is mondja, hogy ő, bár a Vatikán tagja, nem illetékes a magyar nyelvű liturgia ügyében a moldvai egyházmegyében, de úgy gondolja, hogy ha megoldódik a magyar nyelvű oktatás ezen a területen, akkor a Szent-szék is lépni fog. Szerinte gyónni most is lehet magyarul. Azt viszont határozottan állítom, hogy ennek az ellenkezője igaz.

Lészpeden nincs egyetértés az érdekvédelmi szervezetünket képviselők körében, jó magyar szokás szerint. Igérték, hogy lesz. Erre ígértem, hogy akkor hozzá-látunk a kábeltévé-hálózat létrehozásához.

Szegeden végezte tanulmányait – Bákóban a szövetségi irodában szolgálatot teljesítő – szabófalvi dr. Ilinca Cecilia jogásznő. Eddig ebben a városban csak a református lelkészt nem találtuk otthon, most a szövetségi alelnököt sem, aki viszont a következő nap a Duna Televízió Esti kérdésére válaszolva tájékoztatott a moldvai magyarok helyzetéről.

Szerbek. A Tázló völgyében egy 260 moldvai családot magába foglaló település, ahol végre megtaláltuk a nyolcgyermekes (András 10, Magda 9, Péter 8, Ramona 6, Ilona 5, Gábor 4, József 2, Valéria 1 éves) Szócs József családját. Itt minden segítség elkel, beleértve egy parabolaantennát is. Egy ilyen hálózat telepítését az egész faluközösség óhajta. Az iskola évváró ünnepén Szócs József osztotta ki a végzősöknek a csíksomlyói búcsúról hozott olvasókat.

A Szócs család egy szűk udvaron fóliasátorban nevelt palánták értékesítése által segít anyagi gondjain.

Szép Erdélyországban gyom terem az útszéleken, nem tulipán.

Isten áldd meg a magyart... – visszhangzott Székelyudvarhely főterén 1998. július 26-án, amikor Orbán Viktor magyar kormányfő megkoszorúzta Orbán Balázs, a legnagyobb székely szobrárt.

Protestálok a városért.

Budvár utolsó védőit 1241-ben gyilkolták le a tatárok.

Szeretett városunk, a székely anyavárosnak azóta is volt néhány nehéz korszaka, de igen elszaporodtak a gondjaink mostanában. Miközben alig kezelhetőek az apácaköntösbe bujtatott és ki tudja még hogyan álcázott személyek, hajdani szekusokat megszégyenítő dölyffel garázdálkodók cselekedetei a Cserháton, újabban a Nagy-Küküllő elleni támadásnak vagyunk szemtanúi Székelyudvarhelyen.

Szabó Dezsőnek még oka volt rá, hogy szeretettel írjon az itt töltött évekről, amiért a nevét fogja viselni egyszer a hajdani Főreál.

Ha napjainkban egy sajtótájékoztatón a megyei főrendőr igazságtalanul szól a közösségért eredményesen tevékenykedő polgármesterünk ellen, azt úgy foghatom fel, hogy az idős személy – az említett főrendőr – nem érti a környező világot.

De mit kezdjek azzal a rejtélyes cselekedettel, amikor valaki letiltja a neki nem tetsző polgármestert a közszolgálati televíziót is helyettesítő képernyőről, ha olyan úri kedve támad.

Ha egy ilyen népes közösség által választott személlyel szemben valaki így cselekszik, biztosan azt hiszi, hogy ezt eltűrjük neki. Nem jó rá gondolni, mi következik, ha az átlag polgárok sem lesznek szimpatikusak a számára.

Jó hírem is van: edződik a székely, ha hegyre tart. A fontos, hogy értelmesen dolgozzunk, Benedek Elek tanítását és példáját is követve.

Így cselekedve, elszámoláskor tiszta lelkiismerettel tudunk számot adni a dolgainkról és végső fokon ez a legfontosabb.

Az érintett személyek számára is ez a tisztességes út.

(Kapu, 1998. 6-7. sz.)

AUGUSZTUS 1–31.

nem szűkíthet le pár szegény rokonra,
holott kiterjedtél rég anyyi honra

Lujzikalagorban, Magurán, Pusztinában, Szerbekben, Trunkon átadtuk a kért gyógyszereket, megjavítottuk a hibás televíziókészülékeket. A honfoglaló magyarság utódai – bizánci források szerint – az új hazába történt telepedésük után sem szakították meg kapcsolatukat Keleten maradt testvéreikkel.

Richardus barátnak a pápához intézett 1237-ből származó jelentéséből megtudjuk, nyomban négy szerzetest küldtek az óhazába, hogy hirdessék Krisztus valóságát a pogány magyar testvérek között... Sok szenvedés után értek el a Dnyeper mentén élő kunokhoz, azok megölték..

De a mártírhaltak helyébe újak álltak.

Moldvában és Jászvásár (Iasi) közelében kolostort építettek, hitterjesztő központokat létesítettek.

A jászvásári kolostorban működött az a nagy tudású, itáliai egyetemen tanult Pósa nevű szerzetes, akit sokan a Névtelen történetíróval, Anonymusszal azonosítottak.

Ilyen előzmények után indult el 1235-ben három társa kíséretében Julianus barát, a még fel sem fedezett Magna Hungaria (Nagy-Magyarország) és lakói felkutatására.

A négy hittérítő nem jutott el Magna Hungariába. A szurdali orosz herceg, György fejedelem nem engedte a pogány magyarok térítését, és visszafordulásra kényszerítette a barátokat. Beigazolódott Julianus felvetése, hogy az oroszok félnek kapcsolatot engedélyezni a két Magyarország között. Attól tartottak, hogy a két magyar, „ha a kereszténységöket összeköti, a közbelső országokat mind meghódítja.” (Krizsán László: Korai magyar utazók Európában. N. T. Bp., 1995. 8. o.)

„Volt ez a vidék sokáig a kunok országa is... Még királyi korában itt járt a keresztény hitre tért kunok között a későbbi IV. Béla király. Aki Moldovában jár, Európa legkeletének történelmében jár...” (Tóbiás Áron: A magyarok vére. 395. o. Páris–Budapest).

A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (600420 Bacău, O.P. 124, Str. Radu Negru nr.9, Telefon 034-188278). Magyar tanítót a csángóknak című felhívásában olyan pedagógusokat keres, akik önkéntesen vállalnák a budai és klézsei általános iskolában való fakultatív jellegű magyar nyelv- és irodalomoktatást.

Habár állami iskoláról van szó és az ott folyó munka is alkalmilag díjazott, a jelentkező mégis számíthat a helyi tanügyi főhatóság bizonyos fokú értetlenségére. Pedagógiai középiskolát végzett, főiskolai, egyetemi diplomával rendelkező fiatal pedagógusok jelentkezését várják. Körülményeiket (szállás, étkeztetés) biztosítani tudják, ezen felül a Szövetség a vállalkozókat havi 50 dolláros támogatásban részesíti. (RMSz. 2783/98).

Kenessey Csaba és felesége Spanyolországból újabb két parabolaantenna telepítéséről gondoskodott, ami által a Tázló völgye is bekapcsolódhat a hírközlő hálózatba.

Ha majd a Duna Ttelevízióban nem szlovákot mondanak, amikor a Felvidékről van szó, akkor folytatódhat ez a telepítési program. Addig a rendelkezésünkre álló alapokat moldvai magyar fiatalok oktatására, nevelésére fordítjuk, felkutatva az arra leginkább érdemes személyeket.

Nehéz feladatot teljesített az ingajarat. Magyarfaluba szállította 1998. augusztus 9-én Bíró Dániel 18 éves fiatal holttestét. Csepelen, egy elhagyott bányatóban lelte halálát. Klézseából egy 24 éves fiatal a Szeretbe fulladt ebben az időszakban.

Az ismétlődő tragikus események arra köteleznek, hogy újra mondjuk, **FIA-TALOK VIGYÁZZATOK!**

Demszky Gábor Erdélyben? Itt pedig nem kell lemondani a Világkiállítást.

Cacicán 1998. augusztus 15-én reggel 8 órakor a csángómagyar misén hallgattuk az isteni rekviemet:

Édes hazánkról, Moldováról,

Ne feledkezzél meg szegény csángómagyarokról...

Saját diplomáikban mikor lesz szabad a magyar nyelv?

Szívből jövő a könnyörgés: Hozját esdeklünk.

SEPTEMBER 1–30.

nem üzhet csúfot nagyképműven veled

bár bölcs korokból vall ősi jelleged

Józseffalva messze félreesik a többi székely teleptől, Enzerberg (tábornok) 1785. szeptember 25-ről jelenti megalakulását (Földi István: Madéfalvától a Dunántúlra. Szekszárd, 1987. 33. o.).

Józseffalva messze van, idős Németh Kálmán (1863–1936) magányos sírja a templomkertben gyászban van.

Amikor a falu a tűz martaléka lett, egyedül a magyarok kőből épült temploma maradt meg. A románoké porig égett. Ma is úgy van. Amint tovább haladunk, egy ház falán románnyelvű feliratról fordítjuk: Jehova tanúi...

A temetőben az utóbbi években állították a visszajáró bukovinai székelyek az ősökre emlékeztető (1785–1941) kopjafát.

Egy rozsdás vaskereszten még látható Péter Géza (született 1891, meghalt 1934) neve, a többi síron a fakeresztek korhadnak.

Jaj, hol a sírom? (Kosztolányi).

Józseffalva nemrég támadt fel a hamuból, a tűzvész utáni reggel a nép bement a templomba. Énekeljetelek, szólt a pap. Mennydörgő ének volt a felelet. Egyetlen férfi sírt a gyülekezetben: az idegen.

Nem sajnáljátok otthagyni az ujjáépült falut?...

Botot veszünk és szétverjük a cserepeket, hogy ne fájjon feleli egy csontos arcú fiatalember. (Cs. Szabó László: Erdélyben Magvető K. Bp., 1993. 111. o.)

Ankuca fogadóiban moldvai magyar barátaink helytörténeti ismertetőjét hallgatjuk. A helynevek listájáról mi Tulipatot olvasunk, ők Tutuyilatot mondanak.

Szabófalván végzett ásatások tudományos feldolgozása számunkra is fontos, akárcsak a Néprajzi Múzeum és Lakatos Demeter emlékszoba létesítése. Ha most segítünk, akkor jövőre (másidőre) megvalósulhat.

Perka Mihály tanár úr könyvtárát Tóbiás Áron A magyarok vére, Székely Oklevéltár III. és Szabó T. Attila Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár IX. köteteivel gyarapítottuk.

Az 1998. augusztus 10-én megnyílt Mezőségi Néprajzi Múzeum közérdeklődésre tarthat számot. A modellértékű múzeum a választói Kallós Kúriában van. Megtekintése egy életre szóló élménnyel gazdagítja az érdeklődőt.

Forrófalván az úzvölgyi tömegszerencsétlenség áldozataira emlékeztek a tízéves évfordulón.

Pusztinába egy Szeged környékén balesetet szenvedett építőmunkás holttestét szállította az ingajárat. Igen sűrűek voltak ezen a nyáron a tragikus események.

Kacsikában (Cacica) járt zarándokok mondják otthon Szerbekben, hogy az autós balesetet szenvedett másodikos tanuló, Sabina Bianca gyógyulását segítette a könyörgés.

„– Ebből a faluból a fiatalok elszertültek, mint a csirkefiak üllőjárásakor.” Az itthon maradottaknak magyar tanítót és ábécés könyveket kérnek. Korábbi kérésre Szöcs Józsefnek átadtuk dr. Atzél Endre adományát, egy írógépet.

Az ingajárat az Óhazából hozta a moldvai magyar fiatalokat (Gyoszeny 3, Klézse 2, Konstanca 1, Lujzikalagor 2), akik a magyar fővárosban a tűzijátékokat is a helyszínen látták. Visszafelé viszi Ausztriába azt a 20 (Gyoszeny 5, Forrófalva 1, Külsőrekecsin 3, Klézse 2, Lujzikalagor 3, Pusztina 2, Somoska 1) fiatal, akik a M. M. Sz. Sz. és dr. Atzél Endre gondoskodása révén vesznek részt ezen a kiránduláson.

Ki hallott Kostelekről (607007 Cosnea, Bákó megye), melynek magukat katolikusnak valló gyermekeit az anyanyelvi oktatás lehetőségének hiányában Salamon atya tanítja a magyarokat betűvetésre? E Bákó megyéhez szakadt kis falu 800 lakója felerészben magyarul beszélő, ortodox vallású, felerészben pedig római katolikus csángómagyar (RMSz. 1998. 2813-14 J. T.)

A hivatalosságok érdeklődése 1929 óta nem sokat változott a moldvai magyarok irányába. Pedig ha valamelyik kérdés, kérdése a magyarságnak, akkor a moldvai csángómagyaroké az. Én azért érdeklődöm utánuk, mert a magyaroknak ez a része az, amelyik a legjobban el van felejtve és el van temetve (Oláh Gál Elvira: A moldvai csángómagyarok vándorapostola. Székelyföld 1998. II. 7.).

Bogdánfalváról (607362 Valea Seacă) a 12 gyermekes Gábor Mihály családja számára anyagi segítségről, a 4 éves beteg gyermek számára orvosi ellátásról kell gondoskodnunk. A családfő munkanélküli. A család vagyona 4 rúdra rúg.

OKTÓBER 1–31.

te kulcs megannyi rozsdamart titokhoz,
kard, mely csomót egy vágással feloldoz

Családnevetem, mint egy 150 éve románosították a moldvai római katolikus parókiákon, mondja Csicsó Antal, a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének elnöke. Családom ellenállt és mindig ellenáll az erős román asszimilációs nyomásnak. Én a Csicsó nevet annak ellenére őrzöm, hogy azt ellopták családomtól. Ezért a súlyos büntetért még nem hallottam, hogy valaki nyilvánosan bocsánatot kért volna tőlünk, és számos családtól, akiket hasonló módon fosztottak meg eredeti nevüktől Moldva területén. (Bajna György: Feer vagy Fehér? Hargita Népe 1998. szeptember 10.)

Az ingajáráttal hazaérkezett az a 20 moldvai magyar fiatal, akik Liechstensteini nagyhercegségében a nagyherceg vendégei voltak, dr. Atzél Endre és a M. M. Sz. Sz. közbejárása által. Napi programukban torna, úszás, városnézés, környezet-tanulmányok szerepeltek. A nagyhercegség és Svájc településeivel ismerkedtek. Az erdőgazdaságot, a faipari tevékenységet tanulmányozták.

A nagyhercegség Ausztria és Svájc között, a Rajna jobb partján terül el. 1921 óta pénzügyi, 1924 óta vámunióban van Svájccal. Területe 160 km². Lakóinak száma 28.000, fővárosa Vaduz, 4000 lakossal. Hivatalos nyelv a német. Alkotmányos örökletes monarchia.

Antal Lajos forrófalvi fiatal a Székelyudvarhelyen töltött tanulóévei alatt nemetül is megtanult, így kísérőként a tolmács feladatot is el tudta látni.

Az ingajarat visszafelé Klézséből a 38 éves Botezatu Illést orvosi vizsgálatra, Szabófalváról Sascu Sebestyént vállalkozni vitte a magyar fővárosba. Amióta a kormányban is ott vagyunk, bátrabban kérnek eligazítást a szabófalviak. Közben gyarapodnak a gazdasági kapcsolatok, újratanulják az utóbbi évtizedekben elfelejtett magyar anyanyelvüket is.

Október 5-én a képviselőházban a Bihar megyei képviselő interpellálta a közoktatási minisztert, illetve az egyházügyi államtitkárt, szóvá téve, hogy a moldvai csángómagyarok nem tudnak érvényt szerezni azon alkotmányos joguknak, hogy anyanyelvükön tanulhassanak és misézhessenek. Bár a klézsei magyar szülők még 1996-ban hivatalosan kérték a magyar nyelv tanítását a községi iskolában, a Bákó megyei tanfelügyelőség válasza sem méltatta őket. A két minisztertől azt kérdezte a képviselő, hogy milyen konkrét lépéseket szándékoznak tenni, hogy megoldják mind az anyanyelvi oktatásra, mind az anyanyelvi hitéletre vonatkozó állampolgári óhajt.

Kedvező válaszokra várva bízunk benne, hogy idővel a Bákó megyei magyaroknak is lesz képviselője a román parlamentben és minden fórumon a világban, ahol arra szükség van.

A moldvai magyarság körében észlelt lelki terrorért elsősorban a római katolikus egyház a felelős. A feloldozás is innen kellene érkezzen. Ezzel szemben a moldvai magyarok vándorapostolának, Domokos Pál Péternek még a szobra is zárja Csíksomlyón az Erdélyi Ferences Rendtartomány elöljáróját. Ha eddig számukra nem volt világos a nemzetünk tragédiáját okozó Mohács-jelenség, akkor itt van az elrettentő példa arra, amikor az értelmiség elszakad az istenadta néptől. Eddig csak a pufajkások óvtak a „magyarkodása”-tól, újabban mások is hasonlóképpen cselekednek. (Lásd Fr. Benedek Domokos OFM, a Szent István királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány elöljárója írását: Végleges pontosítás a csíksomlyói Domokos Pál Péter szobor ügyben. Hargita Népe, 1998. október 7.).

Egy szekus a Vatikánban címen jelent meg az a megdöbbentő írás az egyik népszerű román lapban (România Liberă 1992. I. 9.), amire több ízben hivatkoztunk, de most sem tudjuk hová lett a szekus a Vatikánból? Időszerű lenne ezt a kérdést a magyar sajtóban is feltenni. Hátha egyszer megtudjuk az igazságot.

A középkori magyarság családneveit foglalja egybe Kázmér Miklós hatalmas, több, mint ezer oldalas munkája. Moldvától Felsőőrig, Szlavóniától Sáros megyéig gyűjtötte össze a családneveket, igazolta azok magyar eredetét, kutatta fel előzményeiket számtalan forrás feldolgozásával. (Régi magyar családnevek szótára XIV-XVII. század. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Bp., 1993).

NOVEMBER 1-30.

Szerethetünk hát, nyelv, becsületünk,
lehetsz a régmúlt s a jelen nekünk,
eltöltheted a szívünk és agyunk,
megvallhatod, hogy kik és mik vagyunk

Székelyudvarhelyen a Benedek Elek tanítóképzőben az idén három végzős növendék van a Szeret teréből: Bartha Margit Pusztinából, Farkas Mónika, Füstös Gabriella Gyoszényből. Az osztály legjobb tanulója Füstös Gabriella. Ezt a teljesítményt csak az tudja értékelni, aki ismeri a mélységet, ahonnan ezek a lányok indultak. Ennek a titoknak a megfejtése tanulságos lehet mindannyiunk, de elsősorban a következő nemzedékek oktatói-nevelői és a hasonló sorsú tanulói számára. Tudomásul kell már venni és intézkedni, hogy minden elszigetelt helyzetben levő magyar településen szükség van jól képzett, öntudatos tanítókra, tanárookra, egészségügyiekre, gazdasági vezetőkre, egyszóval értelmiségiekre.

A Hítel az egyik olyan folyóirat, amelynek szerkesztői teljesítik az írástudókra háruló feladatokat a legüldözöttebb lelki terrorban tartott moldvai magyarságra vonatkozóan is (1993 december, Vetési László: Vallásos kölcsönhatások a szóránymagyarok körében; 1994 március, Ferenczes István: Perka Mihály balladája. Csángó vízőlönregék; 1994 július, Tamás Menyhért versei; Fodor Sándor Jegyzet; 1994 december, Beke György: Csángók Jászberényben; 1996 szeptember, Makkay János: A csángók, a mezőségiiek és a székelyek honfoglalása; Faragó József: A csángómagyar népköltészetéről. Samu Mihály: Az önrendelkezési jogokról.)

A Hunnia egy másik olyan fórum, amely figyelmezteti a közömbössé vált magyarokat, Szabó Dezsőt idézve, hogy minden magyar felelős minden magyarért, beleértve a keleti elszigeteltségben élőket is (30. szám. Domokos Pál Péter méltatása; 31. Gyimesi népi ima; 61. Jánó Ilona elbeszélései, Lészpéd; 73. Lujzikalagori hejgetés; 94. Klézsén magyarul akarnak imádkozni.)

Ezzel szemben valami fércelt (értsd takony) gyászmagyar Budapesten a Francia Intézetben a franciáknak azt mondja, hogy a Hítel nacionalista lap, a Hunniáról még durvábban nyilatkozik (Vasárnapi Újság 1998. november 8.)

Amikor a felcsíki idős asszonynak a szemére vették, hogy milyen kegyeret eszik, kellő öntudattal megjegyezte, hogy a nagyanyjának a nagyanyja is tudott kegyeret sütni. Az esztétika csoda tanárának (R. S.) hasonló megjegyzése okosabb volna, minthogy minket erdélyieket is felvonultat ellenséges nézetei igazolására (Vasárnapi Újság 1998. november 15.)

Amiért eltűrtük a trianoni döntést, vagy azt, hogy egy más kor fércelt alakjai lemondják a Világkiállítást, nem azt jelenti, hogy minden közösségünk elleni izgatást, minden ilyen súlyos bűntényt mindig eltűr a magyarul beszélők öntudatos közössége!

Mert a Tisza vize ki szokott áradni... – mostanában igen sűrűn – elsősorban azért, mert azok az okosak sem ismerték Európa térképét, akik a győztesek gögjével szabdalták, gondolván, hogy büntetlenül tehetik. A sűrűn jelentkező emberi szenvedéseket okozó természeti katasztrófák naponta figyelmeztetnek az elkövetett bűntényekre, a tarthatatlan állapotokra, miközben az össze-vissza szabdalt Európát alig lehet visszafércelni.

Majdnem minden magyar lakta vidéken demográfiai katasztrófáról siránkozunk. Bogdánfalváról ellenpéldaképpen bemutatjuk a Gábor családot (Gábor Mihály 607362 Valea Seacă, Str. Florești, comuna N. Bălcescu, Jud. Bacău). A Gábor gyerekek születési sorrendben (név, születési év, hónap, nap): Julián 1972. okt. 17., Benoni 1974. június 25., Brigitta 1976. jan. 4., Klára 1978. jan. 13., Dániel 1980. február 6., Krisztina 1982. január 30., Felicia 1984. február 29., Jeremia 1986. március 6., Mihály 1988. febr. 9., Máriusz 1990. május 26., Antal 1992. júl. 18., Marcika 1994. szept. 17.)

A jövőben, amikor a magyar nagycsaládkról gondoskodunk, akkor a többi moldvai magyar nagycsaláddal együtt a Gábor családról sem feledkezhetünk meg.

Nem büntethetjük a hátrányos helyzetű moldvai magyarokat azért, mert a sokra tartott Duna Televíziónál is rosszul ismerik a Kárpát-medence térképét és régióit. Folytatjuk a parabolaantenna telepítést. Köszönet Kenessey Csabának és nejének Spanyolországba, az újabb két parabolaantenna telepítéséről való gondoskodásért.

DECEMBER 1–31.

lehetünk egy veled a születéstől
addig, mikor már nincsen irgalom
te legdrágább részünk az egészből,
a bölcső és a sírhalom. (1983 február)

„Nehéz szívvel adom közzé ezt az útinaplót. Azt szeretném, ha elindítanák – nálam kiválób, elhivatottabb magyarokban – keleti testvéreink nagy perének újrafelvételét. E per több évszázados s mi, anyaországiak, benne sokszorosan vádoltatunk. Elhanyagoltuk a Kárpátokon túl élő magyarságot. Évszázadok óta habozunk: hazahozzuk-e őket, vagy ott igyekezzünk őket fajunknak megtartani? Vádol minket az elmulasztott idő, mert az utolsó száz évben megháromszorozódott a keletre vándorlók száma. Vajon tudjuk-e szétszórt fajtánk nagy perében áldozatos munkára ítélni önmagunkat, vagy megvárjuk, hogy a történelem vesztesnek ítéljen s tőlünk örökre elszakadjanak? Én csak egy szerény könyvecskét írtam útmutatásul s híradásul azoknak, akik nálam kiválób, erősebben magyarok és tudnak férfimódra cselekedni is.” (Ignác Rózsa: Keleti magyarok nyomában. Püski Bp., 1998. 72. o. Eredeti kiadás Bp., 1941).

„Ma már nemcsak a „keleti” és a mai határainkon túl élő magyarok száma fegy vészesen, hanem a csonkaországiaké is. Ezidáig nem csak rajtuk nem tudunk segíteni, együttes önmagunkon sem. Európai integráció, a nemzetek Európája előtt kívánjuk a nemzetrészek békés együttélését, legyenek azok magyarok, románok, szerbek, horvátok, bosnyákok, albánok, macedónok, görögök, törökök vagy bárkik. E nélkül nem lehet béke Európában.” (Budapest. 1998. március 15. Püski Sándor.)

Pusztinából csak annyit tudok mondani, hogy felvettem a kapcsolatot a budapesti néprajzi múzeummal, és azon dolgozunk, hogy egy régi csángó szoba berendezését hajtsuk végre és a budapesti népnek a vizitálására adjuk. Az öregasszony, aki már 90 éves, megengedte a fényképezést és a házban levő dolgokat átadni a néprajzi múzeumnak. (Becze József. 1998.)

Bogdánfalvára a 12 gyermekes Gábor család 4 éves beteg leánykájához – ezen a télen igen korán jelentkező első hóvihár előtt- megérkezett a gondviselés. dr. Mátyus András eligazítása útján dr. Pelok Benedek – György orvos a helyszínen megvizsgálta a beteg leánykát és meghatározta a lehetséges legsürgősebb tenni-valókat:

- neuroobonans gyógyszerek (Cerebrolysin, Piracetam, Piritinol, Gingkobi-loba kivonat stb.)

- színes hangos játékok,

- kisebb méretű tolószék,

- megfelelő gazdasági háttér biztosítása a népes család számára, a jelenlegi tarthatatlan állapottal szemben. Sokan felelünk azért, hogy nem 4 esztendővel korábban fedeztük fel ezt az állapotot. Fel kellene kutatni végre a hasonló eseteket.

Minden hasonló helyzetben levő településnek, családnak, személynek egyszer csak megtaláljuk a segíteni kész testvérét. A testvértelepülés-hálózat életre keltésével lehetséges a rászorulóknak segítése. Majd csak jelentkezik egy újabbkori apostol, aki cselekvésre szólít minden ideiglenesen jobb helyzetben lévő magyart.

„A kivüálló nehezen érti meg a magyarok Kőrösi Csoma-kultuszát. Egy lelkes diák útra kerekedik, azt tűzve maga elé, hogy megleli őseinek szülőhelyét, anyanyelvének eredetét. Ezt azonban nem leli meg. Nem kis részben azért, mert közben két másik népnak tesz, nem mindennapi szívóssággal és hősiességgel szolgálatot. Megszerkeszti élete főművéül az első tibeti–angol szótárt.

Abban az időben, amidőn nálunk Mátyás király uralkodott, az oroszok háborúskodni kezdtek az Ural vidéki és szibériai népekkel, hogy a kereszténységet terjesszék. A sok között egy kicsi, de harcias népbe ütköztek. Ezt a népet jugornak, hazáját pedig Jugriának nevezték. Akkortájt a római pápai udvar sokat foglalkozott azzal, hogy a görög-keleti országokat és az Oroszországban élő, még pogány népeket a katolikus hitre térítse. Gyakran utaztak hittérítők keletre. Volt köztük veronai pap, aki nyilván magyarul is tudott, ha ugyan nem magyar származású volt. Ez volt Julián után az első, aki a Távol-Keletről azzal a hírrel tért meg, hogy ott olyan népet talált, amely majdnem úgy beszél, mint a magyar. Nyilván az Ural vidéki jugorokhoz vetődött el. Az ő elbeszélése nyomán írhatta a tudós pápa, II. Pius, 1452-ben, hogy a Duna mentén lakó magyarok ezeknek a szittyáknak is nevezett jugoroknak a rokonai, „mert nyelvük egyforma”. (Illyés Gyula: Bölcsőkutatók. Bp., 1964)

1999

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 1999

Bogdánfalvára a 12 gyermekes Gábor család 4 éves beteg leánykájához – ezen a télen igen korán jelentkező első hóvihár előtt- megérkezett a gondviselés. dr. Mátyus András eligazítása útján dr. Pelok Benedek – György orvos a helyszínen megvizsgálta a beteg leánykát és meghatározta a lehetséges legsürgősebb tenni-valókat:

- neuroobonans gyógyszerek (Cerebrolysin, Piracetam, Piritinol, Gingkobi-loba kivonat stb.)

- színes hangos játékok,

- kisebb méretű toloszék,

- megfelelő gazdasági háttér biztosítása a népes család számára, a jelenlegi tarthatatlan állapottal szemben. Sokan felelünk azért, hogy nem 4 esztendővel korábban fedeztük fel ezt az állapotot. Fel kellene kutatni végre a hasonló eseteket.

Minden hasonló helyzetben levő településnek, családnak, személynek egyszer csak megtaláljuk a segíteni kész testvérét. A testvértelepülés-hálózat életre keltésével lehetséges a rászorulóknak segítése. Majd csak jelentkezik egy újabbkori apostol, aki cselekvésre szólít minden ideiglenesen jobb helyzetben lévő magyart.

„A kivülálló nehezen érti meg a magyarok Kőrösi Csoma-kultuszát. Egy lelkes diák útra kerekedik, azt tűzve maga elé, hogy megleli őseinek szülőhelyét, anyanyelvének eredetét. Ezt azonban nem leli meg. Nem kis részben azért, mert közben két másik népnek tesz, nem mindennapi szívóssággal és hősiességgel szolgálatot. Megszerkeszti élete főművéül az első tibeti–angol szótárt.

Abban az időben, amidőn nálunk Mátyás király uralkodott, az oroszok háborúskodni kezdtek az Ural vidéki és szibériai népekkel, hogy a kereszténységet terjesszék. A sok között egy kicsi, de harcias népbe ütköztek. Ezt a népet jugornak, hazáját pedig Jugriának nevezték. Akkortájt a római pápai udvar sokat foglalkozott azzal, hogy a görög-keleti országokat és az Oroszországban élő, még pogány népeket a katolikus hitre térítse. Gyakran utaztak hittérítők keletre. Volt köztük veronai pap, aki nyilván magyarul is tudott, ha ugyan nem magyar származású volt. Ez volt Julián után az első, aki a Távol-Keletről azzal a hírrel tért meg, hogy ott olyan népet talált, amely majdnem úgy beszél, mint a magyar. Nyilván az Ural vidéki jugorokhoz vetődött el. Az ő elbeszélése nyomán írhatta a tudós pápa, II. Pius, 1452-ben, hogy a Duna mentén lakó magyarok ezeknek a szittyáknak is nevezett jugoroknak a rokonai, „mert nyelvük egyforma”. (Illyés Gyula: Bölcsőkutatók. Bp., 1964)

1999

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 1999

„Vannak vidékek kietlen
Messzeségekbe vezetten”

Kányádi Sándor: Oki Asalcsi balladája.

„Bercsényinek Jászvásárban és Tãrgoviște-ben is voltak jó komái – miért nézett Krakkó fele akkor is, midõn nem menedékhelyre, hanem vigaszra volt szükége.” (Illyés Gyula: *Magyarok*. 1937)

„Aztán egy karaván csángó, derû nélkül.

– Hová?

Már maguk sem tudják.” (Illyés Gyula: *Honfoglalók között*. 1945)

A magyar parasztságnak (az újabkori székelyt kivéve) alig van nemzeti tudata, ez tán a legkitartóbb keleti jelleg benne (Illyés Gyula: *Örökös örökség*, 1954)

A még magyarul beszélõ õshonos moldvai magyarok száma 70 000-100000-re tehetõ. Az asszimilálódás egyházi, állami hatósági segédlettel folytatódik tovább.

Meddig?

– Már magunk sem tudjuk.

Az esztergomi érsek és a Magyar Katolikus Püspöki Kar homokba dugja a fejét, ha a moldovai csángó magyarok anyanyelvû isten tiszteletérõl esik szó. Nem ismerünk olyan határozott és nyílt kiállást, melyben védelmükre keltek volna és szót emeltek anyanyelvhasználatukért. Legalább a hitélet gyakorlásában. Pedig ezt a II. Vatikáni Zsinat is fontosnak tartotta. Ez a szégyenteljes magatartás megbocsáthatatlan véték – legalábbis itt a földi életben. Súlyos bûn, nem csupán a moldvai, de az egyetemes magyarság ellen is. (*Hajdú Demeter Dénes: Janicsár papok és nyelvõrök. Demokrata, 1998/25*)

Az árvíz óta az ingajarat a Tisza felsõ folyásához ingázik.

A búcsúk rendjét is tartalmazó 1999-es Katolikus Csángó Magyar Kalendárium (Bákói Csángó Magyar Szervezet, Julianus Alapítvány, Mikes Kiadó, Kossuth Nyomda RT. Bp. kiadása) kézbesítésére tért vissza egy fordulóra a hagyományos útszakaszra az érdeklõdõkhöz.

Bukovinától a nyugati gyepûig érvényes bölcsességet mond a hadiki születésû Erdõs Ágota Érdõrõl: A tûznek nem szabad kialudni.

Bukovinában Istensegíts, Fogadjisten mellett Hadik Andrásról Hadikfalvának és Andrásfalvának nevezték falvaikat. Józseffelva nevet a fõhercegrõl adták gondolva, hogy majd segíti a falut, de nem tette (Kossuth Rádió, Vasárnapi Újság 1999. január 10.).

Annak örvendek a legjobban, hogy sem a kommunistáknak, sem a katolikus hierarchiának nem sikerült a derekamat eltörni, mondja a 80 éves Bulányi György.

Bákóban megalakult a megyei kisebbségi tanács. Az örmény, görög, német képviselők mellett a moldvai csángó magyarok részéről Csicsó Antal volt jelen. Az elnökségben minden kisebbségi csoport képviselteti magát. Rotációs alapon fél-évenként váltják egymást a tisztségviselők. (Hargita Népe, 1999. január 12.)

Ezáltal egyszer majd csak megtudjuk, hogy ki kicsoda Moldovában, mert népszámláláskor igen furcsa dolgok történtek.

Néhány faluban (Pusztina, Lujzikalagor, Trunk, Klézse) azokat, akik magyarságukhoz csökönnyösen ragaszkodtak, börtönnel fenyegették az összeírók, akik egyházi segédlettel különösen ádáz küzdelmet folytattak a magyar lelkek átírásáért.

A Iași-i püspökség körlevelének utasítását követve a papok (név szerint is említve Szabófalva, Lujzikalagor, Kelgyeszt, Klézse, Somoska községekben) arra szólították fel a híveket, hogy a népszámláláskor vallják románnak magukat, mivel ők román katolikusok (némelyek a „római” katolikus megnevezést egyenesen a „román” népből eredeztették). Szabófalván ellenkező esetben a kitelepítés rémét vetítették a lakosság elé. (Varga E. Árpád: Fejezetek a jelenkori Erdély népesedés történetéből. Bp., Püski Kiadó, 1988, 225. o.)

A Szeret terében még teljesen be sem fejeztük a műholdvevő hálózat kiépítését, hogy minden érdeklődő nézhesse a Duna Televíziót – lévén ez az egyetlen hatékony eszköz, amely édes anyanyelven magyarul tájékoztat ebben a régióban, lélekmentő szerepet is betöltve, és mégis kerül olyan sehonnai bitang ember, aki szerint a Duna Televízió már betöltötte hivatását.

Meghívjuk a Moldvai Csángó Magyarok Szövetsége Közgyűlésére, amely 1999. február 7-én 10–17 óra között lesz megtartva Gyimesbükkön. Megkérjük, hívjon meg erre a gyűlésre más érdeklődő személyeket is. (M. Cs. M. Sz. Bákó, 1999. 01. 09., Csicsó Antal alelnök)

FEBRUÁR 1–28.

„vidékei az ős hitnek
ahova utak nem visznek”

„XII. Piusz pápa az Eucharisztikus Kongresszus pápai legátusa „Pacetti bíboros” barátkozik a bukovinai és moldovai magyarokkal.

Elmondtam, hogy „kik ők és nincsen sehohol hazájuk”. A gyermekáldásról beszéltem németül, mely náluk egészen rendkívüli, s a húségről, amellyel kitartanak nyelvük és katolikus hitük mellett.

Jól esik ilyen hallani!

Körbejárt, áldást adott mindenkinek.

Már megint kívül voltam a körön, mert Kodály Zoltán kiintett. Amikor eléje álltam, szinte görcsösen megfogta a karomat a magyar muzsika öreg királya és azt kérdezte:

Megmondta kérem a bíboros úrnak, hogy Moldvában nem hagyják magyarul énekelni a csángókat? Megmondta kérem, hogy ott nincs magyar prédikáció?” (dr. Németh Kálmán: Százezer szív sikolt. Bácsjózseffalva, 1943. Könyvműhely, 169-180. o.)

„Csángóföldön 1227-ben kezdődött a magyarság élete. A románok úgy gondolták: egy nép annyit ér, amennyit a vezetői.

Papja, tanítója, ügyvédje senkije sem volt, a csángót még embernek sem nézték. Úgy szólították őket a románok, hogy „mäi boanghene”. Boanghen az hülye, félhülye állat. Minden vagy, csak nem ember. Ilyen elnyomás után 1949-ben tanítókat kaptak, de három esztendő után megszűnt a magyar oktatás.

Még Károly király Kamilla Józsefnek, a misszióvezető főnöknek mondta: Templomaitokban magyarul hebegtek, ennek legyen vége, beszéljete románul. Ha megcsináljátok, akkor belőled püspököt csinálók, te misszióvezető. Vállalod? Vállalom. Akkor a missziófőnök másnap körlevelet irt, amelyben az áll: az én templomaimban a mai naptól kezdve imádkozni, énekelni, prédikálni, misézni nem szabad, csak románul. Aki másképpen tesz, azt megbüntettem. A lujzikalagoriak válaszlevelet írtak: a templomot mi építettük, a miénk, engedjétek, hogy úgy beszéljünk benne, ahogy akarunk. Erre a későbbi püspök válaszolt: kérdezlek benneteket, ti magyarok vagytok-e, vagy románok? Ha magyarok vagytok, menjete Magyarországra és ott beszéljete, ahogy akartok, de itt más nyelven nem beszéltek csak románul. Az írás a kezemben van, nem beszélek a levegőbe. Azóta sanyargatják a román nyelvvel a csángókat.

Ez hányban volt?

1885-ben.” (Domokos Pál Péter: „Csak testem van itt, a lelkem hazajár.” In: Ujj János: Valahol (Kelet-) Európában. Arad, 1998. 72. o.)

A Petőfi Csarnokban a Csángóbálon rádióriporter kérdésére válaszolva mondja a moldovai magyar: ez a muzsikás itt 74 esztendő.

Amikor én fiatal voltam, hites szeretőm volt nekem, azzal mentem bálba, s azzal táncoltam reggelig.

Ha február 6-án a budapesti csángóbálon is betartották a régi szokást, akkor február 7-én reggel 10 órára nem érkezhettek meg Gyimesbükkbe a Moldovai Magyarok Szövetsége éves Közgyűlésére, ahol 34 küldött értékelte az 1998-ban elvégzett munkát és meghatározta a további feladatokat.

Klézséből Duma András elnök a többi település küldötteit is kérte, hogy lépjenek a saját jogaik érvényesítéséért. Istók György gazdasági vállalkozáshoz kért eligazítást, idős Csicsó Antal nyugalmazott tanító a magyar oktatáshoz kért meg-

hatalmazást, Bezsán Mihály szeretné, ha szép énekeket magyarul is énekelhetnének a templomukban.

Esztrugárból (Strugar, Bc, 607595) Toma Gheorghe bejelenti, hogy ők katolikusok, de sajnos már nem beszélik a magyar nyelvet.

Szerbekből Szöcs Józsi kijelenti, hogy falujukban 214 gazda van, akik jó szokásokat akarnak bevezetni.

Több küldött egybehangzóan mondja, hogyha nem tartanák be a törvényt, akkor őket berekesztenék. Miért nem rekesztik be azt a hivatalos embert, aki a gyermekek iskoláztatásáért beadott kéréseiket összetépte? Mennyi papírt kell még írjanak, miért nem tanít a tanító úgy, ahogy a szülő kéri?

Csíkszeredában a Domokos Pál Péter Alapítvány 100 moldovai magyar fiatal oktatásáról -neveléséről gondoskodik. A jelenlévők meglepedéssel hallgatták az alelnök Borbáth Erzsébet tanárnő, a József Attila Iskola nyugalmazott igazgatójának a tájékoztatóját.

Kötő József államtitkár az RMDSZ művelődés, oktatási és egyházügyi alelnöke ismertette a kedvező újabb miniszteri rendeletet és annak gyakorlatba ültetését.

MÁRCIUS 1-31.

„de eltalál visszaráved
behunytt szemmel is a lélek”

A fegyveres térítést a prédikáció váltotta fel és, amint a mongol nyomás erősödött, a kunok „készsége” is megnőtt a keresztény hit befogadására. 1227-ben egy részük megtért és a Kárpátokon túl a dél-moldvai Milikóban missziós püspökség létesült a szükségleteikre. Ez azt eredményezte, hogy a magyar király a kun területeket a sajátjának tekintette, a meghódolt törzseket adóztatta és egyházi tized fizetésre kötelezte. A hatalmas kun szállásterület legnyugatibb csücskét közvetlen magyar fennhatóság alá vonták, az élére bán címmel helytartó került, akinek székhelye az Al-Duna melletti Szörény (a mai Turnu-Severin) vára lett. Az új hatalmi igényeknek megfelelően András örököse Béla királyfi 1233-tól Kunország királyának is címezte magát, ami a továbbiakban állandósult, jóllehet „Kunország” maga nemsokára eltűnt a tatár támadás okozta viharba. (Engel Pál: Beilleszkedés Európába a kezdetektől 1440-ig. Magyarok Európában I. Bp., 1990. 211. o.)

Azóta hova jutottunk?

A papok tüzték ki célul a csángó magyarok identitásának a megváltoztatását. 1989-ig sokan azt hittük, hogy az elrománosítás a kommunista rezsim célkitűzése volt, ám 10 évvel a decemberi fordulatot követően keserű szájjal kell konstatálnunk: Moldvában a csángók papjai azok, akik ma is mindent elkövetnek, hogy leghagyományörzőbb, de a teljes asszimiláció állapotában lévő testvérei lemond-

janak önazonosságukról, mi több azt várják el tőlük: maguk mondják, hogy ők románok és nem csángó magyarok. (Ferencz L. Imre: Éppen a papok tüzték célul ... RMSz. 2976 szám).

A József Attila iskola Csíkszeredában sajnos 1998-tól nem foglalkozik a moldvai magyar fiatalok oktatásával, nevelésével, amit korábban felvállalt.

A pápa által egy svájci katolikus közösségbe küldött püspököt konzervatív magatartásáért a helyi közösség nem fogadta el és ezért egy új közösségbe tömörültek. Két hónappal ezelőtt a 13. esztendőben a pápa megszüntette a helyi hagyományokat elutasító püspök küldetését és visszaállt a régi rend a közösségben. (Minoritates Mundi, Duna Televízió, 1990. február 18.).

Egyszer a moldvai magyar hívőket lelki terrorban tartó janicsár püspököt visszahívják úgy?

„Elképzelések szerint a pápa egy napra érkezne Bukarestbe.

A hír hallatára, mi erdélyi püspökök azonnal beadtunk a Szentszékhez egy kérelmet, amibe természetesen nem írhattuk be a Székelyföld hangulatát, mely szerint, ha a pápa csak Bukarestbe jönne, inkább ne jöjjön, olyan nagy volna a kiábrándulás, mert a székely ember nem megy el Bukarestbe.” (Jakubinyi György: A pápa látogatásról, RMSz. 2970. szám)

Budapestről Bukarest érintésével az ingajáráttal érkezett haza Külsőrekecsinybe egy keresztalja. Bogdánfalván átadtuk a Gábor Maricianak szükséges kisméretű tolókoksit, Trunkban Zsitaru Máriának a megjavított tévé-készüléket. Klézsében Duma András elnökkel a gazdasági gondokról értekezve szóba került, hogy a falu határában levő sós forrást ha alkalmassá teszik gyógykezelésre, segíthet a faluturizmus népszerűsítésében.

Gyoszenből Păduraru Olimpia az előző iskolai évben sikeresen érettségizett Csíkszeredában, majd a jelek szerint a döntéshozók értetlensége következtében nem tették lehetővé számára a továbbtanulást. Különösképpen az okozott nagy traumát, hogy életében először választották el az ikertestvérétől. Számomra érthetetlen, hogy a moldovai magyar fiatalokat felvételiztető bizottságban nem a szakmabelieké a szó.

Mindenek ellenére az érettségizett lány a Domokos Pál Péter Alapítvány segítségével informatikai tanfolyamot végzett és készül a következő évi felvételire.

Pusztinában a vendéglátó asszony mondja, hogy a Magyarországra járó fehérlép nem eszes. Amikor itthon van, bójön hozzánk és nem rikolt. (nem köszön).

Szerbekben Szócs Józsi édesanyja régi, mintás bernyécek szövésére vállalkozott. Az ingajarat adományként biztosította a szükséges mennyiségű fonalat. Távozásunk után a falu janicsár katolikus papja erélyesen zaklatta az idős asszonyt, amiért magyarokkal tart kapcsolatot. A szentséges pápa igen meglepődik, ha megtapasztalja az itteni viszonyokat.

Március 15-én a tavasz, a forradalom, az örök fiatalság ünnepén emlékezett a világ magyarsága Szabófalvától San Francisco-ig, nem mások ellen, hanem magunkért.

ÁPRILIS 1-30.

„nyomra lel a szó, a dallam
kötése köt oldhatatlan.”

Az az untalan visszatérő motívum a dunántúli regösénekekben, hogy hideg (idegen) havas országból hazaérkezők kérnek bebocsátást a már nyugovóra tért gazdától – minden szavában valóság. Valóban e`vótak nagy hideg „Havasországba”, mely Erdélynek másik neve, mit a Havasalföld „Havas elve föld” (Oláhország) neve is bizonyít (egyszer így is: Havasalföld), ha hidegekbe ha havasokka, „hidegekről, havasokról” jöttek a nagy útba, nagy hidegekbe és a legrosszabb esetben – és itt talán csángók a szereplők: „hideg messzi, havas Lengyelország szérű”.

Ez nem a távoli, vagy holmi mesebeli „Lengyelországra” való célzás, hanem szintén történelmi valóság. Lengyelország az újkor elején valóban szélén volt Moldvának, ez a lengyel klérus befolyása azóta is az újkoron át végig, sőt mindmáig érvényesült a csángók közt. (dr. Kallós Zsigmond: *Regös dalaink rejtélyei: I. A nyugati székelység eredete a dunántúli regös énekekben*. Vasi Szemle 2 (1935) 3. sz. [különlenyomat] 138-139. o.)

Hiába való volt a magyar nép szívet szakasztó könyörgése Erdély püspökéhez, s a pápához magyar papokért. Csak annyit tudtak elérni, hogy a pápa parancsot adott ki 1774-ben, hogy minden Moldvában működő pap tanuljon meg egy fél éven belül magyarul, vagy adja át helyét másnak, aki erre hajlandó. Ezt a rendeletet se hajtották végre, sőt kereken a római pápa rendelete ellenére a moldovai püspök egyenesen megtiltotta a magyar prédikációt, egy másik a magyar énekeket, s egy harmadik a magyar imádságot a templomban.

Európa lelkiismerete sem engedheti, hogy a vadaknak is kijáró legelemibb emberi és nemzeti jogokat a román kormány Moldva őslakó magyarjaitól megtagadja írta a jászvásári akadémiai tanár. (dr. Baumgartner Sándor: *Moldva a magyarság nagy temetője... Bp., 1940*)

„A csángók magyarságához szó sem férhet. Maga a csángó név a leghelytállóbb magyarázat szerint éppen olyan ősi, őshazából hozott név, mint a magyar, vagy a hun név.” (Széfeddin Sefketbey: *A hét vár országa*. Stadium Bp., 1941. 209. o.)

Magyarországon a reformáció elterjedése a nemzet sorsáért való büntudatos aggodás gyümölcse. A magyarság lelkiismereti kérdésként közelített a reformációhoz. Amint azt Kölcsey Ferenc is megfogalmazta a Himnuszban: Isten bűneink miatt szabadította ránk a törököt, meg kell hát térnünk, szokássá rögződött hitün-

ket meg kell javítanunk. A három részre szakadt ország nemzeti öntudatát és ön-
 érzetét, a háromféle államigazgatási rendszerben kényszerült lakosság identitás-
 tudatát a reformáció hite alakította és egyesítette. Anyanyelvű irodalmunknak a
 könyvnyomtatás általi széleskörű elterjedése is a reformáció érdeme. Valamint az,
 hogy a török hódoltság másfél évszázada alatt nem sikerült az ország népét mohamedán-
 ná tenni, ellentétben más török hódította balkáni népekkel. Ez a magyará-
 zata, hogy Európának ezen a keletinek nevezgetett felén egyedül Magyarországon
 vert tartósan gyökeret a kálvinizmus, a református vallásfelekezet (Nemeskürti
 István: Múltunk a jelenben, Örökségünk. Budapest – Ungvár, 1994. 12. o.).

Marcus Bandinus vagy Marco Bandin (eredeti neve Bándulovics) bosnyák fe-
 rences pap 1644–1650 között marcionapoliszi érsek és Moldvában apostoli hely-
 tartó a római katolikus lelkek jó pásztorának, gondviselőjének bizonyult. Főpász-
 tori körútja, vizitációja során együttérzéssel hallgatja a galaci és tatrosi magyaro-
 kat, akik anyanyelvüket ismerő papot kérnek. (Csíksomlyói Ferenczes Kolostor
 kincsei. I. p. Gegő Elek: A moldvai magyar telepekről. Budán 1838-ban megjelent
 mű reprint kiadása. Az előszót írta Szöcs János Csíkszereda 1998).

A legfőbb ideje volna, hogy a sok évszázados kérés végre beteljesüljön.

AJÁNLÁS

Lássad uram falumat
 Életben hogy haladik
 Viseld hazzája gondadot
 Míg a földön létezik

Duma István András

Gorzalfalváról Gábor Raymund fazekasmestert ólommérgezéssel szállították
 kórházba. A kézműiparban is fontos a szakmai ártalmak elleni védekezés.

MÁJUS 1–31.

„csángónál is csángóbb éren
 oki asalcsi nővérem”

„Tehát Isten akaratából lett rommá a város. És hiába tartottuk a papokat.

– Ahol egy igaz ember lakozik, megmenekülnek mindannyian – mondotta
 az Írás és nem menekültünk meg. Tehát nem volt közöttünk egyetlen igaz ember.
 Még a papok között sem. Ez az igazság.

– A papok nem végezték el a rájuk bízottakat úgy, ahogyan kellett volna. Vagy
 nem ahhoz az Istenhez imádkoztak, amelyik az igazi.

– Megcsaltak minket a papjaink... Csalók voltak és nem Isten emberei. Elfogadták a pénzt, amit fizettünk nekik és nem tettek érte semmit. Beszéltek az Isten jószágáról és Isten szeretetéről. Egy jámbor békés kegyes Istenről beszéltek, aki szereti az örvendezőket s azokat, akik pénzüket a papoknak adják. De nem beszéltek arról, hogy ez az Isten haragudni is tud. Hogy ölni is szokott ez az Isten, arról nem beszéltek soha. Mindig csak arról beszéltek, ami Istennel kapcsolatban *volt* és nem arról, ami *lesz*. Én azt hiszem a papok felelősek a Városért és senki más.” (Wass Albert: Rézkigyó, München 1947. II. Kiad. Budapest, 1998. 48–50. o.)

A megszállók élettanilag meg akarták rontani a magyart, az utolsó években katonai szolgálat helyett a különböző ördögszigetekre küldték őket. Ismerős régi történet. A török világban egyszer már a néphalál szélén álltunk. Az új uraknak nem kellett volna százötven év ehhez a biológiai merényletchez. A magyar még megfizette a hagymatornyos katedrálist, a magyarfaló állami iskolát, zsarolta a bírót, tisztt, zsandár, finánc, s a végén elvitték árkolni egy tifusz szigetre. (Cs. Szabó László: Erdélyben. Bp., Magyar Kiadó. 1993. 75. o.)

„ I. Kedves Doktor Úr. Szeged, 19.11.1947. (Másolat)

Kerem legen szives az Irántunk és halgossa meg a panazinak maga ismeri legjobban a csangok senvedésiket azért Kerjök közbe járást legyen hogy befogadynak azz oregorszagba 1940 ota mindig zovoros volt azüdü és a mi Papjaink mindig elenük voltak és elenük vannak ma mái napig és alom vesedelmeseznek benük mért magyarul beszélünk. 1943 akartam hazameni de nem lehetőségét, mert mindig katanak voltunk és nem lehetet hazajutni az utlevelhez jutni csak azok tutak el méni kik nem voltak katonák abban az üdőbe sokan el otak a vagyonikat hogy menk, mint telepések de meg sem tudok el meni.

II.1946 Tovosan le voltam a Missiohoz beseltem akkor Gglai titkar ural és azt mondata hogy magyar ország nem tud Be fogadni és یداig mindig ozt mangyák hogy nem fogadnak be pedig mindig menetek Labnik bol de mi moulg azt nem tudom nem tudom megmondani mekora iricseg von it nalunk a faluba Lespeden csak azért hogy kertük az anyai nelv sobod Hasmolatat a templomba ezert irigellenk a papok és köseg ele jaro.

Tehat elig jut ki a puliská és egy keves krumpli de iricseg von bösegből.

Akarnam tudni, mert ném lehet nekünk méni?

III. Csak azt gondolák meg magik hogy minden nézmet ményán az anya országaba peldaul a lengyelek menek Lengyel Országba a Totok Erdelből Elmentek Csehoslovaciaba a yidok menek Polestinaba.

Csak nekünk van setecseg a csangoknak hogy seet vertek ösapainkat a Modelfalvi veselrel. Be vandoroltak Moldovaba senvedtek és senvednek míg el postulnak az idegenbe legyenek szivesek teyenenk sort (?) értünk és gyücsenek haza, mint a Kotla a csirkeit és né hagynak minket el pustulni azokat a meiek megmaranak Mainus Honapiabo be nyutotom egy kervent a Bukaresti misiohoz 94 csango cso-

lad nev/i/be beköltöző Engedeit Maius 16ikan 1430 szam iktottak és nem atok semi feleletet legyen szives agon utasitast a bekötözesi ügybe többet nem tudunk szenvedni haza akarunk meni. Varok varok feleletet.

Kivalo Tiszteletvel tisztelt Ignác István.”

(Magyar Országos Levéltár. Jelenkori gyűjtemény. Minisztertanácsi általános iratok. XIX, A-1-j, 128. doboz, 14780)

A szülőföldjén kell emberi körülményeket teremteni végre ennek az őshonos népcsoportnak. 500 éve kéri a Szentszéktől a magyar papokat. Eddig hiába. A csodák csodája, hogy nagy részük még mindig édes anyanyelvén, magyarul szeretné imádni istenét, pedig janicsár papjaik az ördög nyelvének tartják és hirdetik azt.

Újabb fájdalomforrás lehet, hogy a pápa a leghűségesebb és legtöbbet szenvedett hívei helyett csak azok elnyomóit látogatta meg.

A Szentatya e fájdalom mélységéről akkor győződhetik meg, ha a fennvaló lehetővé teszi számára egyszer, hogy megtapasztalja a csiksomlyói pünkösdi csodát.

Addig is létszükséglet a csonkamagyarországi jó példa. Kétezerben olyan keresztény Magyarországot kell újra építenünk, ahol nem a koporsókészítő, hanem a bölcsőfaragó mesterség lesz a jövedelmező szakma. (Sinkovits Imre).

JÚNIUS 1-30.

„véremmel egy vér ki verset
két megyényi népnek szerzett
két megyének két kötetnyi
verset s utána letenni
váltani a tollat késre
sztetoszkópra és szikére”

Bukarestben a Szentatya egyszer csak szép magyar nyelven kezdte mondani a hallgatóságnak, hogy „őrizték meg hitüket, hagyományukat, ápolják kultúrájukat.” A moldvai magyar hívek közül ezren már Budapesten is jelen voltak a pápalátogatáskor, így van, aki másadszor találkozott a Szentatyával és másadszor győződhetett meg arról, hogy az édes anyanyelve mégsem az ördögé, ahogy azt elvetemült janicsár papjaik hirdetik otthon.

Először angol nyelvű szövegnek hallotta a megnyilatkozást a román televízió riportere, majd helyesbített, kijelentve, hogy magyarul beszél a pápa.

Nem is könnyű feladat definiálni az értelmiség fogalmát. Jellemző, hogy az egyik leggazdagabb nyelvben, az angolban, nincs a szónak megfelelője. Jelzőként

értelmileg talán a „professional” (és nem az intellectual) felel meg leginkább az értelmiséginek, de főnévként ez nem áll.

Nem véletlen a szó hiánya, ugyanis ez a kategória jórészt modernkori, magyar – esetleg közép-európai fogalom.

Az értelmiségi lét alapfeltétele a folytonos és örökös képzés – nem csak szakmán belül, de azon túl menően is – mindenkor ismerje helyét és helyzetét a világban. A tudást nemcsak begyűjteni, hanem megfelelő időben és helyen tovább is kell adni, ki kell sugározni a környezetbe.

S végül hadd említsem a talán legfontosabb tulajdonságot: magas erkölcsi szinten álljon és éljen az, aki magát értelmiséginek tartja és legyen tudatában annak milyen társadalmi kötelezettségei vannak.” (Németh Magda: Felelősek vagyunk. Hivatás és hitvallás, Szerk. ifj. Fasang Árpád és Fodor András I. Bp., M. M. Kiadó, 1998. 458-459. o.)

Hova sorolható az a két újságírónak mondott személy és a szerkesztő (Costinela Breahna, Victor Eugen Mihai: Pașaport pentru Cleja, Săptămânalul ASA Bacău, 17 aprilie – 23 aprilie 1999), akik azzal szórakoztatják olvasóikat, hogy mérgez a világháló, veszélyes a Magyarok Világszövetsége, a Duna Televízió, a 150 esztendő Brassói Lapok, az RMDSZ, a Mi magunkról című Klézsében megjelenő újság és egyáltalán, ami egy őshonos népcsoport identitásának a megőrzését biztosítja.

Az ilyen személyeknek hiába panaszolja Dimitrie Craciunovici, a jugoszláviai Astra Romana társaság elnöke a Románia Liberă című lapban (RMSz. 3052), hogy a román sajtó a szerbek helyett az elnyomott szerbiai románok sorsával foglalkozzon.

De hova sorolható Székelyudvarhelyen az a városatya, aki ebben a patinás iskolavárosban a színházalapítás ellen szavaz, mikor végre lehetőség adódik, hogy sok évtizedes hiábavaló harc után megszülethet ez a fontos intézmény.

– Mikor lesz jó világ? – kérdezik a Nagy-Küküllő völgyében.

– Akkor, jó testvér, amikor nem az idén égeted le azt az elszáradt növényzetet, amit a tavaly le kellett volna kaszálnod.

„Ha két hivatalnok, vagy két parasztember szóba ereszkedik, bármennyire is különböznek is észben s látottságban: ez a közös alap többnyire megvan köztük. Az új iskolának az egész nemzet alá kell ilyen közös alapot adni. (Németh László: A kísérletező ember. Bp. Magvető Kiadó, 1963. 142. o.)

Az ingajarat az idén 5 kárpátaljai és 4 moldvai magyart Lourdes-ba zarándoklatra, majd 3 moldvai magyart Budapestre orvosi vizsgálatra szállított.

A pápa látogatás Bukarestbe menet az egyik moldvai magyar egyházközség zarándokai megkéstek, mert elromlott a busz. Addig szidták a papjukat, hogy ilyen rossz masinát fogadott, amíg megígérte, hogy Csíksomlyóra is elviszi őket. Így legálább, amikor Czirják Árpád érseki helynök pünkösdi beszédében értük is szolt,

részesei lehettek annak a csodának, amikor a szentmise végén több százezer magyar egyemberként énekelte nemzeti imádságunkat:

Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel bőséggel...

JÚLIUS 1–31.

„megmaradni néma társnak
híven ahhoz kit bezártak
kuzebáj gerd csöndjét önként
vállalni de nem az önkényt.’

Magyar szerencsétlenségeink közt egyike a legnagyobbaknak, hogy a múlt század elején nem a színmagyar Debrecen, hanem Pest-Buda lett az ország fővárosa. (Németh László: *Budapest meghódítása. Életmű szilánkokban.* Bp., 1989. 1. köt. 561. o.)

„A politika a sátán műve, s ha a lelken is eluralkodik, a papság ezt tartja szem előtt, a hívők nem tehetnek mást, új himnivaló után kell nézzenek.

Brassóban, Marosvásárhelyt, Udvarhelyt egy-egy darabot láttunk az erdélyi bajból. Kolozsvárt együtt volt a magyarság egész betegsége. Már az arányszám-változás visszaesése is milyen ijesztő: közel száz százalékról ötvenre vagy negyvenötre. A megszállás után tizenkétezer magyar szökött el, mert nem volt szabad esküt tenni. Feltűnt már Brassóban a dzsentrí és zsidó befolyás osztozkodása az érdekeiben, mindkettőtől idegen magyar népen; itt kiegészül a kép: még a szíves vendégszeretet is egy katolikus-protestáns csatározást váltott ki körülöttünk. A csángók pápához intézett memorandumait a bukaresti püspök a Siguranța-nak adta át, tudják a protestánsok: természetes, hogy a katolikusoknak is van hasonló értesülésük.” (Németh László: *A minőség forradalma. Kisebbségben.* II. Köt., Bp. Püski Kiadó, 1992. 800. o.)

„A pápa nem ment el Erdélybe. Nem ment el a katolikus székelyekhez, sem a Vatikánhoz visszatért görög katolikusokhoz. Azért, mert fontosabb a hódítás. A már meglévő báránykakkal minek törödni, ha esetleg olcsón gyarapíthatjuk a nyáját?

Tempfli József püspök úr fájdalmasan az egyetlen magyar főpap, akiben az Isten igazságában vetett hit és a nemzet iránti felelősség eltéphetetlenül egyesül. Ő úgy fogalmazott a Demokratában, hogy a pápa megalázkodott. Sajnos a jelek szerint a megalázkodásból bőven kijutott az erdélyi keresztényeknek, sőt keresztényeknek is. Egyszer talán valaki megfejtje a Vatikán módszeres magyarellenességének a titkát. Egyet azonban már tudunk. Ezek a diplomáciai sakkhúzások mér-

hetetlenül sértik az Igét. Isten ugyanis nem birodalmat akart a Földön, hanem igazságot.” (Bencsik András: Irány a Napkelet. Demokrata. III. Évf. 1999. 19. sz.)

A kolozsvári Polis és a marosvásárhelyi Mentor könyvkiadók által megjelentetett Petőfi Sándor összes költeményeiből 300 számozott példány is készült. Az 1–150 sz. példány, a 151–300 sz. példányokat a névre szóló ex libris-en megnevezett nyugati magyar testületek és magánszemélyek adományozták az erdélyi szóróványiskolák jó előmenetelű tanulóinak.

A Pusztinából érkező Bartha Margitnak a 103., a Gyoszenből érkező Farkas Mónikának a 104., az ugyancsak Gyoszenből érkező Füstös Gabriellának a 105. számú példányt, Székelyudvarhelyen a Benedek Elek tanítóképzőben elért tanulmányi előmenetelükért a kicsengetésük alkalmával Dávid Gyula irodalomtörténész, az EMKE elnöke, a Polis Kiadó vezetője gondoskodása révén kézbesítettük.

Ugyanebből az alkalomból a Bákói Csángómagyar Szervezet elnöke Perka Mihály tanár Szabófalváról a „legnagyobb székely” főművének, a Székelyföld leírásának egy-egy példányát ajándékozta, emlékeztetőül a tanuló évekre.

A végzősök egyetlen kérése: segítsük, hogy a helyi hatóságok akadékoskodása ellenére, szülőföldjükön taníthassanak.

Az érettségi vizsgán Füstös Gabriella 9,55 átlánossal a hetedik, Farkas Mónika 8,88-al a harmincnyolcadik, Bartha Margit 8,85-el a harmincnegyedik helyen végzett a 126 végzős közül. Dicséret érte, amit a Moldvai Magyarság című lapban kellene közzétennünk, de az sajnos a múlt év decembere óta nem jelenik meg. Ez igen rossz üzenet minden illetékes tényező részéről. Annál jelentősebb cselekedet, hogy a múlt év végén és ez év elején Spanyolországból Kenessey Csaba és neje Bogdánfalván Gábor Mihály, Gyoszenben Füstös Pál, Somoskán Benke Valentin és Szerbek helységben a Tázló völgyében Szőcs József családjának újabb műholdvevő parabolaantennák telepítéséről gondoskodott. Ezáltal 25-re gyarapodott azon települések száma, ahol az általunk üzembe helyezett antennák segítségével az érdeklődők hozzájutnak ebben a régióban leghatékonyabb magyar nyelvű hírforráshoz. Az érdeklődő többi településen élők ellátását továbbra is feladatunknak tekintjük.

A Magyarok Világszövetsége gazdasági osztálya által adományozott, tartós élelmiszerekből álló egységcsomagokat 13 moldvai magyar sok gyermekes család számára az ingajarat szállította helyszínre.

„életen át hallgatással
 dacolni az elnyomással”

Forrófalváról Antal N. Lajos Székelyudvarhelyen a dr. Bányai János szakközépiskola mellett működő erdészeti technikumban az idén 32 végzős közül 7,75-ös általánossal a huszonharmadik helyen végzett. A Bákói Csángómagyar Szervezet elnöke, Perka Mihály tanár Szabófalváról a „legnagyobb székely” főművét, a Székelyföld leírását ajándékozta ebből az alkalomból.

Bogdánfalvára a 12 gyermekes családhoz a beteg gyermek számára – az orvos által előírt – terápiás célokat szolgáló színes játékokat is az ingajarat kézbesítette, majd Klézséből Kató Remuszt, Külsőrekecsinyből Benke Mónikát, Ignát Krisztinát, Pusztinából Becze Ágit, Somoskából Demse Ágostont kéthetes magyarországi nyaraltatásra szállította.

A következő fordulóval Forrófalváról Antal Lajos, Gyoszenből Paduraru Iulian, Timpu Mónika, Timpu Krisztina (Vicei), Zsitaru Krisztina, Külsőrekecsinyből Anghel Mónika, Trunki Péter, Lábnikből Laczkó Péter, Lujzikalagorból Gábor Gabriel, Horváth Juliánna, Magyarfaluból Gál Sebastian, Janku Laura, Janku Marius, Pusztinából Bilibók István, László Jóska, Ignát Celina, Somoskából Benke Irina, Gál Felicia és Kotis Mihály alkotta népes csoport utazott magyarországi nyaraltatásra.

1997-ben hagyta el a nyomdát Lucian Boia jászvásári professzor Történelem és mítosz a román köztudatban című – ugyancsak sok kommentárt kiváltó – könyve, amely a román történetírás revízióját kívánta elősegíteni. (Gál Ernő: Sokk, önvizsgálat, tanulságok. A román szellemi élet vitája és fájó igazságai.)

„A románok a történeti forrásokban a bolgár egyházhoz tartozó ortodox keresztényként tűnnek fel Románia minden részében. E tény pedig egyértelműen tanúsítja azt, hogy délről jöttek, továbbá éppen e tény határolja be azon időpontot is, amely bevándorlásukkal kapcsolatban szóban kerülhet. Aki ezzel ellentétben, más alternatívával próbálkozik és a Vlachok egyházi hovatartozását azzal a feltevéssel akarja összhangba hozni, hogy a románok azóta honosak az Al-Dunától északra, amióta Dacia-ból római provincia lett, zsákutcába jut. (Gottfried Scramm: Korai román történelem. Nyolc tézis a délkelet-európai latin kontinuitás helyének meghatározásához. Csokonai Kiadó, 1997. 78. o.)

Az exequiák és a császár lelkéért való misék ma is continuálódnak. Fábián a magyar páter ma akart volna prédikálni magyarul, de a generalis interdicalta, azt mondta, hogy nem érdemlik meg a magyarok, hogy magyar prédikáció legyen. Ilyen a magyarnak becsületi minálunk, kit Isten orvosoljon szent fiáért. (Wesse-

lényi István: Sanyarú világ. Napló 1703–1708. I. 1703–1705. Bukarest. Kriterion Kiadó, 1983. 476. o.)

Duma István András az a csángó magyar ember, aki napról napra, hétről hétre megvívja csatáit a Bákó megyei Főtanfelügyelőség és a Iași-i Római Katolikus Püspökség tanult hivatalnokaival és papjaival. Levelez, tárgyal és harcol, például főtisztelendő Petru Gherghel püspök úrral, Dumitru Gabor püspöki tanácsossal, vagy Ștefan Fordeș közép-bákói plébánossal azért, hogy magyarul hangozhassék el a mise Klézse és Csángóföld többi településének katolikus templomaiban. (Faludi László: Csángósors az ezredfordulón, Jel. XI. évf., (1999 április 4.) sz. 123. o.)

„Hála Istennek a román hatalom, csángók ellen irányított genocídiumát szerencsésen megúsztam.” (Demse István: Ha magyar beszédüket hallom... Új Idők IV. évf. (1999 július 15.) 14. sz.)

„Távozása után hamarosan megcsonkította nemzetünket, pontosabban a nagyváradi magyar római katolikus püspökség területét hozza idomítva az ellenségeink által meghúzott országhatárhoz. Ezzel több, mint 70 év után Ön is szentesítette az 1920-ban ránk kényszerített trianoni borzadványt, amely azóta körülöttünk sorra összeomlott. Belőle –, mint kiégett házból – csak az üstökös romok maradtak, no meg a magyarság szétdaraboltsága.” (dr. Ádám Sándor: Nyílt Levél II. János Pál Öszentségének... Demokrata III. évf. (1999. május 20.) 20. sz.)

Kacsikában augusztus 15-re a magyar misére sok moldvai magyar hívő érkezett. Ha könyörgésük meghallgatásra talál, egyházközségeik szertartásain is hallható lesz a magyar szó. Az ingajarat ez alkalommal is jelen volt és végezte a dolgát. Az érdeklődőknek osztotta az olvasókat és a jó szót.

SZEPTEMBER 1–30.

„köldöknéző Európa
honnán is tudhatta volna
nem lett belőle botránykő
mért nem dalol a votják nő”

Újfaluban (607429 Satu Nou, Bákó megye) a katolikus családok száma 519, hívők száma 2.165, a búcsú napja szeptember 29. Az itt élő Buceaga, Lenghen, Pargaru családok fiataljaitól értesültünk arról, hogy ezen a hajdani ezeréves határközelében lévő településen is tilos a magyar nyelv használata az iskolában, a templomban, mint minden olyan helyen, amely a Kárpátoktól keletre található. Furcsa szokások terjedtek el ezen a tájon.

Újabb az adózás divatja terjed az egész országban.

„Azonban azt is proponálák, hogy Havasalföldében új adót akarnak felvetni az erdélyiek ott lévő mindenféle marháira és embereire, végezek azért, hogy közönségesen a státusok és az urak nevével írjanak a vajdának felőlem, hogy ne cselekedje, hol ott az erdélyiek is nem követték ezt el őrajtuk, mikor ilyen állapotban voltak, mint most mi vagyunk és ide beszorultanak magukkal és marháikkal.” (Wesselényi István: Sanyarú világ. I. köt. Bukarest. Kriterion Kiadó, 1983. 333–334. o.)

Vendégmunkásként rég mondják a moldvai magyarok, hogy Magyarországon zaklatták őket, de Olaszországban sokan dolgoznak és két év után az ott tevékenykedő hivatalos embernek számít.

Az Európai Népek Föderációs Uniójának egy küldöttsége is eljutott végre a moldvai magyarok szálláshelyeire. Természetesen nem a kis kapukon, ahogy a helyi román sajtó tálalta az eseményt. Az érdekelt népcsoport képviselői és a kormányzati szervekkel folytatott eszmecsereik tanulságul szolgálhatnak mindenki számára. Az a tény, hogy Bákó megyében az oktatásért felelős hölgyet a magyar nyelven is beszélő finn küldött figyelmeztette, hogy a meglátogatott moldvai magyarokkal magyarul értekezett, tehát nem áll a főtanfelügyelőnö állítása, miszerint az itteni emberek nem tudnak magyarul.

A következő kifogás az volt, hogy eddig senki se kérte soha, hogy magyarul szeretne tanulni.

Erre a moldvai magyarokat képviselő Csicsó Antal elkérte a főtanfelügyelői fiókból azt a legutóbbi kérést, amelyben 60 aláírással kéri sokadszor, hogy gyerekeik anyanyelvükön tanulhassanak.

A jelenlévők világosan meggyőződhetek arról, hogy milyen módon biztosítják az itteni lakosság jogait.

Ezek után már szinte természetes, hogy a helyi törvényeknek megfelelően román településre helyezik azt a tanítónőt, aki anyanyelvén, magyarul végezte igen jó eredménnyel Székelyudvarhelyen a tanítóképzőt.

Szabófalván annak idején az volt a hivatalos kifogás, hogy nincs szaktanár, aki magyarul taníthatna. Ez alkalommal, ha egy év múlva visszajön a bizottság, erre nem lehet hivatkozni.

Moldvában az ottani magyaroknak a helyi hatóságok idegengyűlölő képviselői mellett a katolikus egyház janicsár papjai mellett is hadakozniuk kell.

Érdekvédelmi szervezetünk úgy tud segíteni ebben a lélekmentő munkában, ha jól felkészült fiatalok érkeznek vissza szülőföldjükre.

A Duna Televízió népes küldöttsége helyszínen győződött meg arról, hogy a Szeret terében a sok évszázada tartó lelki terror ma is élő valóság... Az egyik legfontosabb eszköz pontosan a Duna Televízió a felvilágosító munkában. Ezért szorgalmazzuk a parabolaantennák telepítését.

Az a tény, hogy az ENSZ égisze alatt működő UNESCO – amely a világsszervezet nevelésügyi, tudományos és kulturális kérdéseivel foglalkozik – a Duna Tele-

víziónak ítélte az idei Camera díjat Párizsban, újra megerősíthet hitünkben, hogy egyszer csak győzni fog az igazság.

A Tatos forrásánál címmel tizedszer szervezték meg a Csángófesztivált Gyimesfelsőlokon. Külsőrekecsinyből az énekesek voltak jelen.

Valaki mondja már meg, hol tanítják és nevelik azokat a tanítókat, akik rövidesen moldvai gyerekeket fognak tanítani szülőföldjükön?

Bízunk benne, hogy hozzánk is elér Európa szelleme. Akkor keleten is szükség lesz öntudatos, művelt emberekre.

OKTÓBER 1-31.

„Csak ki érte csak ki érte
s két megyényi kicsi népe
csak ők tudják csak mi tudjuk
még álmunkban is motyogjuk”

Az egész világból érkeztek a vértanúk leszármazottai Aradra, a vesztőhelyre október 6-án méltóan emlékezni a mártírtábornokokra. Aztán a vendégekkel és a helybeli ünneplő közösséggel együtt megrökönyödve nézhettük a rendőrök gyűrűjében a csúrhét, ahogy fennhangon gyalázták a magyarokat, a mártírok emlékét, az emberi méltóságot.

Nem mind ember, akinek két lába van, ahogy ezt ez az elvetemült csürhe módján viselkedő pszichiátriai sérültek csoportja bemutatta.

Trianon rossz szelleme kísértett a zuhogó esőben. Hasonló benyomásaink akkor voltak, amikor a bákói főtanfelügyelőnök nyilatkozott a moldvai magyarokról.

„Jászvásárra érve két derékfi iparos hazánkfia ragyogó arccal mutogatták az akkori legszabadelvűbb bojárnak Kogálniceanu-nak a csángók érdekében írt vezércikkeit. Én is lelkesültem velük, s álmodoztam moldvai magyar papneveldéről, magyar iskoláról, s mit tudom még miről is. Később a legszabadelvűbb bojártól Bukarestben miniszter lett, akkor aztán olvastam tőle a moldvai „román katolikusok”-ról, olvastam tőle, hogy Moldvában vannak Kálvin, Luther és pápákövetők, de magyar egyházat és iskolát nem ösmer.

Szemembe mondta Rosetti..., hogyha magyar volna Ő is úgy tenne, mint én, de ő román, s ő meg nem tűri az ilyen magyar embert. Amit Rosetti csak mondott, Kogálniceanu meg is tette. Nem tudta megbocsátani, hogy magyar nyelven ki, merte adni Románia földrajzát, s ebben magyar nyelven is megnevezte a csángó falvak neveit...

Na, hanem azért a csángó nép mégsem fog kipusztulni, túl fog élni még akárhány boldogító minisztert, s ha a községi iskoláról nyelvét ki tiltják is, családi tűzhelyén, erdőn, völgyön, melyet mostmár magáénak mondhat, így fogja üdvözölni

egymást: „Dicsértessék az Úr Jézusz!” (Koós Ferenc, Látogatás a moldvai csángóknál. Nemere. 1871. január 3, 6, 10. újraközölve a 150 éves Brassói lap emlékszámban 0847, 1999)

„Választmányi ülést tartott Bákóban 1999. szeptember 28-án a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége. Csicsó Antal elnök ismertette a Csángómagyar Szervezet időszerű kérdéseit. A választmány megbízottat nevezett ki Zöld Péter tanár személyében, aki a különböző erdélyi településeken tanuló csángó gyerekek iskoláit fogja rendszeresen felkeresni, állandó kapcsolatot tart azokkal. A távlatokat felmérve a résztvevők kiemelt célként jelölték meg a csángó értelmiség képzését, ugyanakkor az ülés tárgya volt a felkészülés megkezdése a jövő évi helyhatósági választásokra.” (Csángómagyarok ha terveket szőnek, RMSz. 3199/1999)

Hasonló elhatározások gyakorlati alkalmazása 128, de akár 10 évvel korábban is hasznos lehetett volna. Talán még mindig időszerű.

Különösképpen ilyen tapasztalatok tükrében:

„...Bákó tartomány MNSz. gyűlésén (1953) közölték, hogy az MNSz – mivel haladás ellenessé vált – megszüntette önmagát... meglepett a kétes beállítás, s mint az MNSz Bákó Rajoni Végrehajtó Bizottságának a tagja, kértem, hogy itt ne számolják fel tömegszervezetünket, hiszen nagy segítségünkre volt, s ezután is nagy szükségünk van rá, éppen a sajtóságos helyzet miatt.

A válasz az volt, hogy eddig is az RKP vezetett és ezután is ez vezet, vitának helye nincs.

Valóban a felszámolást követően fokozódott az iskolánk elleni támadás, maga az RKP részéről, amit nagyban támogattak néhai vasgárdisták meg az iskolaigazgatók, hogy pozíciójukat visszaszerezhessék...” (Zsombori Dénes: Összefüggések láncolatából, RMSz. 1993. január 21.)

Valószínű, hogy itt és most egyetlen út az önrendelkezés, de ha egyszer eljuthatunk eddig, minden településen, minden közösségben önrendelkezni tudó állampolgárookra van szükség régiókon, határokon és Kárpátokon kívül-belül.

A román katolikus egyházi értelmiség kialakulása az 1884-ben felállított Jászvásári Püspökség Papneveldéjének, később nyomdáinak, kántorképzőinek tulajdonítható. Ilyen módon sikerült elérni, hogy a katolikus vallás, mely több évszázadon át a moldvai magyar etnikum románságtól való elkülönülésének, a magyar nyelvűség fennmaradásának legfontosabb tényezője volt, a XIX. sz. végétől a románosítás eszközévé lett.” (Tánczos Vilmos: *A moldvai csángók lélekszámáról*. Pozsony Ferenc (szerk.) Csángósors. Moldvai csángúk a változó időkben. Bp., [1999]. 74. o.)

„elment hallgatni s gyógyított
meghódoltat és hódítót
életen át hallgatással,
szembeszállt az elnyomással”

„A Bethlen Gábor Alapítvány évente azokat jutalmazza, akik munkájukkal az egyetemes magyar kultúra értékeit gyarapítják az anyaországban és a határokon kívül, tevékenységükkel hozzájárulnak a közép-európai népek megbékéléséhez, szellemi együttműködéséhez. Az idei díjazottak között van Berszán Lajos plébános is, aki Márton Áron-émlékéremet kapott.

Berszán Lajost az utóbbi években iskolaalapítóként is ismerjük, az ő nevéhez fűződik a Gyimesfelsőlaki Szent Erzsébet Római Katolikus Gimnázium létrehozása, csak úgy, mint az intézménynek otthont adó modern iskolaépület megépítése. A felsőlaki gimnáziumban nem csak gyimesi gyerekek tanulnak, hanem nagyon sok moldovai csángó fiatalnak is továbbtanulási lehetőséget biztosít.” (Márton Áron-émlékérem Berszán Lajosnak. Hargita Népe. 1999. november)

A Debrecenben tervezett Árpád-házi Szent Erzsébet Római Katolikus Líceum épülete a Sziklára Épített Ház példáját idézi.

Gondolod, hogy Búzás meg Kallós a jogtudomány két professzora táncolt örömeiben, mikor 1856-ban az Udvar eltörölte a Jogi kart? Ki lehetett volna védeni a megszüntetését (ezt is tanuld meg, majdnem mindent ki lehet, ha megalkuszol), épp csak teljesíteni kellett volna a Nagyváradi Kerületi Helyhatósági Osztály parancsát, hogy az előadások nyelve ezután német legyen, de hát nem vállalták. Búzás elment levéltárosnak, Kallósnak meg adtak valami munkát a Teológiai fakultáson. Egy egyetemi kar megszűnt, de Debrecen nem tanított németül. Eltartott egy darabig, mire visszaállították a teljes Jogi és Államtudományi Fakultást, Búzás Pál és Kallós Lajos még éltek akkor s négy új kollégájuk mellé visszakerültek az eredeti munkahelyükre, mit gondolsz, ki, mire gondolt az oratóriumban, mikor a professzori esküt letette? Tizenkilenc év telt el belső emigrációban, tizenkilenc hosszú év. Persze azért ne búsulj, mert megérte, próbáld csak elképzelni, hogy akkor 1856-ban, mikor becsukták azt a Jogi kart, mit gondolt az a jóságos kék szemű király? Neki nem megszüntetett fakultásra volt szüksége, hanem egy váradi püspökség alá rendelt engedelmesen működő szervre, erre uraimék fogják magukat Debrecenbe, lehúzzák a redőnyt és várnak majdnem két évtizedet, s aztán se németül, se latinul, magyarul mondják ki: jog.

Jog és nem Recht, Magyarország és nem Ungarn, akkor is, ha idegen szájnak könnyebb így kiejteni, akkor is, ha akik távol élnek, ma sem tudják pontosan, kik élnek voltaképpen a Duna- medencében, hányféle kis nép, akkor is, ha füled hallá-

tára tévesztik össze fővárosodat más nemzetek fővárosával. De akkor sem Ungarn, akkor is Magyarország. Ha jó viszonytal akarsz maradni önmagaddal, tanuld meg jókor, csak a hited és meggyőződésed szerint élhetsz és aszerint kell válaszolnod, ha kérdeznak.

A gályarabok oszlopának nevelő ereje Debrecen első ajándéka.” (Szabó Magda: Szüret. Örökségünk. 17. o.)

Amikor a Szentatya idelátogatott azt hittük, érzi a gályarabok sorsa iránti fájdalomunkat.

A németországi Augsburgban a Szent Anna templomban aláírt a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség közös nyilatkozata feloldja a két egyház között a XVI. századra visszanyúló kiátkozásokat

Bizakodjunk.

Lakodalom van. (A keleti végeken Csíkfalva, Rekecsiny község Bákó megye, Moldova). Márkus Szilveszter és Lorent Krisztina esküszik örök hűségét. Szilveszternek pár nap múlva kell kezdenie a munkát budapesti munkahelyén, s magával viszi újdonsült asszonyát is. Mindketten azt mondják ideiglenesen.

Ki tudja?... (Balázs János: Lakodalom van... Brassói Lapok. 1999/43.

Gyoszéni Füstös Gabriella, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Hittudományi Kar Teológia történelem szakán III. éves egyetemi hallgató volt a Kolozsváron szervezett Csángó Nap rendezvényeinek fő szervezője. Moldvai táncház, moldvai csángó diákok műsora, Füstös Gizella és Gabriella énekel, elhozza egyszer a keleti magyarokat is a magyarok közösségébe.

Családi körben végre begyógyulhatnak az évszázadok folyamán a kirekesztett állapot okozta sebek.

DECEMBER 1–31.

„Csángónál is csángóbb áron
oki asalcsi nővérem
két fényképed csokor versed
ennyid maradt rám s a merszed
hogy legalább a családnak
elmondjam a balladát.”

„Mit is akarnak a csángók? Miért kérik évtizedek óta olyan kitartóan, hogy anyanyelvükön imádkozhassanak a templomban, amikor az állam nyelvén is megtehetik és miért akarnak ők, – akár fakultatív módon magyarul írni, olvasni, tanulni –, amikor ott Moldvában igazán nincs szükségük, hiszen románul jobban megértik egymást a többségi lakosággal. A dolog aktualitását most éppen az

adja, hogy Jean Claude Periszet pápai nuncius nemrég Szatmárnémetiben járva kijelentéseket tett a csángókkal kapcsolatban, amelyek a Vatikán eddigi politikájának felelnek meg. A katolicizmus az etnikai szempontot – a teológiai egyetemesség elvének jegyében – a pasztorálás szempontja alá rendeli – mondta a nuncius, majd kifejtette, hogy a csángókérdés inkább a magyarországi és erdélyi politikusok fejében létezik, mint a valóságban. Hát ezt egy pápai nuncius csak tudja. Még akkor is aztán ha bevallja, hogy enyhén szólva fogalma sincs a valóságról, mert másodkézből származó információk alapján nyilatkozik. Azt pedig, hogy kié az a bizonyos kéz, az elmondottak alapján világos mindenki számára. Valamelyest biztatást jelent ugyan, hogy a Szentszék követe megígérte hamarosan személyesen is tájékozódni fog ez ügyben. Először is ajánlanánk neki, hogy olvassa el a Vatikán levéltárában a csángók sorozatos írásos kéréseit. Utána csak az a kérdés, hogy milyen úton-módon képzei el a közvetlen tájékozódást, mert ha mondjuk valamilyen merész ötlet folyamán magára ölti az álruhát és egyszeri munkásemberként megy végig tegyük fel Pusztinán, akkor is feltételezhető, hogy megsejtik benne az idegent és nem valószínű, hogy a falubeliek őszintén elmondják neki gondjaikat, bajaikat. Ha pedig a Iași-i püspök vagy annak képviselője kíséretében érkezik, ami sokkal inkább valószínű, akkor máris a hivatalos álláspont szerint tájékoztatja a helybeli pap, ráadásul a szentmisén buzgó híveket fog látni, akik tökéletesen tudnak imádkozni románul is. És az ő szemében mégis csak az a legfontosabb, hogy a kedves hívek – a Katolikus Teológia egyetemessége elvének jegyében – imádkozzanak. Ha közben belül mit éreznek? Hogy közben éppen a vallás fosztja meg őket anyanyelvüktől, identitásuktól? Hogy közben éppen a politikai eszközként használja fel a mindenkori hatalom ezen a vidéken a vallást a csángóság beolvasztására? Az már igazán nem egy pápai nuncius dolga. Vagy mégis az lenne?” (Takács Éva: A nuncius és a csángók. Hargita Népe. 1999/269.

Tisztelt nuncius Úr!

Teljes tájékoztatlanságról tanúskodó nyilatkozatát, miszerint „csángókérdés csak Erdélyben és Magyarországon létezik”, minden jó érzésű ember elítéli. Öntől, mint a különböző nemzetek kultúrált együttéléséről ismert Svájc francia nemzeti-ségű állampolgárától több körütekintést és megértést várnak el más népek nemzetiségei, így a Moldvában élő magyarok is.

Az Ön által lebecsült „csángó kérdés” négy formában is létezik, úgymint:

– tudományos kérdésként, hiszen a római katolikus vallású moldvai csángók –, amint azt a legjelesebb román történészek is megfogalmazták – a hagyományos magyar művelődés legarchaikusabb és így legértékesebb rétegeit őrzik, részben még ma is,

– nemzetiség politikai kérdésként, mivel a román állam – az 1950-es évek elejének rövid időszakától eltekintve – nem járult hozzá, hogy a csángó magyarok, akár fakultatív formában, anyanyelvükön tanulhassanak iskoláikban, népszámláláskor pedig adminisztratív eszközökkel, egyházi támogatással akadályozták, hogy magyar nemzetiségűeknek vallják magukat,

– egyházpolitikai kérdésként, mivel a Jászvásári Egyházmegye püspöke nem teszi lehetővé, hogy a II. Vatikáni Zsinat tanítása értelmében a római katolikus csángó magyarok igényük szerint anyanyelvükön is hallgathassák Isten Igéjét...,

– gazdasági kérdésként a római katolikus csángó magyarok hátrányos megkülönböztetést szenvednek az ortodox vallású románokkal szemben.

Önnek, a Vatikán Bukarestbe kinevezett nunciusának elsősorban a Romániában élő római katolikus hívek érdekeit kellene szolgálnia. Ezért tájékoztatlanságról és határozott rosszindulatról tanúskodó kijelentését a sokat szenvedett moldvai csángó magyarok nevében visszautasítjuk. Kérjük, hogy amíg hiteles forrásból tudományos igényességgel nem tájékozódik, addig ne nyilatkozzon róluk. Moldovai Csángómagyar Szövetség elnöksége.

2000

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 2000

Súlyos inségimben
Se Bécsben Ūristen,

Ady Endre: Az utolsó kuruc

A 2000. évi Katolikus Csángómagyar Kalendárium az ingajáráttal érkezett, a Bákói Csángómagyar Szervezet (Szabófalva székhely) és a Frater Julianus Alapítvány (Budapest székhely) megbízására továbbítottuk az érdeklődőknek, abban a reményben, hogy új idők üzenetét is eljuttatjuk keleti magyarjainkhoz. Képek: Prokop Péter pap-festőtől, Szent Adalbert (956–997), Szent István (970–1038), Szent Gellért (980–1046), Szent Imre (1007–1031), Szent László (1045–1095), Skóciai Szent Margit (1045–1093), Szent Erzsébet (1207–1231), Szent Kinga (1224–1279), Szent Margit (1242–1270), Szent Hedvig (1373–1399), Kapisztrán Szent János (1386–1456), Körösi Szent Márk (1588–1619), Grodecz Szent Menyhért (1584–1619), Pongrácz Szent István (1582–1619). A csángó díszítés Szerbek moldvai magyar falu lakójának, Ambrus Gyulának a viseletéből való.

„Györfly György szerint a III. Béla korában két millióra becsült magyarországi lakosság hazánk egyes részein a felére csökkent. Ez megakadályozta, hogy a magyarság kitöltse az egész Kárpát-medencét, sőt, hogy – mint korábban – terjeszkedjék, még Moldova és Havasalföld területére is. A tatárjárás szüntette meg tehát annak a lehetőségét, hogy a magukat magyarnak vallók kitölthessék a Kárpát-medencét. A pusztulás nagymérvű volt, ennek ellenére azonban még a török hódítás előtt is az ország lakosságának 75%-a magyarnak tekintette magát. Ezt a népességarányt változtatta meg aztán gyökeresen a magyar politikai nemzet kárára a másfél százados török hódítás és elnyomás.” (Nagy László. Magyarország Európában, Honffy Kiadó. 1993. 52. o.)

„Bocsánat, amiért e levéllel zavarom, de nincs más út, csak az, hogy magához forduljak olyan dolgokkal, amit én nem tudok megoldani, csak a maga segítségével, és a maga véleményével...”

Van egy fiam, András, aki 1993-tól elment munkát dolgozni Magyarországra, Budapestre, és ott végzett munkát feketén, ahol kapott, ezért fizettek neki napi 1000-1500 forintot, amelyből kellett fizetni a gazdát, ha kapott lakást, és ha nem, akkor a Moszkva tér és a Város ligetek voltak az ő nyugvó helyei, plusz többet űlt étlen, mint amennyit evett, mert nem ért ki a pénz.

Ilyen körülmények között dolgozott és élt Magyarországon – most az őszig, amikor haza kellett jöjjön, mert súlyosan beteg lett, már Madéfalváról úgy hoztuk haza...

... Itt az életről vagy a halálról van szó. (*Becze család levele*)

Szívünk mély fájdalommal, de Isten akaratából megnyugodva tudatjuk, hogy a drága jó feleség, édesanya, nagymama, testvér, rokon és jó szomszéd

Bálint Mózesné szül. Bedő Márta

életének 63-ik, házasságának 41-ik évében 2000 január 5-én visszaadta lelkét teremtőjének.

Nemes jó szíve, mellyel úgy szeretett minket, megszűnt dobogni. Példás élete, önfeláldozó szeretete a legfajóbb és legszentebb emlékünknél marad, melyet soha el nem felejtünk.

Drága halottunk temetése 2000 január 7-én du. 2 órakor lesz a református ravatalozóból, a református egyház szertartása szerint, a református temetőbe.

Pihenése legyen csendes, emléke áldott!

Székelyudvarhely, 2000 január 5

A gyászoló család

Részvérlátogatást a temetés napján du. 1-2 óra között fogad a család.

Január 5-én elment a keleti forgolódásokat is vállaló sorstárs: „*Bálint Mózesné Bedő Márta életének hatvanharmadik, házasságának negyvenegyedik évében viszszaadta lelkét teremőjének*”

Se Krisztus Pozsonyban,
Se Szentlélek Tordán
Igazán nem hittének,
Ez árvult országban
Vén századok óta
Gonoszak az istenek.

Véres már két lábam,
Sok országot jártam,
Csúnya Moldovától
Cifra, víg Majlandig
Poroszkálva vitt a ló,
Már a ló is eldült
És a gyalog-járás
Nem vén embernek való.

Óh, bolond, bús balság,
Keserű magyarság,
Óh, bolond, vad vélés,
Híres Buda vára
És ti, régi babonák,
Be megcsúfoltátok
A legigazabbat,
Legmagyarabb katonát.

Nincsen itt már semmi
S szépen tönkremenni
Budapest is tiltja,
Torda, Pozsony és Bécs.
És minden gyülekezet,
Fuvalkodott isten,
Sem szelidebb mása
Nem nyújthat nekem kezét.

Nincsen egy barátom
S vércsillogva látom
Utolsó kurucnak
Érdemelt, csúf sorsát
Ott az árokpart alatt.
Nincsen Lengyelország,
Nincs hely a kurucnak
S jaj annak, ki megmaradt.

(1910)

2001

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 2001

Segítenek a csillagok?

Ó, a csillagok messze vannak!

Keresztúry Dezső: Bársonyszékben

Erdélyi Szövetség
Csíkszereda.2001. október 5-6.
*Csángó magyar önazonosság című
szakmai tanácskozás.*

Bákói (Csángó) Magyar Szervezet.
Szabófalva központ
Perka Mihály elnök
Bálint Mózes küldött

Október 6-án, Aradon, a Veszthelyen a szónok az előző években egy alkalommal így kezdte beszédét:

„Tábornok urak jelentem, a szabadságot még nem vívtuk ki!”

Keleti magyarjainkért is maradt bőven tennivalónk.

Mózes diák a szabófalvi székhelyű szervezet keretében végezte feladatait és írta a Krónikát. A felnövekvő fiatalok dolga, hogy rögzítsék az eseményeket. Igen sikeres magyar találmány áll a rendelkezésükre: a golyóstoll.

Mi magyarok, azzal különbözünk más népektől, hogy saját magunk ellenségei vagyunk.

Látva a moldvai magyarok különböző csoportjai közti értelmetlen vitákat, ez is bizonyíték arra, hogy ez a népcsoport a mi fajtánk, ha kétségeink volnának. Mielőbb felszámolandók az ellentétek. Egyben kidolgozásra vár a globalizációval együtt járó veszélyek elhárítási módja.

Mi mindig mindenünnen elkésünk?

Csíkszeredában, ebben a majdnem 100%-os katolikus régióban hamarabb volt ortodox püspökség, mint római katolikus.

1990-ben, itt helyben Csíkban, egy másik értekezleten kérdezte léspedi barátunk:

– Mi lesz azzal a moldvai magyar tanulóval, aki itt magyarul fog tanulni?

A jelenlévő tudós szakmabeliek hallgattak, mint a vett malac. Egy idő után, megsokallva a csendet, érdes hangon válaszoltam:

– Oláhul is jobban fog tudni!

Az elmúlt tíz esztendő ezt igazolta.

A janicsár római katolikus papok most is lelki terrorban tartják moldvai magyar híveiket. Hogy ezt miért tűrjük? Nem tudom, de ama rossz emlékü 11-e után ennek a terrornak is más értelme és veszélye van. Innen kell kiszabadítani azokat a hívőket, akik ezt óhajtják. Ez úgy lehetséges, ha létrehozuk végre a testvér-egyházközösség, ha ezt akadályozzák, a testvér- település, ha azt is, akkor a testvércsalád intézményét.

1992-ben jelent meg egy román nyelvű lapban Egy szekus a Vatikánban című írás. Magyar nyelven is közzé kell tenni.

Aki a Szeret terében megtapasztalta, hogy a hívek magyar vonatkozású érdeklődését a bácskai kálváriával ijesztgetik a már említett janicsárok, az kétszer is meggondolja az áttelepítés, áttelepülés fogalmak felvetését. Ha az ottani közösségek öntudatra ébrednek, felkészült vezetők lesznek, akik megértik a környező világot, ők döntenek majd saját sorsukról.

Az RMDSZ érdekvédelmi szervezetünknek az a dolga, hogy felmérve a moldvai magyarság helyzetét, gondoskodjon parlamenti képviselőtűkről.

A moldovai magyarság felemelkedésének biztosítása a legsürgősebb teendő. Az anyanyelvi oktatás, az információáramlás biztosítása is ezt szolgálja. Ebben a tudatban dajkáltuk 25 parabolaantenna telepítését ebbe a régióba, biztosítva a Duna Televízió adásának vételét.

Az olyan újdonságról, mint a kedvezménytörvény, az ottaniak ezen a csatornán értesültek elsősorban.

Ezzel a törvénnyel a csonkára szabott ország régi adósságát egyenlíti. Különképpen az idősebb moldvai magyar ember nehezen kér. Magyarfaluban, amikor a régi ismerősöket megkérdeztem, hogy mivel segíthetjük, így válaszolt:

- A jó szó volna a legfontosabb!

2002

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról - 2002

Hogy gyónjam meg a vétkeket oláhul,
ha magyarul vétkeztem?

Petrás gazda.

Az ingajáráttal vittük a jó hírt a Bákói (Csángó) Magyar Szervezet, a Frater Julianus Alapítvány kiadványával, a 2002. évi katolikus csángó-magyar kalendáriummal a Szeret terébe.

Lábnikon az atyafiak és a lófogat segítségével szabadultunk a hó fogságából. Itt a fiatalok oktatásához kértek eligazítást. Magyarfalú felé az utak járhatatlanok. Ide később visszük a jó hírt.

Isten segítségével a nehezebb akadályokat is áthidaljuk, de vért lázít a hír, ahogy az a Paskai bíboros nyilatkozatával elhangzott:

Nem jártam Moldovában. Nem ismerem a csángó kérdést.

Ha ez igaz, miért bíboros? Hogyan került a posztra? Miért nem távolítják el onnan? Hol találták ezt a gyászmagyart? Mit vétettek a moldvai magyar hívők? Ki védi meg őket a janicsárok lelki terrorjától? Lesz-e a nagyvilágba szétszóródott hívő magyar lelkeknek dajkáló hátországa?

Lópítványból intézték a bajt – mondja moldvai magyar barátunk. Kiderült, hogy alapítványra gondol.

Hogy lopná el a Fennvaló keleti magyarjaink lelki sanyargatóit!

Külsőrekecsin szomszédságában Csik volt az a jellegzetes moldvai település, ahol békében éltek az emberek mindaddig, amíg egy kapzsi plébánost nem hoztak a nyakukra. Úgy viselkedik, mint egy újkori Döbrögi. Erőszakosan követel elképesztően nagy összegeket az igen szegény hívektől, különböző szolgáltatásokért. Az idősebb embereket sikerült egyelőre megfélemlítenie, de a fiatalabbja már nyugtát kér az ismételten igényelt összegekről, annak ellenére is, ha az ilyen jogos elemi kérést, mint valami rossz példát teszi közzé a miséken.

Forrófalván Antal Lajos egy létrehozandó tájházba gyűjti a szemléltető anyagot.

Szabófalván egy múzeumnyi anyag már évek óta együtt van. Ennek idején jegyzőkönyvbe rögzítették a tárgyak listáját. A hatóság képviselői a közelmúltban vizsgálván a helyzetet, megállapították, hogy az utolsó ellenőrzés óta tovább gyarapodott a gyűjtemény. Ha végre lesz már politikai akarat, akkor létrejöhet a régen esedékes Északi Csángó Múzeum.

Perka tanár úr nyugalomba vonult. Lehetővé kellene tenni számára, hogy a keleti magyarok nyomába eredve, hozzáláthasson a levéltári anyagok feldolgozásához (Lujzikalagor, Karácsonykő, Román, Bakó stb.). Egyszer talán Szabófalva monográfiáját is kézbe vehetjük.

Szabófalván és környékén az itteni érdeklődő magyar értelmiségi nehezen jut el a szükséges szakmunkákhoz. A Székely Oklevéltár IV., V. köteteit, a Sztórtörténeti Tár X. kötetét kell eljuttatnunk a tanár úrnak.

Szülőhelyen a nyugalmazott kántor, Gál András segítséget kér, mert ágyban fekvő beteg. Ha meggyógyul, szeretné látni a szent jobbot. 1938-tól a nyolcvanas évekig szolgálta a római katolikus egyházban édes anyanyelvén a hívőket. A sok évtizedes szolgálat írott és fotókra rögzített eseményeinek a feldolgozása is sürgős elintézendőink közt szerepel.

Moldvában most csak észak-dél irányba járhatók az utak, kelet-nyugat irányba alig. Tavaszra a sok hóval együtt a gondok egy része odalesz, könnyebbé válik az utazás. Ez az egyedüli remény a helyzet javulására a Szeret terében, ahonnan Európa messze van.

FEBRUÁR – MÁRCIUS

A természet csak egyetlen édesanyát adott nekünk,
csak egyetlen édes anyanyelvet.

(Kosztolányi Dezső)

Bámulatos az a politikai hozzá nem értés, ahogy az erdélyi, a délvidéki, a szlovákiai, a „burgenlandi” és a most ukrainai meg moldvai magyarokat írásban, cikkeinkben, könyveinkben úgy lekisebbségizzük, hogy csak úgy nyekkennek. Sőt, ami ugyancsak jellemző a butaságunkra, nemzetközi szerződéseinkben is mindig, mint kisebbséget említjük a magyarok millióit.

Ha nem tudnánk, a nemzetközi jog világosan különbözteti meg a kisebbség (angolul minority) és az őslakos (angolul indigenos) népeket és természetesen, más-más fokú jogokat biztosít e két, nyilvánvalóan különböző kategóriának.

Szabó Dezső mondta, hogy nincs szomorúbb látvány, mint egy magyarságát megtagadott magyar. Vajon mit mondana ma, nem egy, hanem tíz millió, magyarságát tévován vállalóra? (Balogh Bertalan: Oszlopszent. Kapu könyvek. 1999. 74-75. és 105. o.)

„2002. január 22-én Járai Judit megható riportban hozott hírt a csángókról, megdöbbentő volt, hogy a Vatikán Bukarestbe akkreditált nagykövete, a nevéből ítélve francia, hazudott!

Az pedig, hogy nem a lași-i püspök vezette félre a Panoráma nézőit, hanem a Vatikán embere, az megdöbbentő. El kell érni a pápánál, hogy ezt a követet visszahívja és kenyéren és vízen megtanítsa az igazmondásra! Tegyék meg a magyar egyházi vezetők, hogy ennek híre menjen a Vatikánban. A tisztességünk ezt és az egyenes beszédet kívánja” (Magyar Demokrata. 2002. február 28. Lépni kellene! Beély Miklós. Miskolc).

A Iași-i püspökség körlevelét nagymiséken ismertették a janicsár katolikus papok a hívőkkel, a felhívást, hogy népszámláláskor vallják magukat románnak, mert Romániában élünk.

Ennek ellenére néhány helyen nem hagyták magukat a hívők. Annak vallották magukat, aminek születtek: madzsarnak. Lassan araszolunk Európa felé a Szeret terében is.

A Maros völgyében a hálás utókor, ha késve is, de világosabb színűre varázsolja Bethlen Gábor szülőházát.

Olyan homályból indult, hogy megszületési idejét nem ismerjük pontosan. Források többsége 1580-ra teszi, és Marosillyére; egyik közülük november 15-e tájára.

Tudásánál mindig több volt sejtése, olyan gondolatoknak, mint egy, a korszak levegőjéből való beszippantása, s azután önálló továbbgondolásra, amelyek külföldön is éppen csíráztak, Magyarországon pedig éppenséggel ismeretlenek voltak. (Makkai László: Bethlen Gábor emlékezete. Bp. Európa Könyvkiadó, 1980.)

A Duna-partról a Szeret-terébe ingázókat még hóvihar fogadta a Gyimesekben. A Nagy-Küküllő völgyében virágzás után hullott vastag hóréteg a tájra, de most már itt a tavasz!

Székelyudvarhelyen a moldvai magyar végzős diáklány 1999-ben írta a kiscsengetési kártyára:

Makacs szánkra fegyelmet
izzó jogarral égess!
édes, édes anyanyelv.

(Vári Fábíán László)

Kolozsvárról 2002. március 15-én a főiskolai vizsgái után ezt írta: megtudtam a vizsga eredményeket. Minden vizsgám 10-es lett. Gabriella.

Továbbra se hagyjuk magunk!

ÁPRILIS–MÁJUS.

Hegyen, völgyön járogatok vala,
e Viragecskát szedegetek vala,
e Csincsecskébe csincselgetem vala,
e Bokrétába kötögetem vala.

(Klészse. 1970, Kallós Zoltán gyűjtése)

Az ingajarat Lourdesbe tartva Magyarországra is vitt egy somoskai fiatalembert, aki meglátva egy puli kutyát a Nagy-Küküllő partján, így szólt: szép gyeplője van.

A gyeplővédők leszármazottai ajkáról jó hallani a múlt üzenetét.

Klézseben mondják a nagy szárazság után, hogy meg van karcolódva (repedve) a föld.

Az inség oly nagy, hogy sokan bujdosnak el a szomszédos Moldovába... sok helyen az emberek nem vetettek, s még nehezebb esztendők elé nézünk (Kibédi Mátyus István. Napló. 1763.).

Amikor a nyoltzadik századnak a közepe táján a magyarok a hét kapitányok alatt Russián, Lodomérián keresztül másodszer némelyek szerint (akik második-jövetelre a Hunnus Avereeket teszik) harmadszor Magyarországra újra békéjének. (Kibédi Mátyus István. Ó és Új Diaetetica. V. 171.)

Kibédi Mátyus István egyik alapító tagja az Erdélyi Nyelvmívelő Társaságnak. A kezdeményező Aranka György íróval együtt a legsürgősebb tennivalók közé sorolta egy olyan magyar nyelvtan megírását, amely képes pótolni a tudományokból és mesterségekből, valamint a társasági nyelvből hiányzó magyar kifejezéseket. (Komoróczy György: Pityóka és földialma. Hargita Népe. 2002. I. 21.)

Régi és új szavakat egyeztetünk a pünkösdi búcsún.

Forrófalvi asszony a magyar igazolványról érdeklődik.

A jelenlévő klézsei elnök intézkedett.

A zarándoklatra érkezett asszony következő kérése egy videókazetta a búcsúról, amit az övéinek szeretne levetíteni. Egy fia Olaszországban, egy Németországban, két lánya és két fia Magyarországon telepedett le. Időnként összejárja Európát, az unokáit dajkálni.

A két Somlyó közötti nyereg fölé koronát varázsolt a Nap!

Magyarok, tekintsetek az égre!

A remény sugára!

Délután a csángó miséről az ingajáratral indult a magyar fővárosba a klézsei Istók fiú. A jászvásári egyetemről küldik a budapesti egyetemre egy hónapos tanulmányútra.

Ez megnyugtatóbb hír, mint a korábbiak:

„A román hivatalos statisztika egyáltalán figyelembe sem vette a százezres magyarságot. Csupán az 1930-as statisztika vesz 20264-et számba. Magam is beszéltem népszámlálási listavezetőkkel, kik bevallották, hogy nem írták be a csángómagyarokat magyarnak, bár magukat következetesen azoknak vallották, mert csak a háború után, Erdélyből jött magyarokat vezethették be magyarnak. Ezer-számra sikkadtak így el egész magyar falvak lakói a román statisztikában.” (Dr. Baumgartner Sándor v. jászvásári akadémiai tanár. MOLDOVA A MAGYARSÁG NAGY TEMETŐJE. 21. o.)

Gyimesfelsőlokon a SZIKLÁRA ÉPÍTETT HÁZ ALAPÍTVÁNY az iránymutató, mozgósító példa számunkra.

Jézus, őrizd meg a csángómagyar nemzetet. 2002. június. (Klézsén Csicsó Antal portája előtt álló keresztre vésve.)

„Szórványról pedig az beszélhet, aki mindennap tesz is érte valamit.

Szórványkérdésben nincs más, mint az együtt. Ha van kiút, az csak a közös. Ítélet alatt él, aki önmagáért él.” (Vetési László: Misszió lélektől lélekig. MAGYARORSZÁG. Egyház és magyarság. Custos Kiadó. Budapest, 2000. 148. o.)

Klézsében 24 tanuló, Pusztinán 17 tanuló tanulhat magyarul a Tanügyminisztérium jóváhagyásával a 2002-2003-as tanévtől.

Fel a fejjel!

Magyarok!

2003

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 2003

Gyimesfelsőlokon a SZIKLÁRA ÉPÍTETT HÁZ ALAPÍTVÁNY az iránymu-
tató, mozgósító példa számunkra.

Jézus, őrizd meg a csángómagyar nemzetet. 2002. június. (Klézsén Csicsó An-
tal portája előtt álló keresztre vésve.)

„Szórványról pedig az beszélhet, aki mindennap tesz is érte valamit.

Szórványkérdésben nincs más, mint az együtt. Ha van kiút, az csak a közös.
Ítélet alatt él, aki önmagáért él.” (Vetési László: Misszió lélektől lélekig. MAGYAR-
ORSZÁG. Egyház és magyarság. Custos Kiadó. Budapest, 2000. 148. o.)

Klézsében 24 tanuló, Pusztinán 17 tanuló tanulhat magyarul a Tanügyminisz-
térium jóváhagyásával a 2002-2003-as tanévtől.

Fel a fejjel!

Magyarok!

2003

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról – 2003

JANUÁR 7.

Külsőrekecsinnel szomszédos Csik moldvai magyar falut Bőjte Csaba atya, a dévai és más árvaházak vezetője karolta fel. Anyagi és szellemi támogatást nyújt az oktatáshoz.

FEBRUÁR 22.

Csángó fesztivál Budapesten.

JÚLIUS 4-8.

Magyarfalusi nyári találkozó.

NOVEMBER 7.

Csángó ünnep Budapesten.

NOVEMBER 8.

Csángó ünnep Egerben.

Forrófalván 1813-ban született Petrás Incze János. Egerben végezte tanulmányait. Ott szentelték pappá 1836-ban. A szerzetes előbb Pusztinában volt segédlelkész, majd Klézsében plébános 1886-ig, amikor rablógyilkosság áldozata lett.

NOVEMBER 15.

Csángó napok Csomafalván.

Frumószai és pusztinai csángó magyar felnőtteket és gyermekeket láttak vendégül Csomafalván. Testvérkapcsolatok kiteljesedésére lehet jó példa ez az esemény.

Bízunk benne, hogy tovább él a csángó magyarok iránti érdeklődés.

2004

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 2004

ÁPRILIS 9.

Székelyudvarhelyen a SELECT METALOPLAST Kft. öntödében a Bákó megyei Pokolpatak hitközség (607107 Valea Mica) templomába öntöttek egy 130 kg-os harangot. Az anyagiakat Gondos Mihály unokái olaszországi keresetükből biztosították. Az egyházközségben 515 családban 19126 római katolikus hívó él. A plébános Mihai Cucuteanu.

Frumószába (607031 Frumoasa) ugyancsak egy 130 kg-os harangot adtak át. Ebben a hitközségben 690 családban a római katolikus hívők száma 2301.

ÁPRILIS 29.

Felhívás a „Csángó Kultúráért Díj” kitüntetettjének személyére.

A Nemzeti Kulturális Örökség minisztere 2003 óta a „Csángó Kultúráért Díj”-at adományozza évente egy magánszemélynek. A díj azoknak adományozható, akiknek a csángó magyarok ügyében kifejtett tevékenysége kiemelkedő jelentőségű.

MÁJUS 14.

A „Csángó Kultúráért Díj”-ra dr. Atzél Endrét javasoltam, akinek a csángó-magyarok ügyében hosszú évek óta kifejtett tevékenysége kiemelkedő jelentőségű. A felterjesztésre a minisztérium nem válaszolt.

MÁJUS 31.

Atzél Endre, Schmit Ágota, Gerendás Anikó, Gerendás Lajos és Bálint Mózes – Moldovából érkezve – Bögöz, Mátisfalva, Muzsna, Székelydálya, Homoróddaróc, Kaca, Kőhalom, Segesvár, Keresd útszakaszon elmélkedett a szásztalánítás és csángósodás témáról. Keresden Atzél Bandi gyerekkori emlékeit is kereste.

OKTÓBER 30.

„A San Diego-i COMPLEY SIMPHONY HALL-ban, 2000 ember előtt szólaltatta meg a csángók üzenetét Lovász Irén. 2000 ember hallgatta áhítattal az alig ismert, ritka gyöngyszemeket és nagy tetszésnyilvánítással jutalmazta az előadást.

Az első koncerten énekelt csángó dalok után odajött hozzám a karmester, Mundy Sidlin, hogy mik ezek a csodák. Akkor beszéltem neki a csángókról, és azolt az első kérdése:

„Nem mondaná el ezt holnap az egész közönségnek?” Hát én bizony elmeséltem a csángók történetét a közönségnek. Beszéltem a „tűzfelelősségünkről” is, arról, hogy ez a legkeletebbre szakadt magyarság őrsi népdalkincsünk, népszokásaink legősibb elemeit...

Mögöttem a szimfonikus zenekar, előttem az amerikai közönség – találkozott a csángókkal. (Borbély Melinda: Csángók San Diegóban. Hargita Népe. 2004. november 6.)

DECEMBER 21.

Kereső és üdvözítő Atzél Endre. Jézusunk kijelenti magáról „Az ember fia azért jött, hogy keresse és üdvözítse azt, ami elveszett.”

Dr. Atzél Endre magyar népünk legveszélyeztetettebb csoportját, a moldvai csángó magyarokat vette gondjaiba. Kedves Bandi bácsi, úgy látszik, hogy Te is azért jöttél, hogy keresd azt, ami elveszett, azt a magyar népcsoportot fogadod szeretetedbe, amelyről sokan azt tartják, hogy elveszett a magyarság számára.

Házad Budapesten találkozóhelye ennek az elveszettnek hitt népcsoportnak, ahol otthon érzik magukat és ahová mindig hazamennek, ahol elmondhatják panaszukat, örömeiket, ahol mindig megértést és segítséget találnak.

Jézus másik szándéka, hogy üdvözítse azokat, akiket keres. Te is boldogságra akarsz őket vezetni, megmutatni és elkészíteni számukra azt az utat, amelyen megtalálják érvényesülésüket az életben.

Ne legyenek senki szolgái, legyenek szabadok, tanultak, hiszen Isten nem szolgaságra, hanem szabadságra teremtette az embert. „Már nem mondalak szolgáknak, hanem barátainak – mondja Jézusnak. Neked is barátaid azok, akiket, mint elveszetteket megkerestél és folyamatosan keresel. Te vagy az ő Bandi Bácsijuk, aki jövőjükért, boldogságukért dolgozol. (Berszán Lajos. Elhangzott a 12. alkalommal adományozott Juliánus Díj átadása alkalmával Csíkszerdában)

2005

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 2005

MÁJUS 14

A népes ingázó Atzél-brigáddal voltam a csíksomlyói búcsún. A több százezer zarándokkal együtt jó volt hallani „Aranyszájú” Hajdú István főesperes szavait: Hazajöttünk! Feladatunk, maradni és megmaradni.

MÁJUS 15

Böjtbe Csaba dévai szerzetes atya, a dévai Szent Ferenc Alapítvány elnöke hívó szavára a csíksomlyói búcsú utáni pünkösöd vasárnapra Rekecsin határában összegyűlt sokaság jelenlétében magyar iskola alapkövét rakták le. A Béke Királynője Moldovai Csángó Magyar Iskolaközpont felépítésének ötlete ugyancsak Böjtbe Csaba ferences szerzetestől származik.

Az ünnepségen jelen volt a Magyar Köztársaság elnökének hitvese, Mádl Dalma asszony, aki Esztergom városából a Szent Adalbert székesegyházból magával hozott egy ezeréves építőkövet.

Jelen volt Vizi E. Szilveszter, a MTA elnöke, Németh Zsolt, országgyűlési képviselő, Kallós Zoltán Kossuth-díjas népzene kutató, a bukaresti magyar nagykövet, Bákó megye főispánja, Rekecsin polgármestere és igen sok érdeklődő. Képviseltette magát a jászvásári püspökség, az RMDSz.

Felolvasták a finn Tyttij, a volt európai tanács tag, a csángókért az Európai Tanácsban szót emelő nő köszöntő levelét.

A tervek szerint a felépülő intézményben a moldvai csángó magyar ifúság otthon, a szülőföldjén tanulhat édes anyanyelvén.

Előbb-utóbb a janicsár római katolikus papok is belátják, hogy a magyar nyelv nem az ördög nyelve.

MÁJUS 16.

Gyimesbükk, az ezeréves határ egyik keleti kapuja.

A Rákóczi-lépcsővel határos a Deáky fogadó. Mádl Dalma asszony itt fogadta a moldovai csángó magyarokat dajkálók egy csoportját.

Szabófalváról Perka Mihály ismertette szülőfaluja helyzetét.

Székelyudvarhelyről a forrófalvi születésű Antal Lajos nevelő a szülőfalujából történt távozása utáni időszakról beszélt.

Balázs Piroska főgyógyyszerész nő csángóföldi tapasztalatait ismertette.

Szígycsatorna Lajos és Ildikó gazdasági vonatkozású pályázati lehetőségekről és azok módozatairól tudósított.

Részemről arról számoltam be, hogy kezdetben Kallós Zoltán útján ismertem meg a csángók helyzetét. Később Atzél Endre ingázó brigádjában működtem. Ki-

sérletet tettünk, hogy minden érdeklődő moldvai magyarnak megtaláljuk a segíteni akaró és tudó testvérét Erdélyben, csonka Magyarországon, a nagyvilágban.

A Budapestre tervezett világkiállításra előkészítettük a moldovai magyarság minél szélesebb körű jelentkezését. Döbbenetes volt a hatás, amikor lemondták a gyászmagyarok a világkiállítást. A döntéshozók bűne megbocsáthatatlan.

Annyi csalódás után hálások vagyunk Dalma asszony érdeklődéséért, gondoskodásáért és a moldovai csángó magyarok szálláshelyein tett látogatásáért.

Az nem csak egy magamfajta protestáns halandóra tartozik, hogy feloldja Minuc Páter részletes beszámolóját életéről, akit azért zárt börtönbe a hatalom, mert híveihez anyanyelvükön, magyarul szólt. Egyetlen kérése volt: hogy vallomását csak halála után tegyék közzé. Most ezt cselekedem.

Öröm számomra Petrás gazda gondját közvetíteni: hogyan gyónjam meg bűneimet oláhul, ha magyarul vékeztem?

Számomra jelentették, hogy magyarul gyónhatnak – mondja Dalma asszony. Hazudtak – elnökasszony! – mondtam én – nem először.

E m l é k ü l

Bálint Mózes

ráadásra

Szimasbükktől, 2005. júniusokidejében

*kei Dalma
Mádál Dalma*

AUGUSZTUS 26.

Az ingajárat Moldvába tartva, ez alkalommal a székelyudvarhely vidéki árvíz-károsultak számára hozta a segítséget a Heckel, magyarországi kft megbízásából.

SZEPTEMBER 25.

Az ingajárat (Atzél Endre, Schmith Ági) Bikafalva, Hodgya, Malomfalva, Szentlélek, Székelyudvarhely árvíz-károsultjainak kézbesítette Bece Mónika, Gondos Béla, Lőrincz Réka, Martin Katalin, Mózsek Katalin, Takács Ildikó és Virág Margit adományát.

SZEPTEMBER 27.

Az ingajárat a székelyföldi páratlan árvíz színhelyein, Szombatfalván, Székelyszentléleken, Malomfalván, Siménfalván a megrokkant hídnál, Nagyalambfalván, Bögözben, Bikafalván, Hodgyában és Farcádon jártunk.

SZEPTEMBER 30

Székelyudvarhelyen készült egy 210 kg-os harang Szászkút (607520 – Sas-cut) egyházközsége, valamint egy 130 kg-os harang Szászkút-falu (607524 – Sas-cut-sat) egyházközsége számára.

Szászkúton 45 családban 132, Szászkút-faluban 245 családban 679 római katolikus hívő él.

OKTÓBER 6.

Távollétünkben a családi naplóba írt üzenet:
Köszönjük a vendéglátást!

A csomagokat az árvíz-károsultaknak küldi Lőrincz Réka budapesti lakos (magyartanárnő).

Bandi

DECEMBER 7.

Dr. Atzél Endre, a csángók Bandi bácsija december 7-én elhunyt.

Alig hihető a megdöbbentő hír.

Ameddig éltél, tiszteltünk.

Ameddig élünk, nem feledünk.

DECEMBER 20.

A kerepesi temetőben dédapjára, báró Atzél Bélára temették a csángók Bandi bácsiját. A szertartást volt rabtársa, Kuklai plébános vezette. A ravatalozóban egy külsőrekecsini fiatalasszony búcsúztatta régi katolikus énekkel; a sírnál a „puliszka-klub” tagjai a csángó himnusz hangjaival búcsúztak Bandi bácsijuktól.

DECEMBER 29.

A Bandi bácsi által előkészített adományokat és a 2006-os csángó-magyar kalendáriumot az ingajárat megmaradt tagjai: Gál Csaba, Schmith Ágota, Schmith Ádámmal vittük rendeltetési helyére.

Bandi bácsi emléke kötelez.

*„Nagyobb szeretete senkinek sincs annál,
mint aki életét adja barátaiért”
Jn. 15,13*

Szívbeli fájdalommal és mély megrendüléssel tudatjuk, hogy

Dr. Atzél Endre

a Szuverén Máltai Lovagrend Magyar Szövetségének tiszteleti lovagja

2005. december 7-én

tragikus hirtelenséggel örökre eltávozott közülünk.

Szeretett halottunkat 2005. december 20-án, délután 2 órakor a Flunet uti Nemzeti Sírkertben kísérik utolsó útjára.

Lelki ödvéért az engesztelő szentmiséldozat december 21-én, délután 4 órakor lesz az Országúti (Ferencs) Plébániatemplomban (Bp. 1024 Margit krt. 21.).

Réka, Sarolta, Áron, Kinga

Schmidt Ágota, Bea, Ádám

testvérei, vejei, unokái

Távíratcím: Maizlné Atzél Réka, 2081 Piliacsaba, Fényesiiget sétány 2/e
Schmidt Ágota, 1055 Budapest, Honvéd u. 22/b. II. 4.

2006

Testvérmentő – Krónikás napló a csángó sorsról - 2006

A magyar nyelvről.

„A magyar nyelv messze magasan áll magában... egyetlen darabból álló termék, amelyen az idő viharai karcolást sem ejtettek. Nem szorul senkire, nem kölcsönöz... nem ad és nem vesz senkitől. E nyelv a nemzeti önállóság, a szellemi függetlenség legrégebb és legfényesebb emléke. Amit a tudósok nem tudnak megfejteni, azt mellőzik.

Az egyiptomi régi templomok egyetlen padozatát sem tudják megmagyarázni, honnan, melyik hegységből vágták ki a tömbjeit. A magyar nyelv eredetisége még ennél is csodálatosabb tünemény. Aki megfejti isteni titkot boncolgat, annak is az első tételét, – kezdetben vala az Ige és az Ige vala az Istennél és az Isten vala az Ige. (Sir John Bouring, 1792-1872).

Lészipeden az ötvenes évek elején Kallós Zoltán fiatal tanító édes anyanyelvén tanította Zöld Jánost, így ha gondjai támadnak ma is megírja:

„Kedves MOZSIBÁCSI

Mikor az embert a nyomorúság meg üti akkor kapkod fűhöz fához: ugy énis most, volna két nagy fájdalom, Egyik az egészségemet illeti.

Majdnem két éve hogy baj van a prosztatával, minden hónapban 7-8 száz ezer lejbe kerül de semmi javulás nincs, látnivaló, késre kel jutnom, itt bákoba egy orvos foglalkozik az operálással, nem sok sikeres, vagy recsi-divál vagy rákosul és félek. Tanácsot kértem két jó ismerős chirurgtól, akik nem foglalkoznak urológiai dolgakkal és a véleményük az hogy ha vásárhelyre tudnék menni, mert ők úgy tudják hogy nagyon jól és sikeresen dolgoznak. Meg kérném a Mozsibácsit ha tudna egy orvos nevet vagy címet egy urológia chirurgnak legyen szíves értesítsen.

A második probléma vagy inkább elméleti, pszichológiai fájdalom /inkább erkölcsi/ az hogy a mióta a Duna Televízió-ét elcserélték erre a műholdra én félig megvagyok halva más fregveciák és az én analogiai parabolom nem fogja Keressem bákoba, vannak de 15 miliotól felfelé és ott ahol négy és öt milio körül van kel szerződést csináj velük az minden havi díj négy euro és a rájakat és a dunát akarod az megint két euro minden poszt.

Meg kérem a Mozsibácsit ha kitudna segíteni ebbe, a dilémába is, a márciusi nyugdíjból kiegészítem az öt miliot és ha kap de_ugy hogy beis huzzák, amit lehet, a tányér fen van 1,80 bevan állítva mind, amikor fogtam a dunát, nem fordítottom sehová.

Ha kitud segíteni nem sietetek, mikor lesz én fogok jönni és kifizetem csak kel tudjam ideibe, mert csak kocsival juthatok oda és kel szoljak másnak;

Másképp megvagyunk ugyahogy, az öregség kész betegség én a parkinszoval, feleségem a C típusú hepatitával, a Pistais volt a kórházba ugyan C típusú hepatis-

tát kaptak, Anna a szívüvel és a vérnyomással, nagy a ho hideg van, rakjuk atüzet hogy ne fájzunk.

Elnézést kérek a zavarásért, előre nagyonszépen köszönöm és kívánunk sok jo egészséget és mindent, amit kíván.

Sok szeretettel a Zöld családok
Zöld János”

MÁRCIUS 17.

Székelyudvarhelyen, a városháza Szent István termében találkoztunk a 80 éves Kallós Zoltánnal.

Átadtam Zöld János levelét.

A budapesti Kairosz könyvkiadó Magyarának lenni sorozatában megjelent, Válaszút vándora (Kallós Zoltánnal beszélget Benkei Ildikó) című kötet bemutatására került sor. A kötethez az előszót Sólyom László írta: „A nyolcvanéves Kallós Zoltán nem akar megpihenni, amíg valamit is tenni tud a magyar kisebbségért és a magyar kultúráért.”

ÁPRILIS 5.

Székelyudvarhelyen készült Gesténbe (607480 – Geşteni) egy 130 kg-os és egy 210 kg-os harang. Az egyházközségben a római katolikus családok száma 34, a hívőké 110.

ÁPRILIS 9.

„KEDVES MOZSIBÁCSI

Első sorban megakarom köszönni hogy oljan rövid idő alatt intézkedet értem, a mire nem gondoltam, különösen az egészségemért Elfelejtettem írni hogy nem oljan szorgos és az én kezelő orvosom egy öreg zsidó, akit a 66-ból ismerék és az edigi családi orvasig máshoz nem jártom, az ő orvasi kezelése alatt volt az östes családam sőt édesapám, édesanyám, anyosam és most az öcsém István kétszer volt a korházba nála, mert még ott dolgozik, nagyon jo orvos csak az ő szavából ne menyki.

Mielőt irtam volna kelet volna szoljak neki, mikor megmondtam mit akarok nagyon lekapot, mondtam hogy eszendeje eltelt hogy szedem az orvaságakat és semmi javulást nem érzek, sőt ittam a tejáktotis, amit ő nemtudat, mert nincsen jóban az Istenkerti orvaságakkal.

Egy kicsit megállót, gondolkozat, és elhívtot két chirurgot, egyik az ő menyec; megvizsgáltok, kikérdeztetek: megváltoztatták az orvaságakat, minden héten kétszer menyek kezelésre bákoba, meddig nemtudom fontos az hogy három-hét után jobban érzem magom, még az volt az ajálás ha nemjavul akkormégis elkerülhetetlen lesz az operáció Marovásárheiek nagyon jól dolgoznak Lároszkopalis, kel még várni lásuk mitmég hoz a jövő, Az öreg nem egyezikbelé sem-éljen operációban csakha nincs elkerülés, a feleségemnek kivették az epéjét mert nagy kövek voltak benne, három, mint a táblázó zárok, nem mondtam volt meg neki, hónapokig haragut és hányta az oramra most C-tipusu hepatitisja van, minden esztendőbe behívja a kórházba 10-12 napra, elfelejtettem mondani hogy az Ő szakmája Gástroentorologia.

Meglátom az eredményeket és majd irok a Mozsibácsnak a telefon nagyon drága, rövid időalot nemtudák mindent elmondani.

Ami ileti a parabolt: idejárt a fiu, elvitte a recseptort és azt mondta hogy háromhét múlva vissza hozza, lehet még töbis csak lehesen fogni ha töbetnem bár egy magyar posztat, a nagybaj az hogy a távkapcsoló defektlet és a második javításnál végképpen elrontatták. aba az időbe itt szakmásak csak a repülősoéknél lehetet találni.

Egy kicsit meglepődtem mikor megláttam az Atzél Endre lányát, akit többször láttam és a feleségét, amint emlékszem csak egyszer láttam, Örvendek hogy eljöttek meglássa Bandibácsi utait ismerőseit.

Még egy dolognak örvendek hogy a Fazakas Jozsibácsi józanon kapták, mert az öreg nagyon elromlot, mióta a Kati a felesége meghalt hetesleg nemjozanodik ki, nehéz dolgikvan azoknak kik gondozák, nemül hejbe, indulmeg irány nélkül.

Nagyonszépen köszönöm az orvasságot, fárodcságát a jotételt.

Az öcsém Pistájék most jól vannak, a Pista kétszer volt a kórházba először teszteket csinált 10 napot és kéthétre csinált vese krízist, megindult a homok a veséjéből, nekies C-tipusu hepatitisát kapot, nagyon levolt rokanva most kezdet járni könyedén még holmit dolgozik az Anna azis a szivével szenved, szedi mindennap a tablettákat. A Tibi jár egy aszisztens posztliceál iskolába, van egy három hónapos kislányik, egészségesek mind.

Elnézést kérek heljesírásért, úgy az Zöld János családja, mint Zöld István családja kívánunk kellemes Husvétat sokjoegészséget és jó találkozást.

Sok testvéri szeretettel Zöld János”

De mi van azokkal, akik édes magyar anyanyelvükön meg se tudják írni panaszuakat?

JÚNIUS 7.

Interjú Varga Andrea történésszel. (Gazda Árpád: Moldvai csángó összefonódások. Krónikában megjelent cikk):

- Kutatóként, a téma ismerőjeként lát-e megoldást a csángó kérdésre?
- Elsősorban az utóbbi 150 év csángóellenes akcióinak nyílt beismerésére lenne szükség.

Ezt követően kellene leülni a tárgyalóasztalhoz, hogy keresztényi szellemben lehessen megbeszélni a magyar nyelvű misézés kérdését. Ha ezen sikerül túl lépni, később a többi is megoldódhat. Csak az kellene hozzá, hogy a Iași-i püspökség a történelmi igazság fényében levetkezze a gőgjét.

2007

Testvérmentő - Krónikás napló a csángó sorsról - 2007

MÁJUS 24.

Solomon Adrian, a MCsSz április 21-én megválasztott elnöke lujzikalagori. A napokban tért haza a Vatikánból, ahol Ferkó Zoltán kerékpáros zarándokkal, a csángók sérelmeit panaszolták el. Egyebek mellett a csángóföldi magyarnyelvű misék további tiltását (Bajna György Fortélyos félelem igazgat. Hargita Népe. 2007. május 24.)

MÁJUS 26.

A hagyományokhoz híven pünkösöd vasárnapján tartották ballagási ünnepségüket a gyimesfelsőlaki Árpád-házi Szent Erzsébet római katolikus gimnáziumban. Elbúcsúztatták azt a hat végzős pusztinai diákot is, akiktől a tanáruk, Berszán Lajos plébános magyarul köszönt el két hete a Bákó megyei település templomában. Pusztinán ez volt az első alkalom, hogy a templomban magyarul szólhatott a pap a csángómagyar közösséghez.

Az ingázó brigád megmaradt tagjai Székelyudvarhely, Parajd, Békás-szoros, Szabófalva, Bákó, Klézse, Külsőrekecsin, Gyimesek útvonalán folytattuk a munkát. Szabófalván az utóbbi néhány évben katedrális méretű templomokat építettek.

Az északi csángók múltját szemléltető múzeumnyi anyagot őriznek magán-gyűjteményben. Nem építettük meg Szabófalván az emlékezet katedrálisát.

Lakatos Demeter (született 1911. november 19-én) születésének századik évfordulójára pótolhatjuk a mulasztásunkat. A megépítendő Magyar Ház otthona lehet a költő emlékszobájának, a múzeumnak, ha jelentkeznek mecénások, biztosítva könyvtár és vendégszobát az ide látogatóknak.

Perka Mihály nyugalmazott történelemtanár kutatásai – egy kötetnyi kézirat – is sürgős kiadásra vár.

Utunk következő állomásán, Külsőrekecsinben a magyarul tanuló moldvai csángó-magyar fiatalok előmeneteléről tájékozódunk. Az oktató-nevelők munkája biztosítja, hogy a felnövekvő ifjúság művelődése által ez a régió is felzárkózzon egy emberibb Európához.

JÚLIUS 10.

Forrófalván az Antal család hat hektáros birtokon gazdálkodik. A családfő az özvegy édesanya.

A család főleg saját fogyasztásra termel: szemesgabonát, zöldséget.

Svájcból egy kamion érkezett a családi birtokra, mezőgazdasági gépekkel (traktor, utánfutó és minden szükséges segédeszköz).

Antal Lajos az utóbbi években szabadságát Svájcban töltötte. Az ottani keresetéből vásárolta a családi birtok műveléséhez szükséges munkaeszközöket. A svájci alkalmazások alkalmával szerzett tapasztalatok és ez a szállítmány lehetővé teszi a korszerű gazdálkodást a szülőföldön, ami egyben jó példa lehet a környezet számára is.

A történet úgy kezdődött, hogy Antal Lajos a román nyelven végzett elemi osztályok befejezése után, Székelyudvarhelyre érkezett szakmát tanulni. Itt lakatosnak tanult, érettségizett, faipari és erdőipari technikus képzést szerzett. Itt tanult meg anyanyelvén írni és olvasni, majd a német nyelvet is elsajátította. Ennek következtében vállalhatott munkát Svájcban.

Ha példája követőkre talál, csángóföldi és más régióbeli sorstársai körében, nem dolgoztunk hiába...!

*„Késsze jövendővel komolyan vess össze jelenkort;
Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!”*

Köszönettel

Székelyudvarhely Megyei Jogú Város
polgármestere

DÍSZOKLEVELET

adományoz

Bálint Mózes úrnak,

a székely-csángó-magyar kapcsolatok
elmélyítéséért, a nemzeti öntudat erősítéséért
folytatott következetes tevékenységéért és
a magyar közösség szolgálatáért

Székelyudvarhely,
2007. December 21.

Szász Jenő
Szász Jenő
polgármester

Helységnév-azonosító**Kárpátokon kívüli szálláshelyek magyar-román névmutatói**

Város	BÁKÓ	BACĂU	
Község	Szabófalva	Săbăoan	
Megye	BÁKÓ	BACĂU	BC
	BOTOSÁN	BOTOȘANI	BT
	GALAC	GALAȚI	GL
	JÁSZVÁSÁR	IAȘI	IS
	NÉMETVÁSÁR	NEAMȚ	NT
	SZUCSÁVA	SUCEAVA	SV
	OLÁHBODZA	BUZĂU	BZ
	TERGOVISTYE	DĂMBOVIȚA	DB
	VRÁNCSA	VRANCEA	VN
	VÁSZLÓ	VASLUI	VS

Ir. szám 2003-tól 2003-ig	Ir.szám	Magyar megnevezés	Román megnevezés	Megye
707355	6765	Acélfalva	Oțeleni	IS
625100	5400	EGYEDHALMA	ADJUD	VN
607005	5491	Ágás	Agăș	BC
605600	5467	AKNAVÁSÁR	TÂRGU OCNA	BC
727256	5887	Andrásfalva	Măneuți	SV
627296	5415	Angyalos	Anghelești	VN
607015	5480	Ardeván	Ardeoani	BC
607020	5476	Aszó	Asău	BC
607426	5459	Bahána	Bahna	BC
607431	5489	Bahanasen	Băhnașeni	BC
600420	5500	BÁKÓ	BACĂU	BC
607206	5494	Balaványos	Bolovăniș	BC
607286	5456	Balanyásza	Bălăneasa	BC
617211	5582	Balusest	Bălușeșt (Girov)	NT

BÁLINT MÓZES - TESTVÉRMENTŐ

607206	5494	Bálványospataka	Bolovăniș	BC
617447	5661	Barátos	Brateșul Unguresc	NT
607531	5456	Barzujok	Bărzulești	BC
617040	5635	Bargován	Bărgăuani	NT
731240	6400	BARLAD	BĂRLAD	VS
617091	5594	Barticsest	Barticești	NT
615100	5650	BÉKÁS	BICAZ	NT
617060	5665	Békásszoros	Bicaz-Chei	NT
707045	6636	Belcest	Belcești	IS
707191	6624	Berlest	Bârlești	IS
617061	5665	Bernát	Bărnadu	NT
607060	5454	Berzunc	Berzunți	BC
617508	5646	Beszterce	Bistrița	NT
	5664	Bisztrapatak	Bistra	NT
607161	5470	Bogáta	Bogata	BC
607606	5463	Bogdána	Bogdana	BC
607551	5484	Bogdanest	Bogdănești (Scorțeni)	BC
607636	5460	Bogdanest	Bogdănești (Traian)	BC
617031	5574	Bogicsa	Boghicea	NT
601001	5463	Borzest	Borzesti	BC
710390	6800	BOTOSÁNY	BOTOȘANI	BT
607037	5453	Bratest	Brătești	BC
617044	5635	Breaza	Breaza	NT
607075	5492	Bruszturósza	Brusturoasa	BC
607607	5460	Bucsum	Buciumi	BC
607085	5526	Buhács	Buhoci	BC
607208	5494	Buhapataka	Făgetul de Sus	BC
605100	5536	BUHUS	BUHUȘI	BC
607357	5528	Bukila	Buchila	BC
607076	5492	Burjános	Buruieniş	BC
617162	5576	Burjános	Buruienesti	NT
607207	5494	Gyimesbükk	Făget	BC
	5664	Cepespatak	Țepeșeni	NT
617125	5668	Csalhó	Ceahlău	NT
605501	5469	Cserdák	Cerdac	BC
607022	5476	Csobános	Ciobănuși	BC
607075	5492	Csutakos	Brusturoasa	BC
607135	5515	Damjánfalva	Dămieniști	BC
617012	5596	Dávid	David	NT
607160	5470	Doftána	Dofeana	BC

GONDOLKODÓ MAGYAROK II.

617216	5624	Dokia	Dochia	NT
605300	5477	DORMÁNFALVA, DORMÁNY	DĂRMĂNEȘTI	BC
617175	5570	Dulcest	Dulcești	NT
617466	5586	Dzsidafalva	Adjudeni	NT
607550	5485	Eszkorcén	Scorteni	BC
607595	5483	Esztrugár	Strugari	BC
607534	5456	Esztufuj	Stufu	BC
725200	5750	FALTICSÉN	FĂLTICENI	SV
607071	5460	Filipest	Filipești	BC
607552	5481	Florest	Florești	BC
727293	5867	Fogadjisten	Iacobești	SV
620190	5300	FOKSÁN	FOCȘANI	VN
607170	5530	Forrófalva	Faraoani	BC
607031	5490	Frumósza	Frumoasa	BC
607617	5527	Furnikár	Furnicari	BC
607367	5459	Fűrészfalva	Ferestrău-Oituz	BC
607195	5432	Gajcsána	Găiceana	BC
800710	6200	GALAC	GALAȚI	GL
607200	5538	Gerlény	Gărleni	BC
607365	5459	Gorzafalva	Oituz	BC
607608	5460	Gutinázs	Gutinaș	BC
	5493	Gyepce	Pajiste	BC
617205	5592	Gyerejest	Gherăești	NT
607065	5564	Gyergyóbékás	Bicaz-Ardelean	NT
617150	5566	Gyergyódomuk	Dămuc	NT
617062	5665	Gyermán	Gherman	NT
607537	5456	Gyidráska	Versești	BC
607209	5494	Gyimes	Ghimesi	BC
607618	5527	Gyoszen	Gioseni	BC
727210	5876	Hadikfalva	Dornești	SV
707240	5732	Halasfalva	Hălăucești	IS
705100	6641	HARLÓ	HĂRLĂU	IS
617152	5666	Háromkút	Trei Fântâni	NT
607235	5524	Hemejus	Hemeiuș	BC
607368	5461	Herzsa	Hârja	BC
607236	5524	Hidegkút	Fântânele	BC
607240	5532	Horgyest	Horgesti	BC
	5866	Hosszúrez	Hoisurez	NT
617063	5665	Iványos	Ivaneș	NT

BÁLINT MÓZES - TESTVÉRMENTŐ

607052	5482	Jenekest	Enechești	BC
707296	5731	Jugán	Jugani	IS
607095	5464	Kájuc	Caiuți	BC
607078	5492	Kámenka	Camenca	BC
607221	5460	Kápota	Capâta	BC
610300	5600	KARÁCSONKÓ	PIATRA NEAMȚ	NT
607090	5457	Kászon	Cașin	BC
607310	5458	Kászonmonostor	Mănăstirea Cașin	BC
617136	5589	Kelgyeszt	Pildești	NT
607616	5527	Ketris	Chetriș	BC
617207	5592	Kickófalva	Tețcani	NT
	5666	Kisbékás	Bicăjeli	NT
607305	5511	Kisbükk	Măgura	BC
607105	5529	Kléze	Cleja	BC
607532	5456	Gajdár	Coman	BC
605200	5475	KOMÁNFALVA	COMĂNEȘTI	BC
617179	5570	Korhána	Corhana	NT
607296	5511	Kotony	Osebiți	BC
607008	5491	Kotumba	Cotumba	BC
607088	5526	Kótyer	Coteni	BC
607079	5492	Kökényes	Cuchiniș	BC
607434	5489	Kömpén	Câmpeni	BC
607599	5483	Kövesalja	Petricică	BC
707283	6649	Kukucén »Letțcani«	Cucuteni	IS
607162	5470	Kukujéc »Doftana«	Cucuieti »Doftana«	BC
607581	5488	Kukujec »Szalonc«	Cucuieti »Salonț«	BC
707120	6638	Kutnár	Cotnari	IS
607482	5531	Külsőrekecsin	Fundu Răcăciuni	BC
607411	5534	Lábnyik	Vladnic	BC
607016	5480	Leontinfalva	Leontinești	BC
607202	5538	Lészped	Lespezi	BC
707270	5747	Lészpez	Lespezi	IS
607237	5524	Lilijecs	Lilieci	BC
607295	5511	Lujzikalagor	Luizi-Calagor	BC
607317	5523	Lunkány	Luncani	BC
707335	5733	Magosfalva	Mogoșești-Siret	IS
607391	5493	Magyarcsügés	Cădărești	BC
607196	5435	Magyarfalu	Arini	BC
607315	5523	Marginén	Mărgineni	BC
607359	5528	Máriafalva	Lărguța	BC

GONDOLKODÓ MAGYAROK II.

605400	5478	MOJNEST	MOINEȘTI	BC
607598	5483	Nádas	Nădeșa	BC
607404	5534	Nánfalva	Nănești	BC
607345	5517	Negri	Negri	BC
615200	5675	NÉMETVÁSÁR	TÂRGU NEAMȚ	NT
707295	5731	Nyerzesty	Mîrcești	IS
120300	5100	OLÁHBODZA	BUZĂU	BZ
607392	5493	Oláhcsügés	Ciugheș	BC
601200	5450	ONYEST	ONEȘTI	BC
607390	5493	Palánka	Palanca	BC
607415	5435	Páncsest	Păncești	BC
607394	5493	Papoj	Popoiu	BC
607400	5534	Parinca	Parincea	BC
705200	5725	PÁSKÁN	PAȘCANI	IS
	5491	Perlaka	Perluci	BC
627179	5416	Ploskucén	Ploșcuteni	VN
607107	5529	Pokolpataka	Valea Mică	BC
607103	5464	Práléja	Pralea	BC
607639	5510	Prezest »Magyarest«	Prăjești	BC
607437	5489	Pusztina	Pustiana	BC
607211	5494	Rakotttyás	Răchitiș	BC
607475	5536	Rákova	Rocova	BC
607392	5493	Románcsügés	Ciugheș	BC
607480	5531	Rekecsin	Răcăciuni	BC
611170	5550	ROMÁNVÁSÁR	ROMAN	NT
607530	5456	Sándorfalva	Sănduleni	BC
607106	5529	Somoska	Șomușca	BC
607361	5488	Sóskút	Sărata	BC
607371	5462	Sósmező	Poiana Sărată	BC
607056	5481	Steckófalva	Tescani	BC
617400	5590	Szabófalva	Săbăoan	NT
617395	5572	Szágna	Sagna	NT
607580	5488	Szaloncka	Solonț	BC
607362	5438	Szárazpatak	Valea Seacă	BC
607520	5435	Szászkút	Săscut	BC
705300	6750	SZÉPVÁSÁR	TÂRGU FRUMOS	IS
607582	5510	Szeráta	Sărata	BC
725500	5850	SZERET	SIRET	SV
607427	5459	Szítás	Nicorești	BC
707007	6768	Szkéja	Scheia	IS

BÁLINT MÖZES - TESTVÉRMENTŐ

607546	5512	Szkinén	Serbest	BC
605500	5469	SZLANIKFÜRDŐ	SLĂNIC MOLDOVA	BC
725600	5883	SZOLKA	SOLCA	SV
607425	5467	Szölőhegy	Părgăresti	BC
607302	5479	Sztánfalva	Stănești	BC
707465	6764	Sztrunga	Strunga	IS
720290	5800	SZUCSÁVA	SUCEAVA	SV
607013	5491	Szulca	Sulța	BC
617053	5635	Talpa	Talpă	NT
607615	5527	Tamás	Tamași	BC
617465	5586	Tamásfalva	Tămășeni	NT
607212	5494	Tarhavaspataka	Tărhaș	BC
617445	5661	Tarkő	Tărcău	NT
607630	5468	Tatros	Târgu Trotuș	BC
617460	5622	Tázló	Tăzlău	NT
607056	5481	Teckán	Tescani	BC
607322	5523	Terebes	Trebeș	BC
130170	0200	TERGOVISTYE	TĂRGOVIȘTE	DB
617067	5664	Tikos	Ticoș	NT
	5664	Tósarok	Toșorog	NT
607450	5426	Törökpadja	Podu Turcului	BC
607358	5528	Trunk	Galbeni	BC
607057	5482	Turluján	Turluian	BC
607355	5528	Újfalu	Nicolae Bălcescu	BC
607658	5467	Újfalu	Satu Nou	BC
617398	5591	Újfalu	Traian	NT
617097	5596	Valén	Valeni	NT
607409	5534	Valén	Valeni	BC
730240	6500	VÁSZLÓ	VASLUI	VS
627439	5367	Vizánta (Visonta)	Vizantea Mănăstirească	VN
617066	5664	Zsedántelek	Telec	NT
210280	1400	ZSILVÁSÁRHELY	TÎRGU JIU	GJ

Jelentősebb források:
1. Hírlapok, folyóiratok, kiadványok

Almanahul Presa Bună. (Iași.)

Brassói Lapok

Erdélyi Napló

Hargita Népe

Háromszék

Hitel

Kapu

Korunk

Keresztény Szó

Kétnyelvűség

Krónika

Magyar Demokrata

Magyar Nemzet

Magyar Szemle

Magyarok Vasárnapja

Moldvai Magyarság

Nyugati Magyarság

Polgári Élet

Romániai Magyar Szó

Székelyföld

Szövétnek

Új Ember

Turán

2. Könyvek

- ANDRÁSFALVI BERTALAN A hallgatóság nélküli népköltészet. Akadémiai Kiadó, Bp., 1982.
- BAUMGARTNER SÁNDOR Moldva a magyarság nagy temetője : az erdélyi székely-magyarok és a moldvai csángó magyarok összefüggő egysége : a moldvai csángó magyarok Moldva őslakói. Bp., 1940.
- BEKE GYÖRGY Csángó passió. Európa, Bp., 1988.
- BENDA KÁLMÁN Magyar gondolatok Erdélyben. Magvető, Bp., 1990.
- BENEDEK ISTVÁN Moldvai csángó-magyar okmánytár, 1467-1706 Documenta Hungarorum in Moldavia, 1467-1706. I. Bp., 1989.
- BENEDEK ISTVÁN Aranyketrec. Gondolat, Bp., 1974.
- BESEVIK ANNA Rendületlenül. Officina Nova, Bp., 1989
- Cs. SZABÓ LÁSZLÓ A félremagyarázott Anonymus. Közseg., 1993
- CSÍPOR TIBOR Erdélyben. Magvető, Bp., 1990.
- DEMÉNY LAJOS Mikor Csíkból elindultam. Szépirodalmi Könyvtadó, Bp., 1987.
- DUNAI TELEVIZIO A csángómúlt a magyar és román történelmében. Kárpát-medencei kapcsolatok. 1994.
- DOBOS LÁSZLÓ „Szerelemtelevízió”. Bp., 1993.
- DOMOKOS PÁL PÉTER Az idő mélységéből. Örökségünk sorozat Bp. Ungvár, 1994.
- ENGEL PÁL A moldvai magyarság. Magvető, Bp., 1990
- ERDÉLYI ZSUZSANNA A magyarok Európában I. Háttér. Bp., 1990
- ÉRDY MIKLÓS Hegyet hágék, lőtöt lépék. Kultúram, Izsáony, 1999.
- FARSANG ÁRPÁD IFJ. Kutatóúton az ősi Khorezmhen. Debrecen, 1988.
- FERENCZES ISTVÁN Hivatás és hitvallás I-II. Munka, Bp., 1998.
- FÖLDI ISTVÁN Ordások lépte tájon. Pro-Print Kiadó, Csatkaszecskő, 1997.
- GAZDA JÓZSEF Madéfalvától a Dunántúlig. Szekszárd, 1987
- GÁLFFY MÓZES, JAJ, mik történtek... Püski, Bp., 1997
- MÁRTON GYULA és SZABÓ T. ATTILA
- HAJNÓCZY SÁNDOR A moldvai csángónyelvjárás atlasza M. Nyelvtud. Társ., Bp., 1991.
- HALÁSZ PÉTER (SZERK.) A kétszívű barát. Literátor, Bp., 1994
- A Duna menti népek hagyományainak műveltsége. Bp., 1991.

- HAROLD ROTH Kis Erdély-történet. Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 1999.
- HEGYI MÓZES Végvár. (A 75 éves bráilai református egyházközség történetéről). Bráila, 1937
- HORVÁTH ANTAL Strămoșii catolicilor din Moldova. Sfântu Gheorghe, 1994.
- IGNÁCZ RÓZSA Született Moldovában. Dante, Bp., 1940.
Keleti magyarok nyomában. Püski, Bp., 1998.
- ILLYÉS GYULA Oroszország. Nyugat kiadó, Bp., 1934.
Naplójegyzetek 1946–1960. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1987.
- IANUS PANNONIUS Munkái... Tankönyvkiadó, Bp., 1981.
- IOAN FERENT A Kunok és Püspökségük. Szent István Társulat, Bp., 1981.
- JÓKAI MÓR A jövő század regénye. Révai, Bp., 1896.
- KALLÓS ZOLTÁN Új guzsalyam mellett. Kriterion, Buk., 1973.
Ez az utazó levelem. Akadémiai Könyvkiadó, Bp., 1996.
- KALLÓS ZSIGMOND DR. Regősdalaink rejtélye. Vasi szemle. 1935.
- KISZELY ISTVÁN A magyarság őstörténete mit adott a magyarság a világnak. I-II. köt. Bp., 1996
- KOCSIS ISTVÁN Történészek a kereszten. Püski, Bp., 1994.
- KÓS KÁROLY Erdély. Erdélyi Szépművészeti Céh, Kolozsvár, 1934.
- SAS PÉTER (SZERK.) „Kőből, fából házat... igékből várat” In memoriam Kós Károly 1883–1983. Magvető, Bp., 1983.
- KÓS KÁROLY,
SZENTIMREI JUDIT,
NAGY JENŐ Moldvai csángó népművészet. Kriterion, Buk., 1981.
- KOSZTOLÁNYI DEZSŐ Nyelv és lélek. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1971.
- LAKATOS DEMETER Búcsú az ifjuságtul. Áramlat, Bp., 1992.
- LÁSZLÓ GYULA Góg és Magóg népe : a szerző válogatása életművéből. (Örökségünk sorozat) Trikolor, Bp., 1996.
- LELKES GYÖRGY Magyar helységnév-azonosító szótár. Talma, Baja, 1998.
- LŐRINC IMRE A bukovinai Istensegítőtől a völgyeségi Majorig. Magvető, Bp., 1986.
- LÜKŐ GÁBOR A moldvai csángók. Táton, Bp., 2002.
- MADZSAR TÁRIHI A magyarok története. Léva. 1996.
- MAGYAR ADORJÁN Az ősműveltség. Bp., 1995.

- MÁRTON GYULA Igetövek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban. Kriterion, Buk., 1974.
- MIKECS LÁSZLÓ Csángók. Optimum, Bp., 1989.
- MÓRICZ ZSIGMOND Magvető a magyar irodalom élő könyve. Kelet Népe. 1940.
- NAGY SÁNDOR A regáti magyarság. Diaszpóra. Kolozsvár– Sopron 2000.
- NEMESKÜRTY ISTVÁN Multunk a jelenben. (Örökségünk sorozat) Bp.–Ungvár, 1994.
- NÉMETH KÁLMÁN Százezer szív sikolt! Bácsjózseffalva, 1943.
- NÉMETH LÁSZLÓ Homályból homályba. Magvető, Bp., 1977.
- Sorskérdések. Magvető, Bp., 1989.
- A minőség foradalma kisebbségben I-II. köt. Püski, Bp., 1992.
- NYIRŐ JÓZSEF Madéfalvi veszedelem. Bp., 1940.
- PAP GÁBOR Hazatalálás. Debrecen 1996.
- PÁSKÁNDI GÉZA Az örömrontó angyal. (Örökségünk sorozat). Bp., 1995.
- PÁVAI ISTVÁN Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje. Bp., 1993.
- PÜSKI SÁNDOR Könyves sors – magyar sors. Püski, Bp., 2000.
- SÁNTA FERENC Halálnak halála. (Örökségünk sorozat). Bp. – Ungvár
- SÜTŐ ANDRÁS Az utolsó köntös. (Örökségünk sorozat). Bp. – Ungvár
- SZABÓ DEZSŐ Az egész látóhatár. Bp., Püski. 1991.
- SZABÓ MAGDA Szüret. (Örökségünk sorozat). Bp., 1995.
- SZABÓ T. ATTILA Nyelv és múlt. Kriterion, Buk., 1972.
- Erdélyl magyar szótörténeti tár II. köt. Kriterion, Buk., 1978.
- SZEGŐ JÚLIA Ismeretlen moldvai notafák. Európa, Bp., 1988.
- *** Secula Hungariae. Széchenyi Művészeti Központ. Kulturális Fórum, Bp., 1985.
- SZÉFEDDIN SEFKETBEY A hét vár országa. Stadium, Bp., 1941.
- TAMÁSI ÁRON Ragyog egy csillag. Révai, Bp., 1944.
- Szülőföldem. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1990.
- TAMÁS MENYHÉRT Szövetségben a fákkal. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1974.
- TÁNCZOS VILMOS Csapdosó angyal. Pro-Print Kiadó, Csákaszereda, 1999.

- TORDY LAJOS** Régi magyar követjárások keleten. Akadémiai Kiadó, Bp., 1971.
Régi hírünk a világban. Bp., Gondolat. 1979.
- TÓBIÁS ÁRON** A magyarok vére tudósítások tollal - mikrofonnal. Varga, Paris; Tóbiás, Bp., [1997]
- VERES PÉTER** Számadás. Magvető, Bp., 1955.
- VETÉSI LÁSZLÓ** Ne csüggedj el kicsiny sereg. Kalota, Kolozsvár, 2002.
Veszely, Imets és Kovács utazása Moldva-Oláhhonban. Marosvásárhely, 1868.
- WASS ALBERT** Hagyaték. (Örökségünk sorozat). Bp.-Ungvár. 1994.
Rézkígyó, München, 1947.
- WESSELÉNYI ISTVÁN** Sanyarú világ. I-II. köt. Kriterion, Buk., 1983.